Библиотека Матице српске

Електронске изложбе у 2018.

Библиотека Матице српске

Матија Бан
(1818–1903)

Нови Сад

14. децембар – 28. децембар 2018.

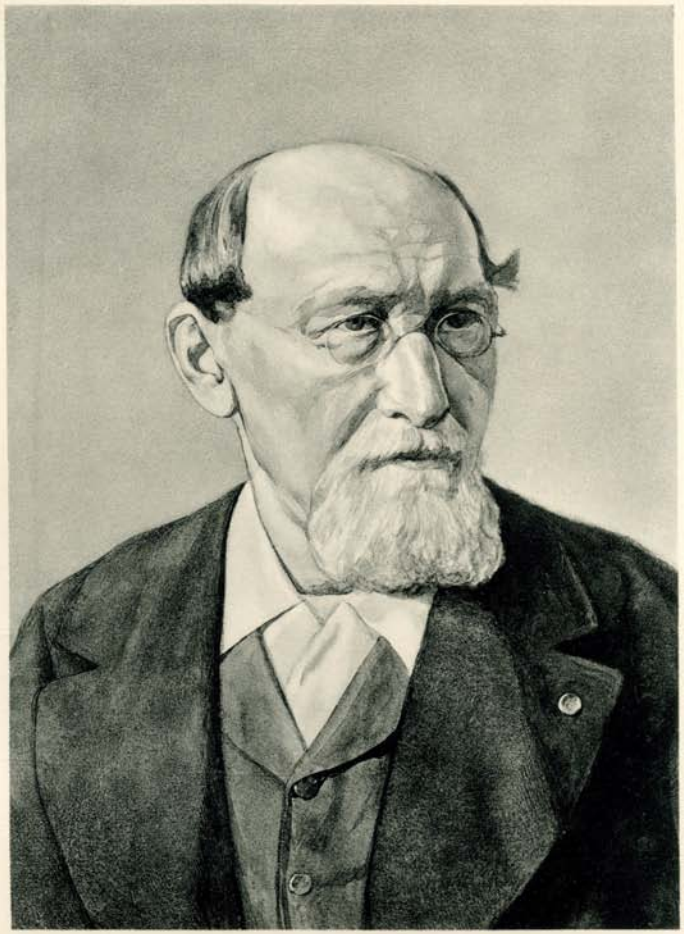

Matija Bar

Библиотека Матице српске

На основу грађе из својих збирки, Библиотека Матице српске приредила је изложбу поводом 200 година од рођења Матије Бана, књижевника, публицисте, политичара. Електронски каталог садржи попис дела и литературе са сигнатурама.

Матија Бан
(1818–1903)

Аутор
Татјана Богојевић

Скенирање и обрада фотографија
Мила Дајевић
Мирка Свркота

Уредник
Селимир Радуловић

ДЕЛА
(избор)

РТкСр II 548

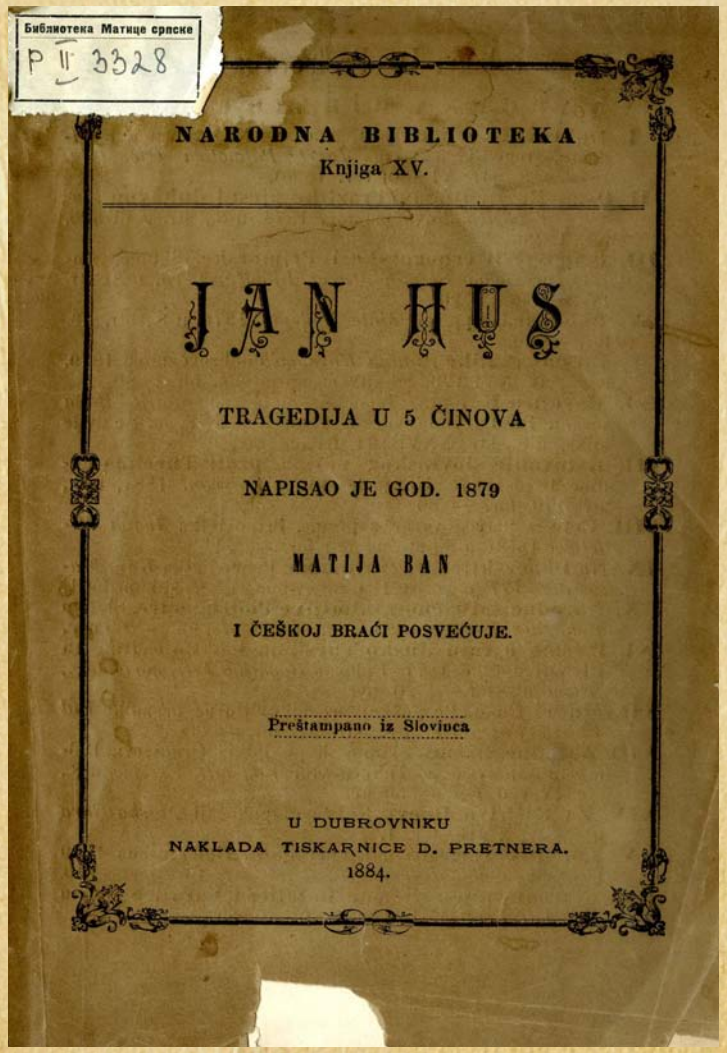
Библиотека Матице српске
P II 3328

NARODNA BIBLIOTEKA
Knjiga XV.

JAN HUS

TRAGEDIJA U 5 ČINOVA

NAPISAO JE GOD. 1879

MATIJA BAN

I ČEŠKOJ BRAĆI POSVEĆUJE.

Preštampano iz Slovinca

U DUBROVNIKU
NAKLADA TISKARNICE D. PRETNERA.
1884.

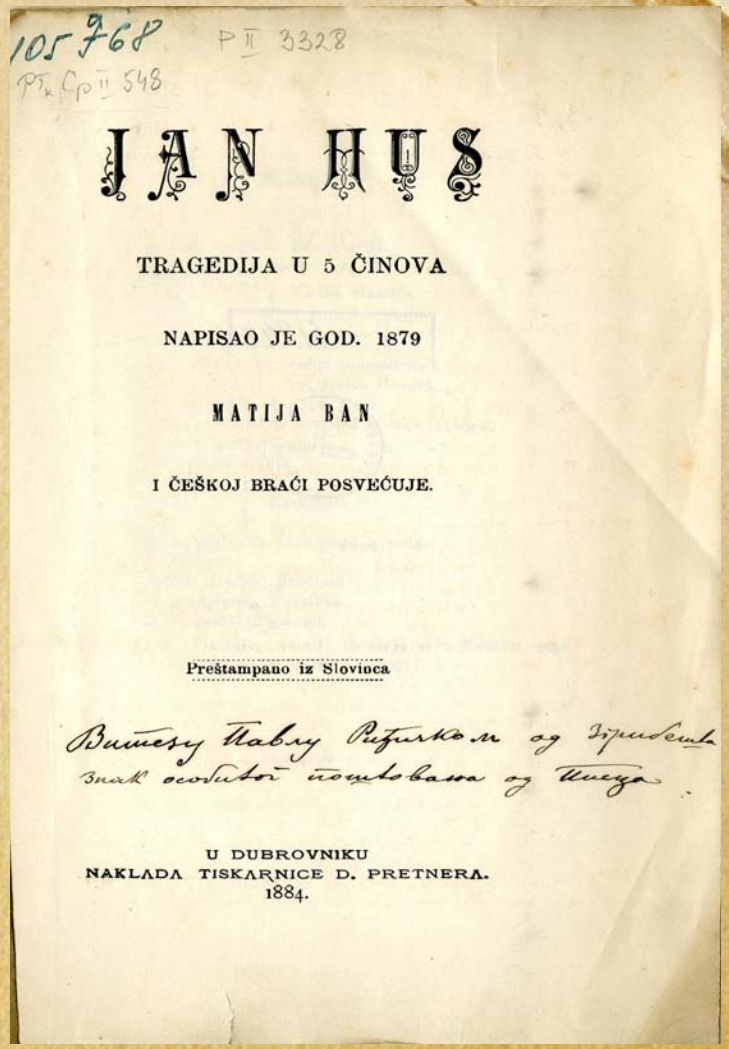
105768 P II 3328
РТкСр II 548

JAN HUS

TRAGEDIJA U 5 ČINOVA

NAPISAO JE GOD. 1879

MATIJA BAN

I ČEŠKOJ BRAĆI POSVEĆUJE.

Preštampano iz Slovinca

U DUBROVNIKU
NAKLADA TISKARNICE D. PRETNERA.
1884.

Отовић II 606/8

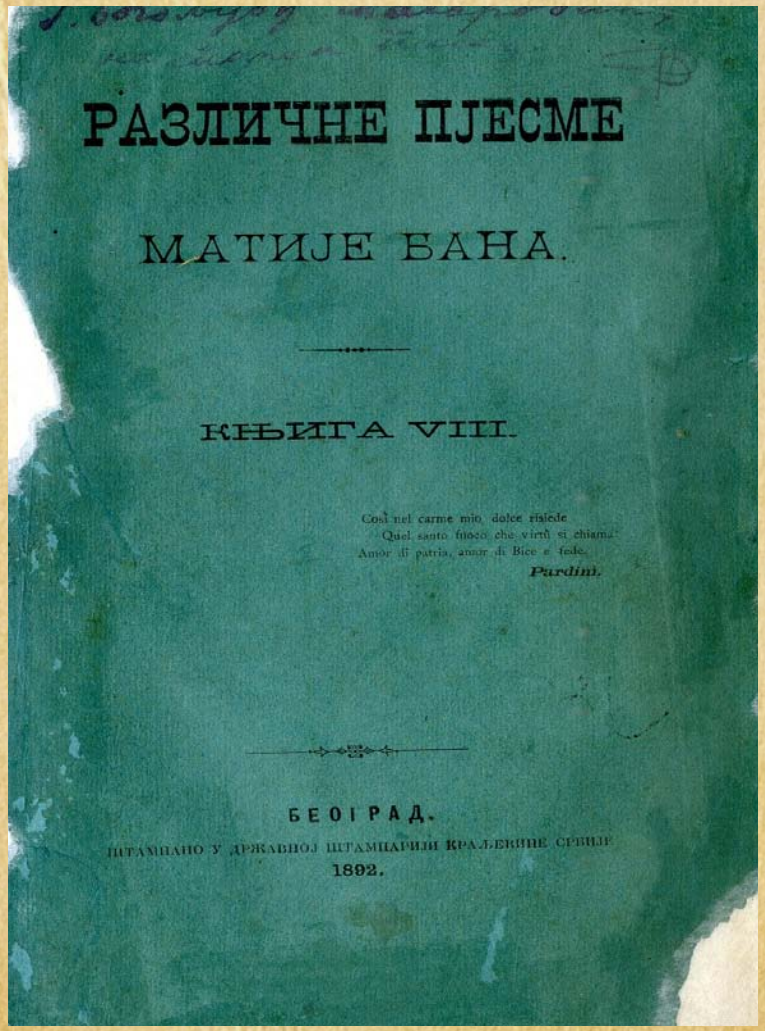

РАЗЛИЧНЕ ПЈЕСМЕ

МАТИЈЕ БАНА.

КЊИГА VIII.

Così nel carme mio dolce risiede
Quel santo fuoco che virtù si chiama
Amor di patria, amor di Dio e fede.

Pardini.

БЕОГРАД.

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1892.

Отовић II 611/2

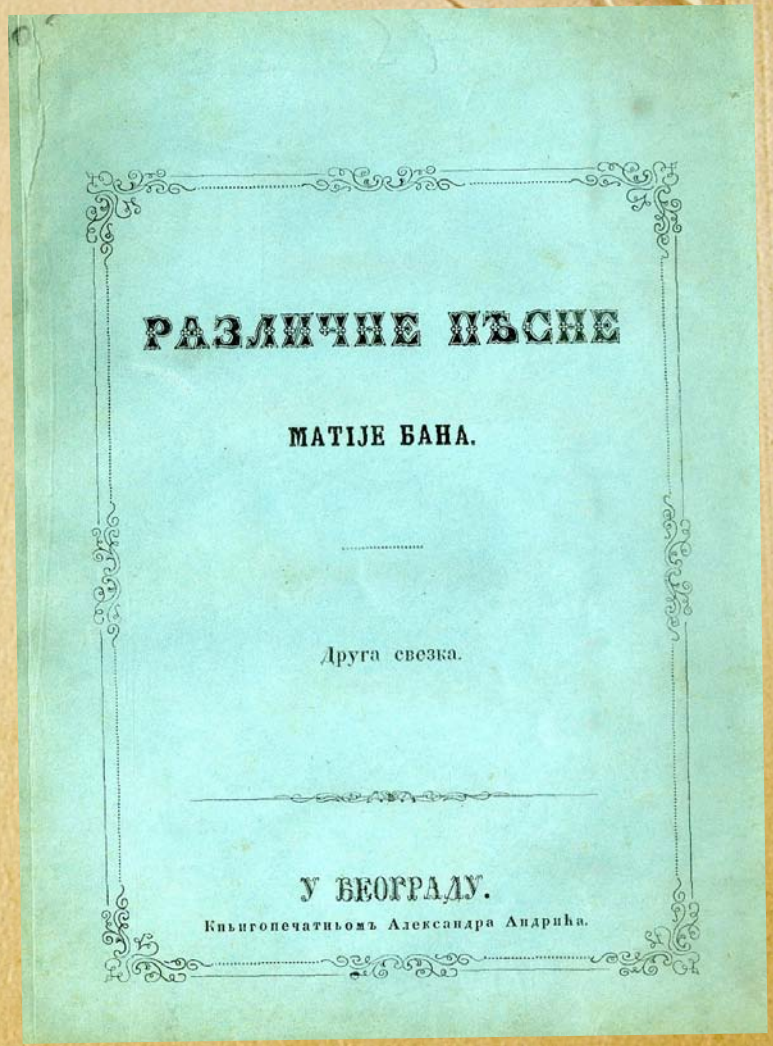

РАЗЛИЧНЕ ПѢСНЕ

МАТИЈЕ БАНА.

Друга свезка.

У БЕОГРАДУ.

Књигопечатњомъ Александра Андрића.

БМС II 29862

БМС II 32656

KNEZ NIKOLA ZRINJSKI.

JUNAČKA DRAMA U PET ČINOVA.

SASTAVIO

MATIJA BAN.

U ZAGREBU.
Naklada „Matice Hrvatske".
1888.

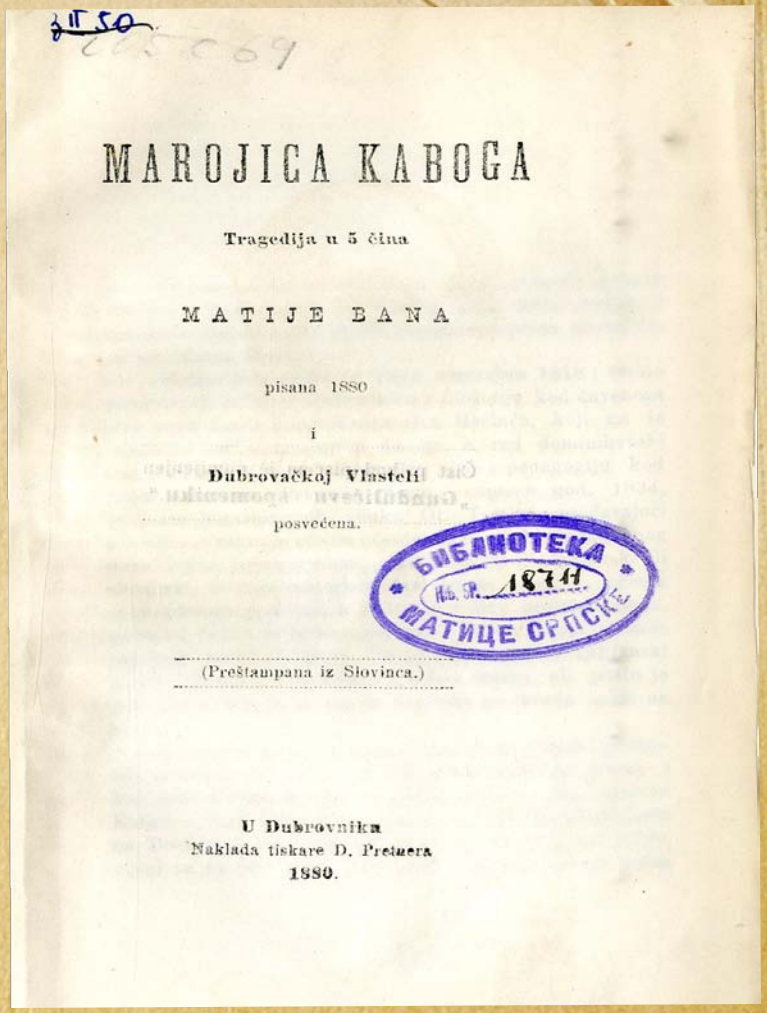

MAROJICA KABOGA

Tragedija u 5 čina

MATIJE BANA

pisana 1880

i

Dubrovačkoj Vlastelí

posvećena.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
Бр. 18711

(Preštampana iz Slovinca.)

U Dubrovniku
Naklada tiskare D. Pretnera
1880.

P19Cp II 45

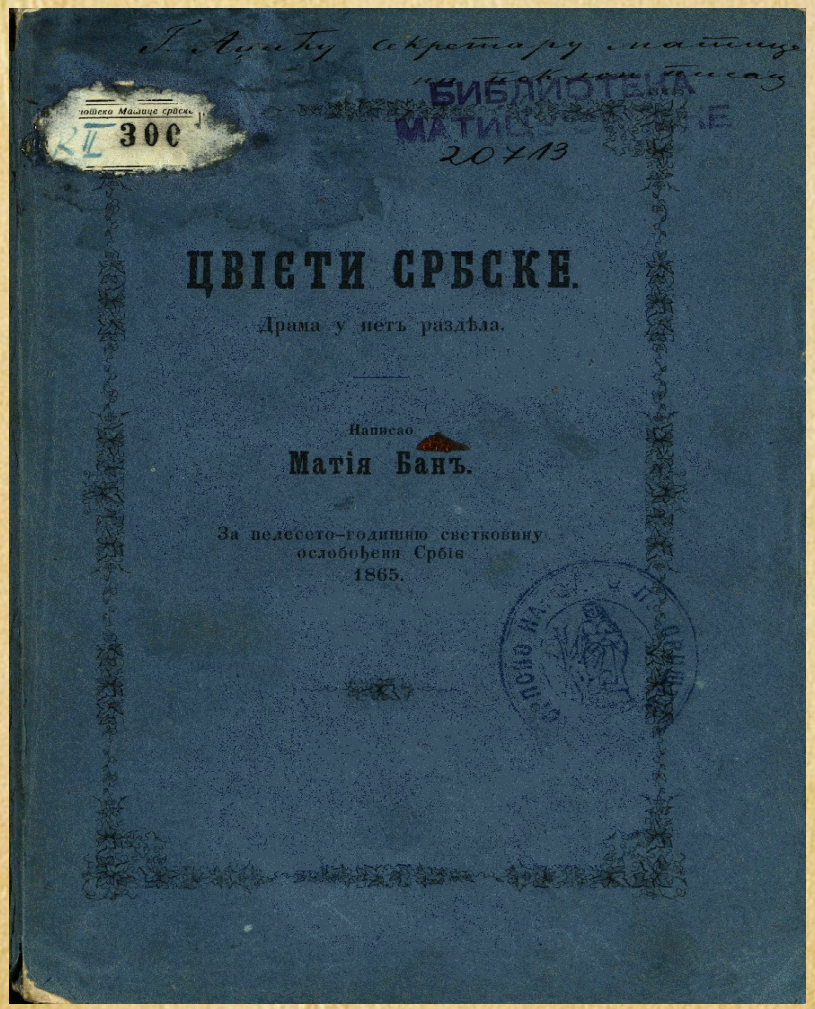
ЦВІЄТИ СРБСКЕ.
Драма у пет раздѣла.
Написао
Матія Банъ.
За педесето-годишню светковину
ослобођења Србіе
1865.

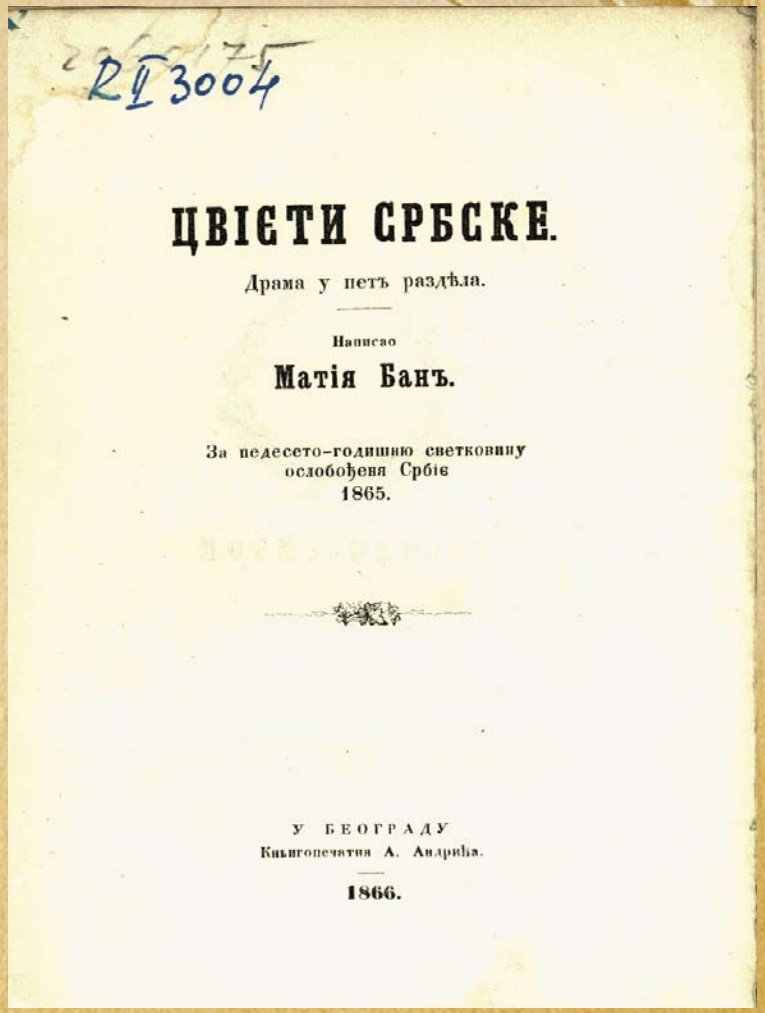
ЦВІЄТИ СРБСКЕ.
Драма у петъ раздѣла.
Написао
Матія Банъ.
За педесето-годишню светковину
ослобођења Србіе
1865.
У БЕОГРАДУ
Књигопечатня А. Андрића.
1866.

P19Cp II 44/2

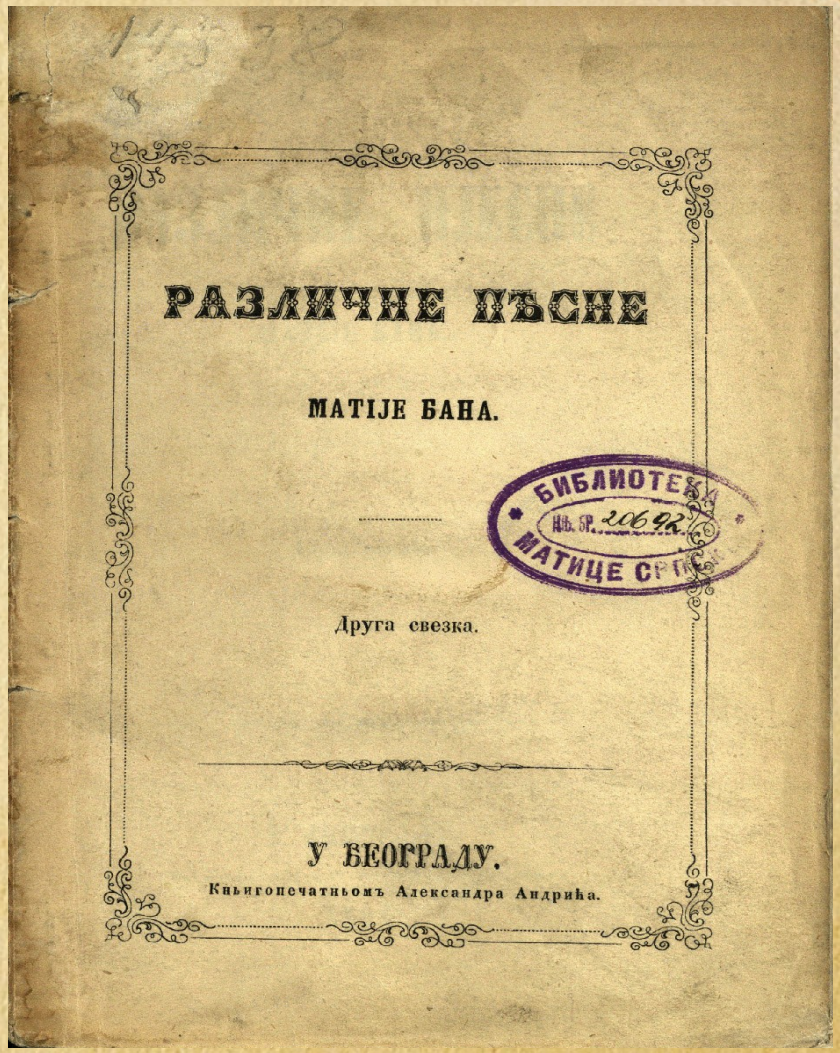

РАЗЛИЧНЕ ПѢСНЕ

МАТІЈЕ БАНА.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
Инв. бр. 20692

Друга свезка.

У БЕОГРАДУ.

Књигопечатњомъ Александра Андрића.

P19Cp II 44/2

Опомена матери србској.

Србска мати, сина гој;
Још дјетенцу дух му опој
Споменима прошастија
Које србском славом сија;
Јер у праху прадједова
Тиња света искра којом
Плане живот нов синова.

Србска мати, сина гој,
Јунаштвом му дух опој;
Нек млађашан коња врши,
Пали пушку, сабљу крши,
Да му србска храброст стара
У срдашцу не омекша,
Те народни понос схара.

Србска мати, сина гој;
Слободом му дух опој;
Србска ј' слобод неоцјена,
Би из крви изцрпљена;
И он своју крв нек лије
Прије него да туђинац
Под сраман га јарам сбије.

Србска мати, сина гој;
Славјанством му дух опој;
Да у леду пуст не чами
Гдјено горе живи плами;

Име Славјана свакога
Да му буде мило и свето
Као име брата свога.

Србска мати, сина гој;
Науком му дух опој;
Да с' изоштри мисо тупа,
Да пробије из мрака глупа;
Те на пољу србске умности
При свјетлилу славског сунца
Никне вјечни цвјет мудрости.

Србска мати, сина гој;
Будућу му славу пој;
Јер јунаштво и слобода,
Мудрост права, љубав рода
На висину га извести ће
Гдје при новој прошла слава
Ситан прашак њему биће.

1845.

P19Ср II 44/1

RII 36/1

РАЗЛИЧНЕ ПѢСНЕ

МАТІЄ БАНА

ДУБРОВЧАНИНА.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
20917

I.

У БЕОГРАДУ.

Правительственомъ кньигопечатньомъ.

1853.

СВОМУ ВРСТНОМУ СУГРАЂАНИНУ,

КЊИЖЕВНОМУ ДРУГАРУ И ПРІЯТЕЛЮ,

ПЛЕМЕНИТОМУ ГОСПОДИНУ,

КНЕЗУ ЗАГОРСКОМУ,

МИЛУ ПОЧИЊУ

ОВЕ ПРВЕ СВОЄ ИСКРИЦЕ

ЉУБОВНЕ И ДОМОРОДНЕ

ПОСВЕЋУЄ

ПѢСНИКЪ.

БМС II 250057

БМС II 202188

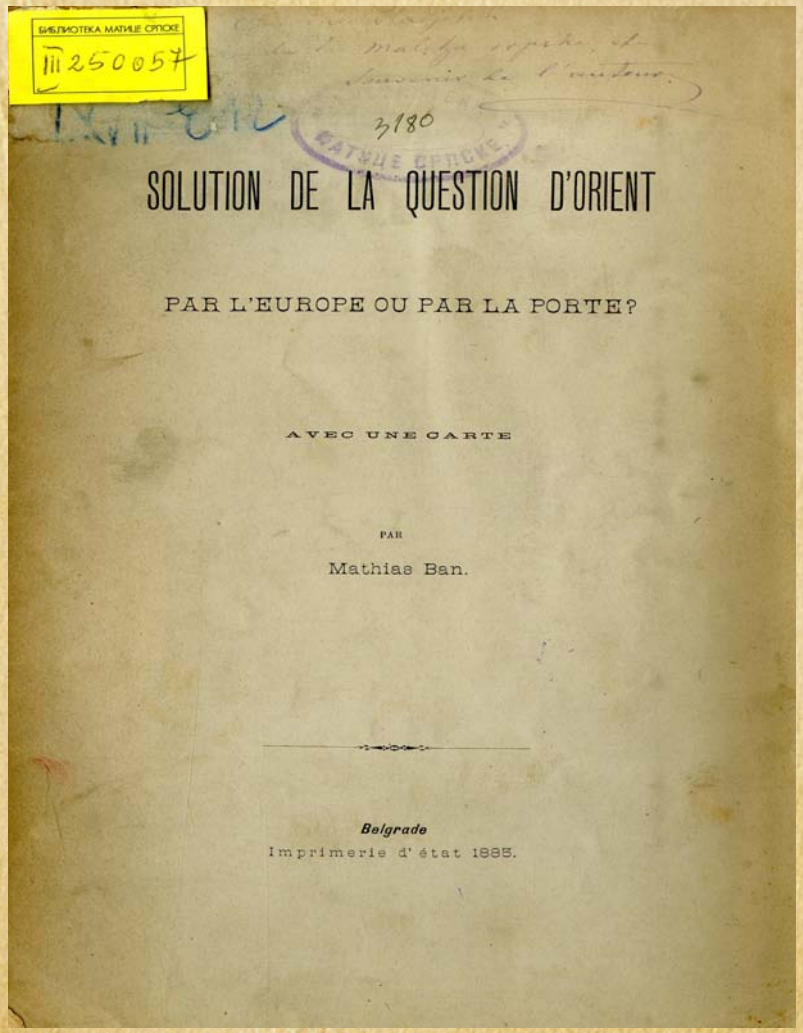
БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
III 250057
3180

SOLUTION DE LA QUESTION D'ORIENT

PAR L'EUROPE OU PAR LA PORTE?

AVEC UNE CARTE

PAR

Mathias Ban.

Belgrade

Imprimerie d'état 1885.

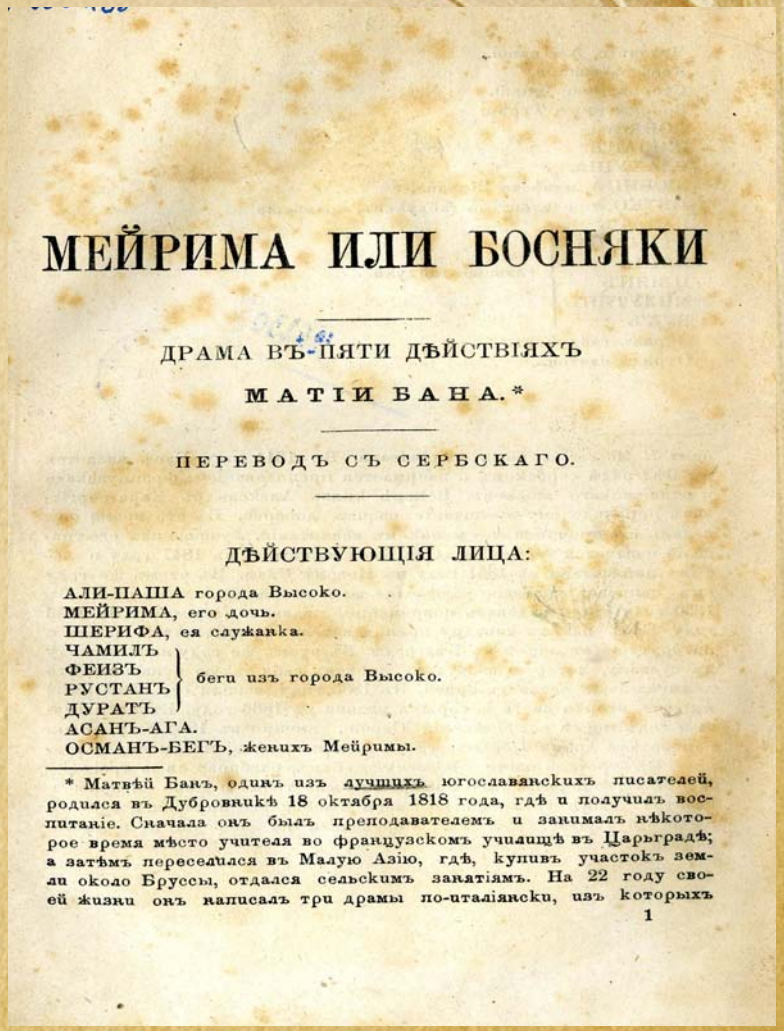

МЕЙРИМА ИЛИ БОСНЯКИ

ДРАМА ВЪ ПЯТИ ДѢЙСТВІЯХЪ

МАТІИ БАНА.*

ПЕРЕВОДЪ СЪ СЕРБСКАГО.

ДѢЙСТВУЮЩІЯ ЛИЦА:

АЛИ-ПАША города Высоко.
МЕЙРИМА, его дочь.
ШЕРИФА, ея служанка.
ЧАМИЛЪ, ФЕИЗЪ, РУСТАНЪ, ДУРАТЪ } беги изъ города Высоко.
АСАНЪ-АГА.
ОСМАНЪ-БЕГЪ, женихъ Мейримы.

* Матвѣй Банъ, одинъ изъ лучшихъ югославянскихъ писателей, родился въ Дубровникѣ 18 октября 1818 года, гдѣ и получилъ воспитаніе. Сначала онъ былъ преподавателемъ и занималъ нѣкоторое время мѣсто учителя во французскомъ училищѣ въ Царьградѣ; а затѣмъ переселился въ Малую Азію, гдѣ, купивъ участокъ земли около Бруссы, отдался сельскимъ занятіямъ. На 22 году своей жизни онъ написалъ три драмы по-италіянски, изъ которыхъ

П II 953/1891/пв1

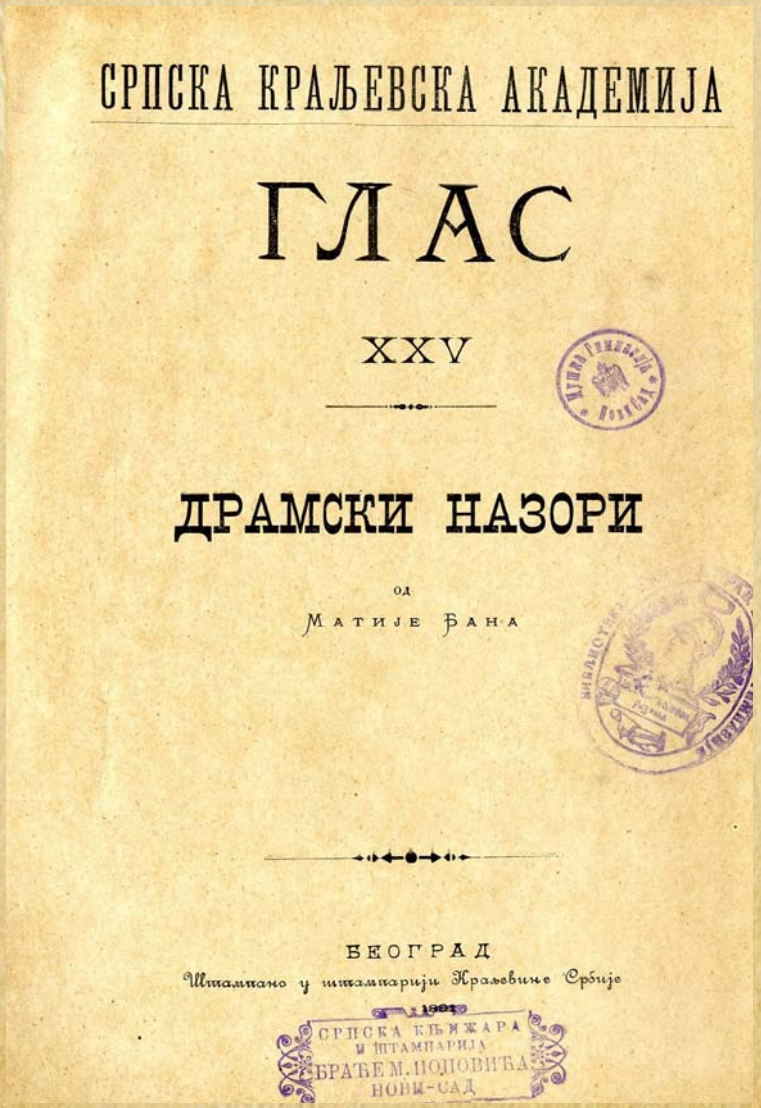

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

ГЛАС

XXV

ДРАМСКИ НАЗОРИ

од

Матије Вана

БЕОГРАД

Штампано у штампарији Краљевине Србије

1891

СРПСКА КЊИЖАРА И ШТАМПАРИЈА БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА НОВИ-САД

П II 953/1893/пв2

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

ГЛАС

XXXVIII

НАЗОРИ ПЈЕСНИЧКИ

ПО

СВИМА СТРУКАМА СЕМ ДРАМСКЕ

од

Матије Вана

АКАДЕМИКА

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У КРАЉ.-СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ

1893

Матија Бан

српски књижевник

БМС III 430133

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
III
430133

Србистика
Serbica

Година II, број 1-2.
Приштина 1998.

Матија Бан:

О ИВАНУ ГУНДУЛИЋУ

(саопштио и коментарисао
Петар Милосављевић)

ПОКРЕТ ЗА ОБНОВУ СРБИСТИКЕ

БМС I 154

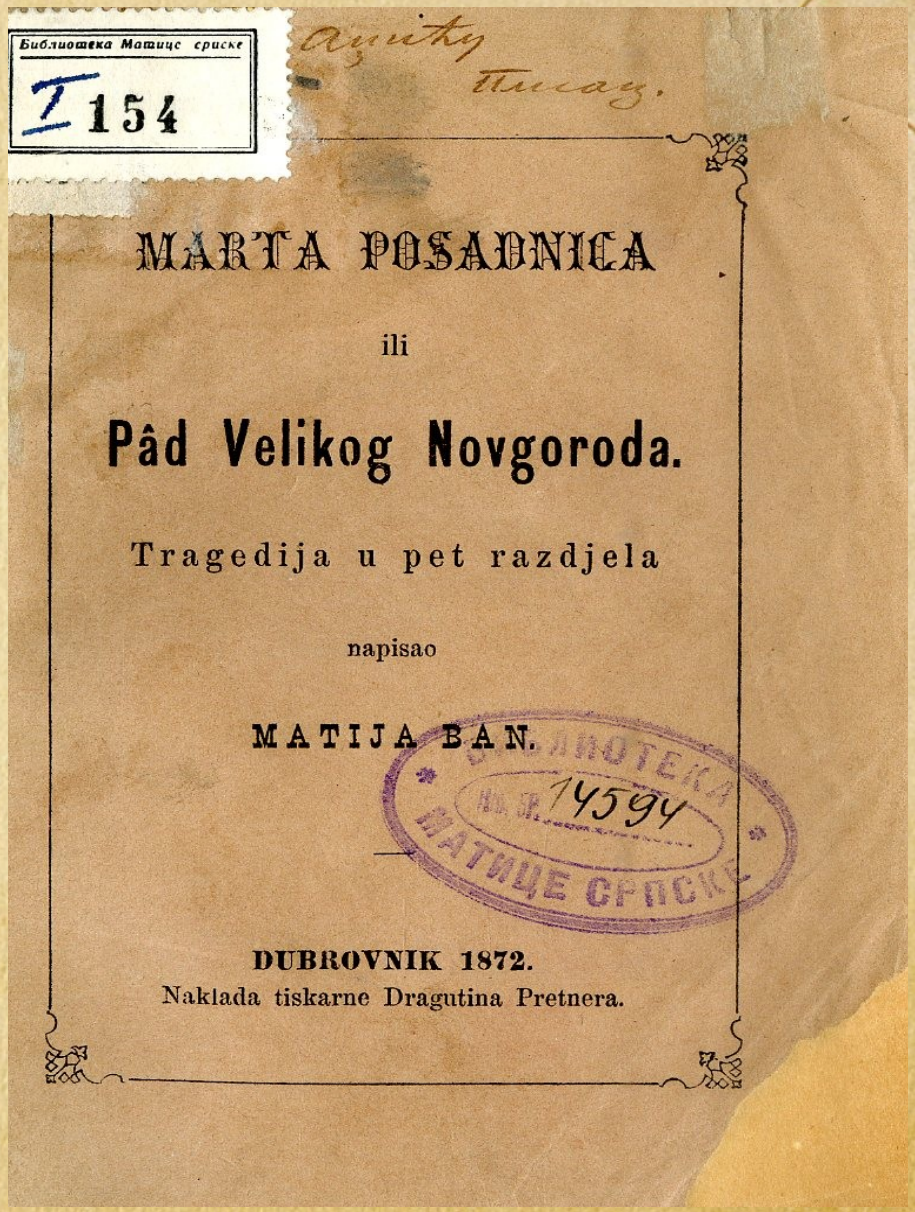

Библиотека Матице српске
I 154

MARTA POSADNICA

ili

Pâd Velikog Novgoroda.

Tragedija u pet razdjela

napisao

MATIJA BAN.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
14594

DUBROVNIK 1872.
Naklada tiskarne Dragutina Pretnera.

P19p II 41

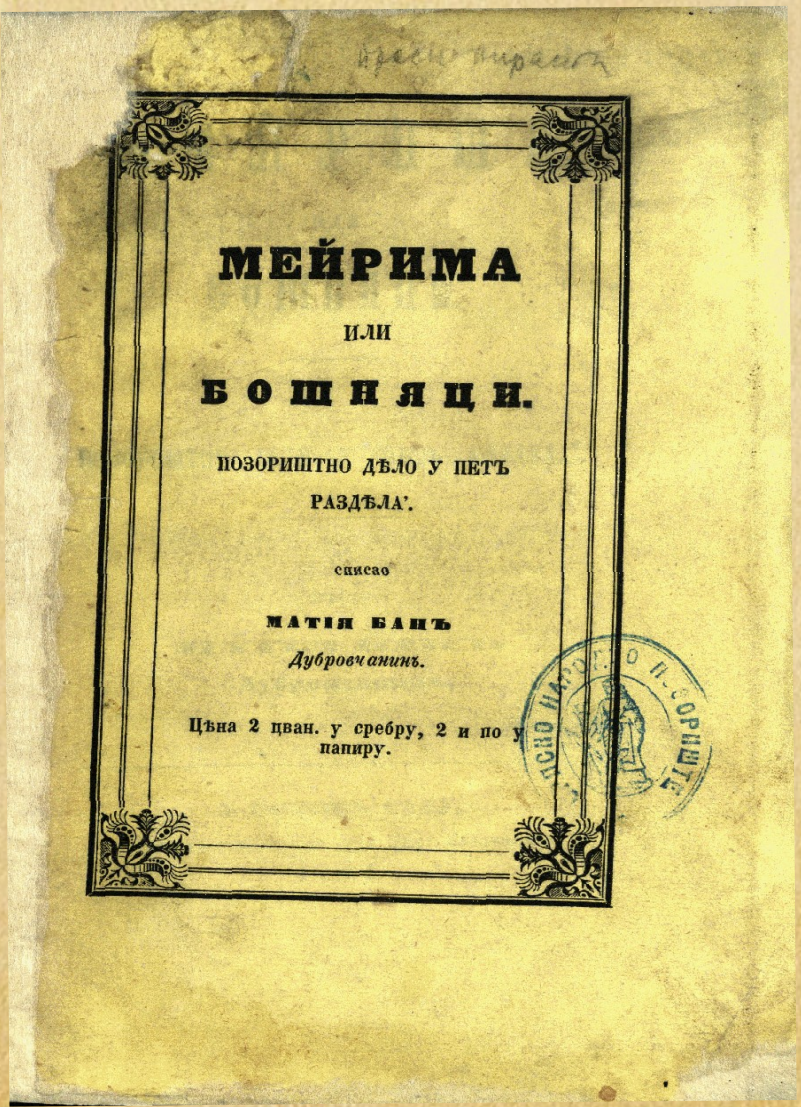

МЕЙРИМА

ИЛИ

БОШНЯЦИ.

ПОЗОРИШТНО ДѢЛО У ПЕТЪ РАЗДѢЛА'.

списао

МАТИЈА БАНЪ

Дубровчанинъ.

Цѣна 2 цван. у сребру, 2 и по у папиру.

ЈАВНО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

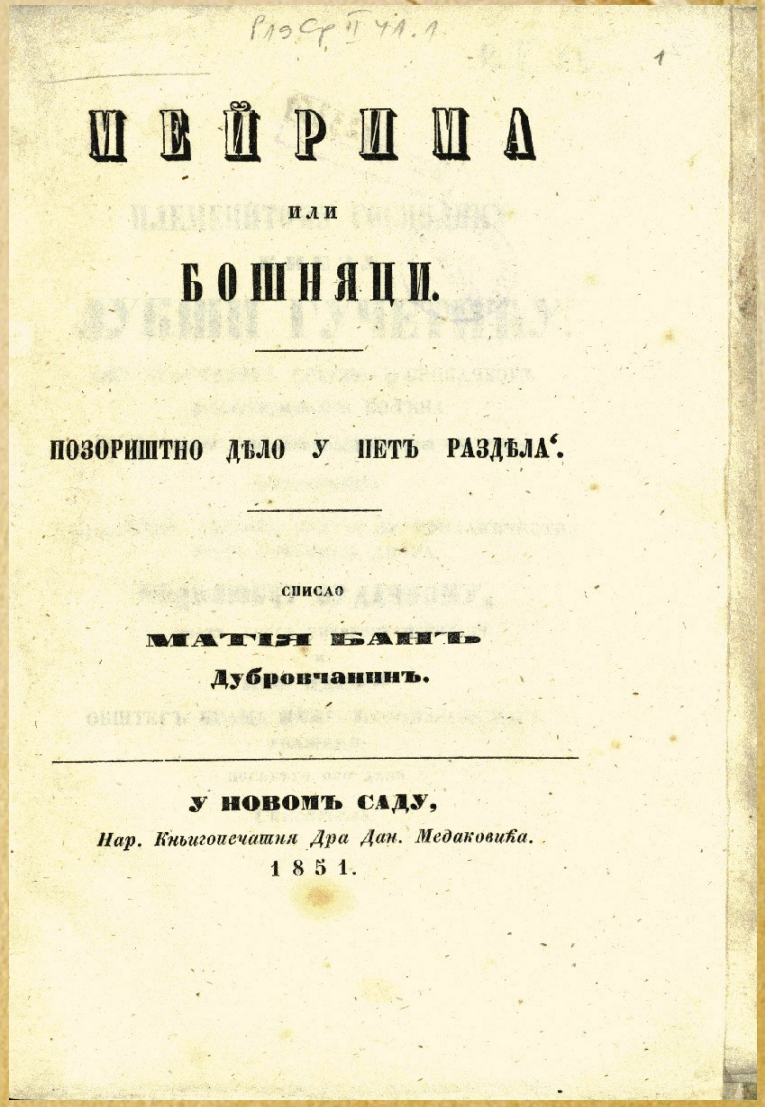

P19p II 41.1

МЕЙРИМА

ИЛИ

БОШНЯЦИ.

ПОЗОРИШТНО ДѢЛО У ПЕТЪ РАЗДѢЛА'.

списао

МАТИЈА БАНЪ

Дубровчанинъ.

У НОВОМЪ САДУ,

Нар. Књигопечатња Дра Дан. Медаковића.

1851.

P19p II 46

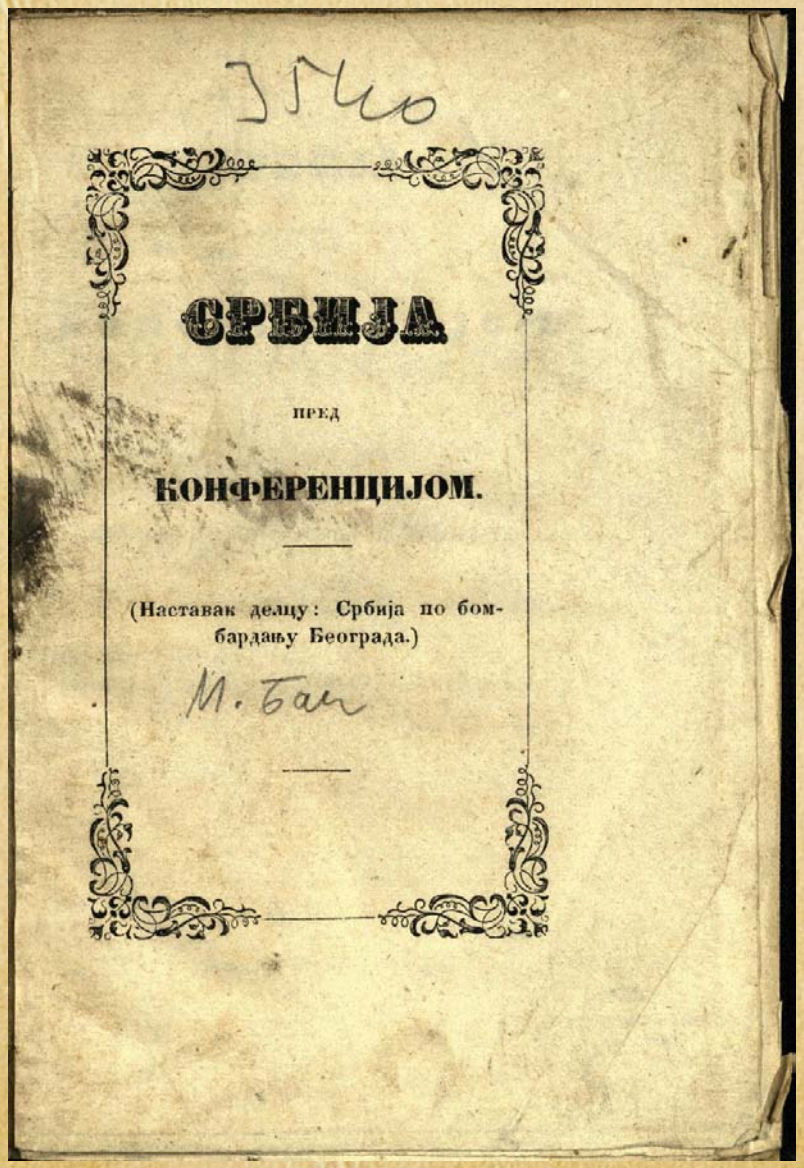

СРБИЈА

ПРЕД

КОНФЕРЕНЦИЈОМ.

(Наставак делцу: Србија по бомбардању Београда.)

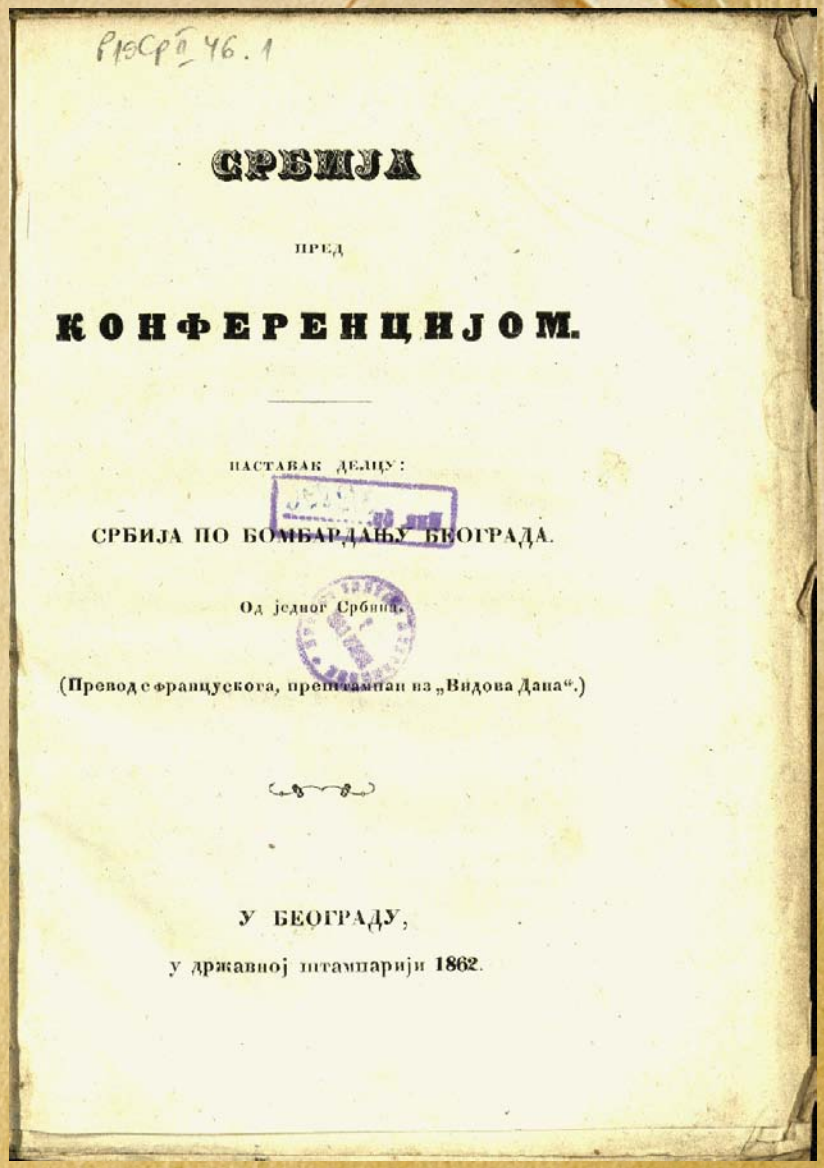

СРБИЈА

ПРЕД

КОНФЕРЕНЦИЈОМ.

НАСТАВАК ДЕЛЦУ:

СРБИЈА ПО БОМБАРДАЊУ БЕОГРАДА.

Од једног Србина.

(Превод с француског, препечатан из „Видова Дана“.)

У БЕОГРАДУ,

у државној штампарији 1862.

БМС III 433985

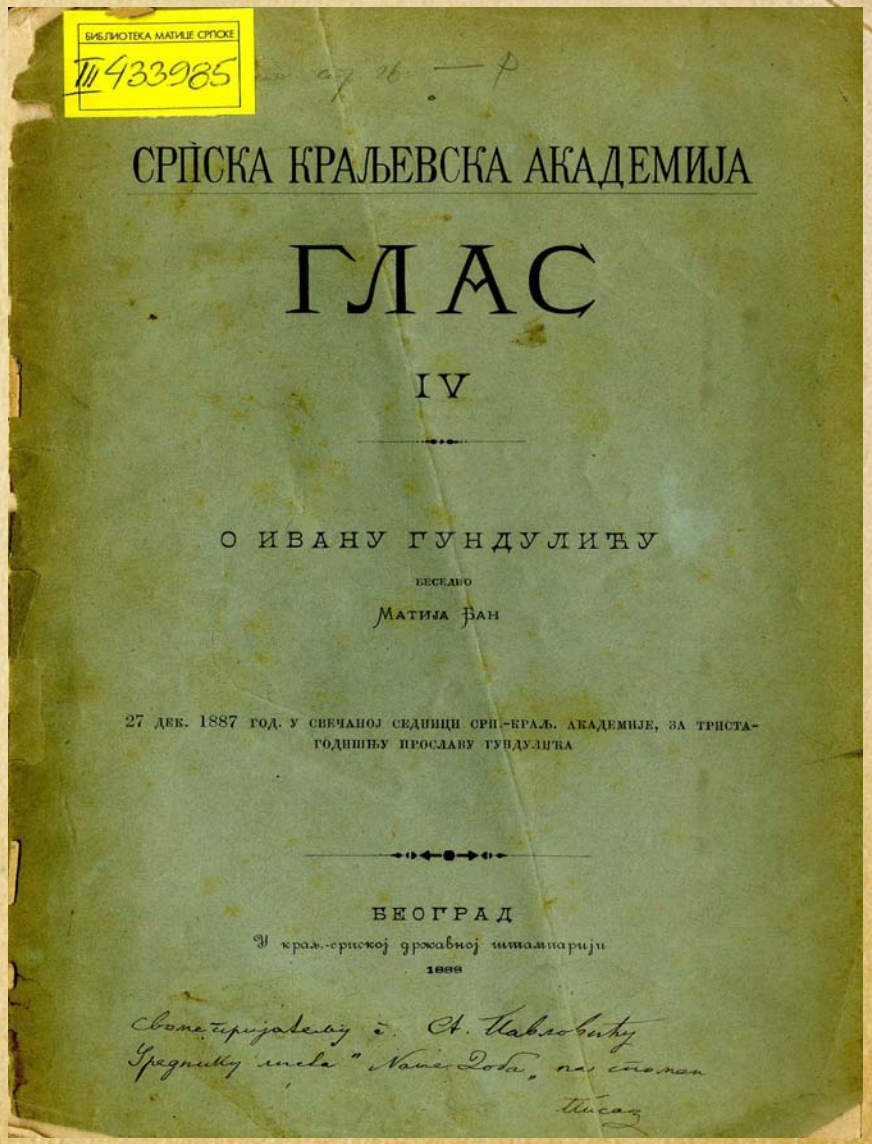

БМС II 65218

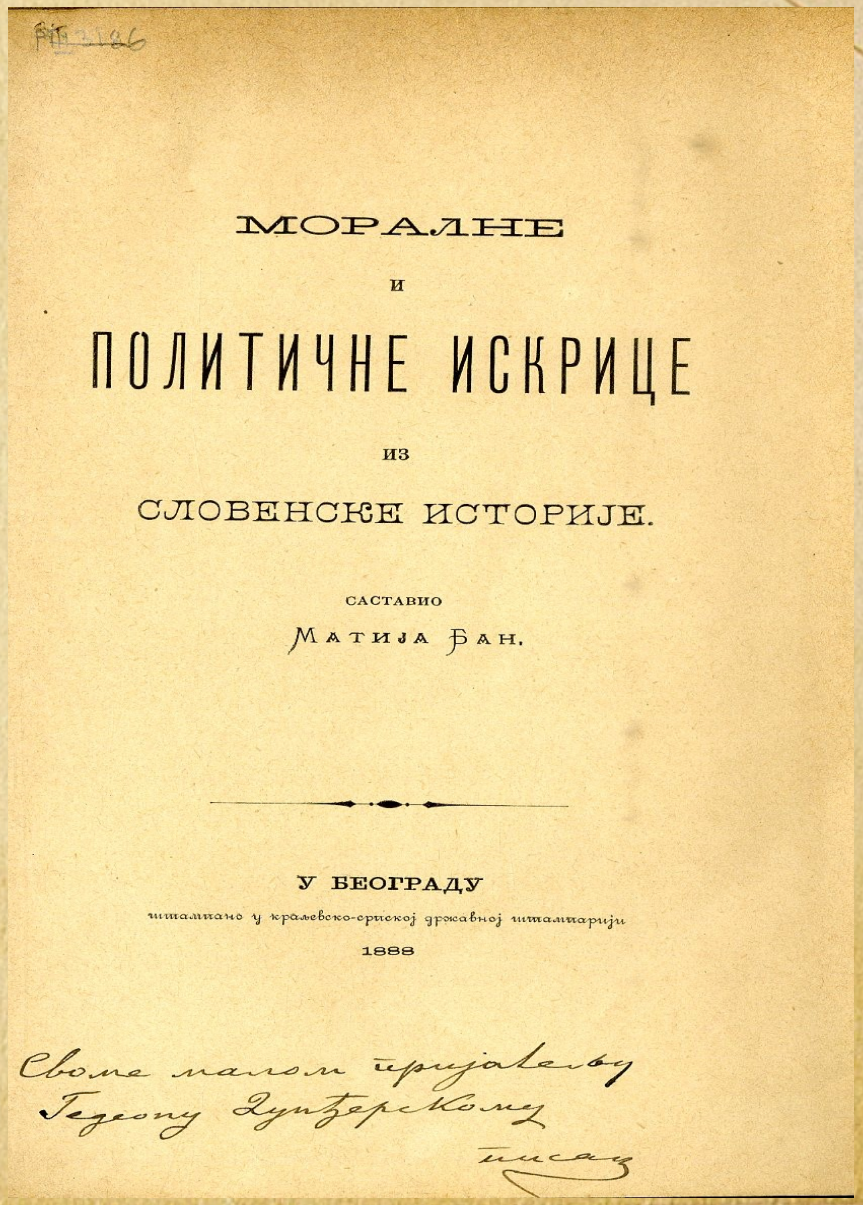

МОРАЛНЕ

И

ПОЛИТИЧНЕ ИСКРИЦЕ

ИЗ

СЛОВЕНСКЕ ИСТОРИЈЕ.

САСТАВИО

МАТИЈА ЋАН.

У БЕОГРАДУ

штампано у краљевско-српској државној штампарији

1888

Своме малом пријатељу
Гедеону Дунђерском
писац

P19p II 44/1

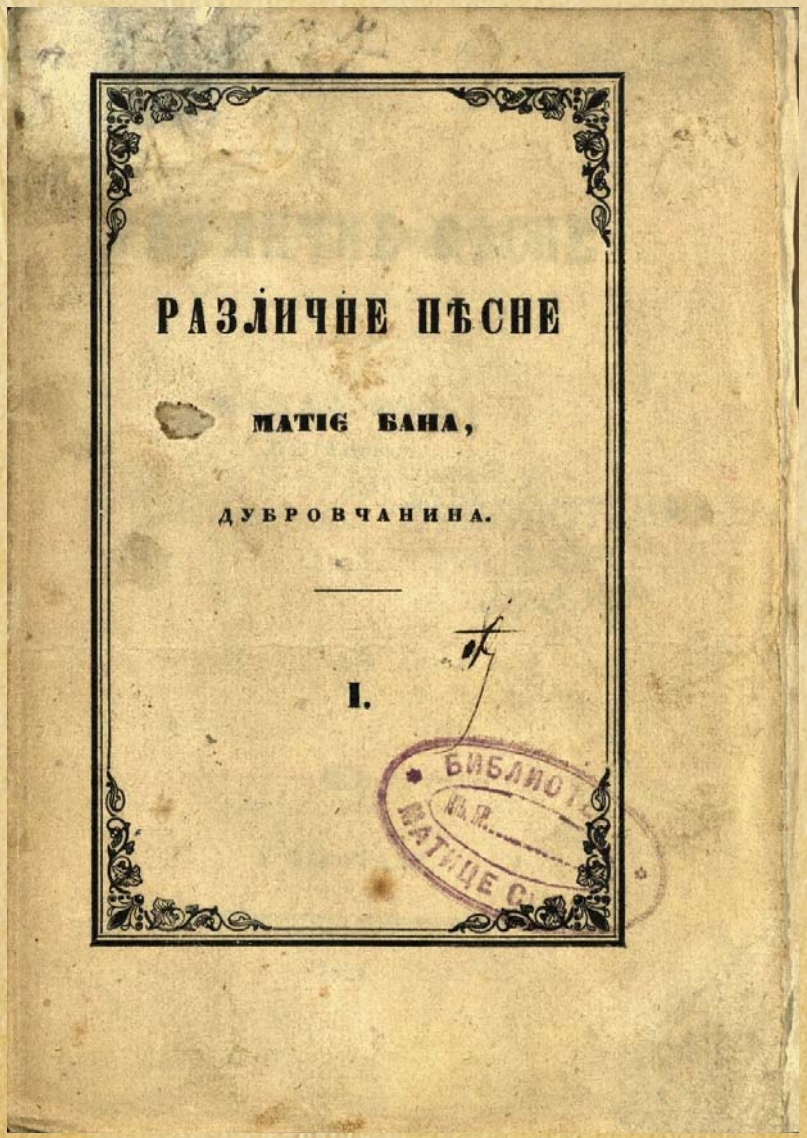

РАЗЛИЧНЕ ПѢСНЕ

МАТІЄ БАНА,

ДУБРОВЧАНИНА.

I.

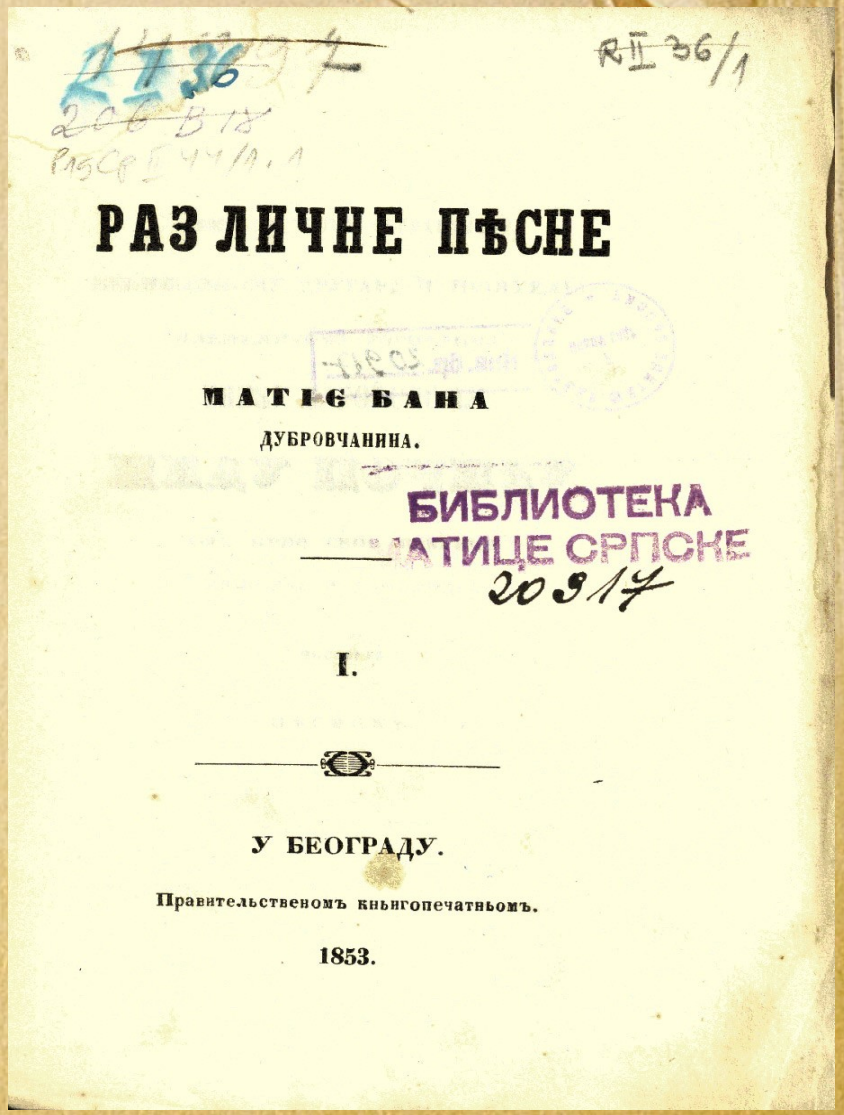

R II 36/1

РАЗЛИЧНЕ ПѢСНЕ

МАТІЄ БАНА

ДУБРОВЧАНИНА.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
20917

I.

У БЕОГРАДУ.

Правительственомъ книгопечатньомъ.

1853.

БМС II 1111/2/2

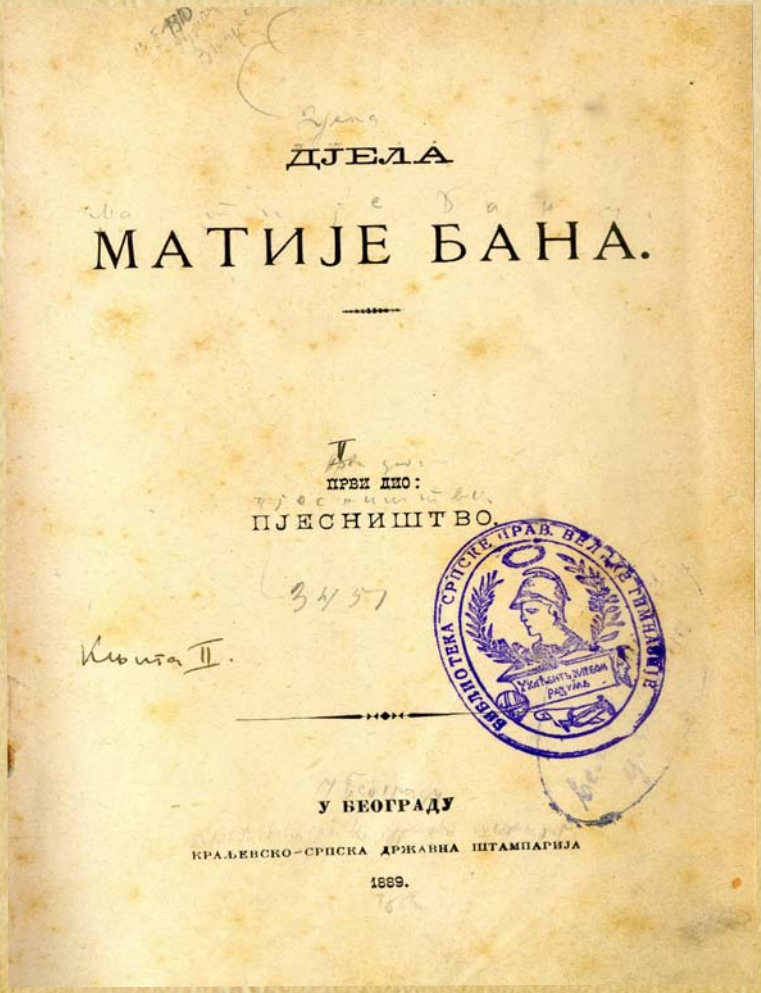

ДЈЕЛА

МАТИЈЕ БАНА.

ПРВИ ДИО:
ПЈЕСНИШТВО.

БИБЛИОТЕКА СРПСКЕ ПРАВ. ВЕЛИКЕ ГИМНАЗИЈЕ
У БЕОГРАДУ

У БЕОГРАДУ
КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА
1889.

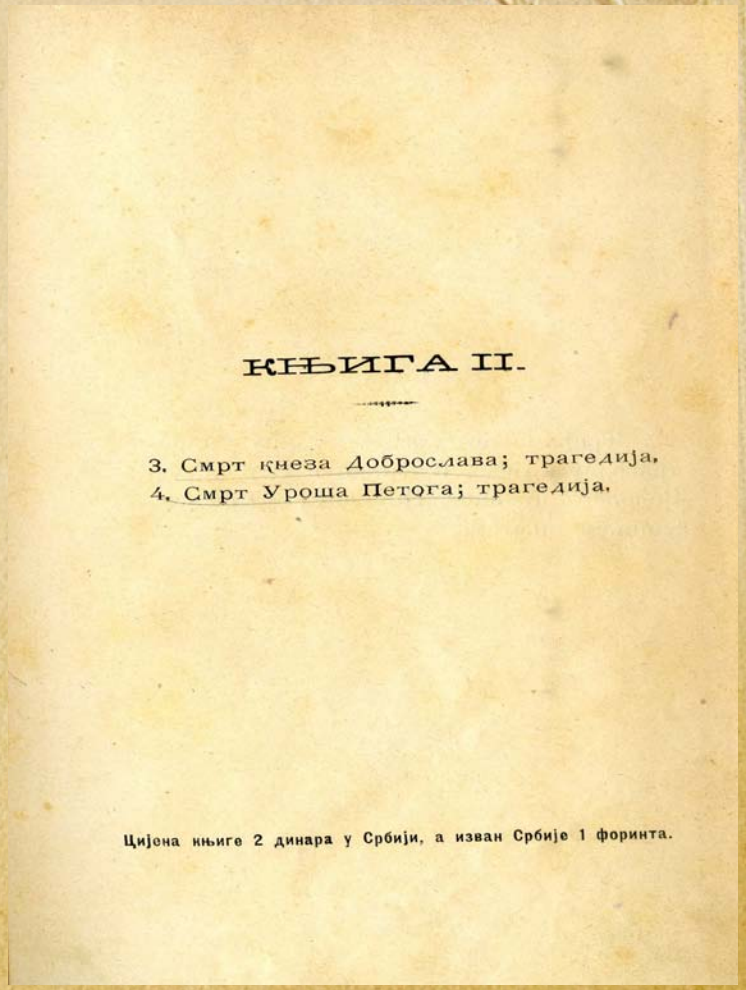

КЊИГА II.

3. Смрт кнеза Доброслава; трагедија.
4. Смрт Уроша Петога; трагедија.

Цијена књиге 2 динара у Србији, а изван Србије 1 форинта.

Отовић I 435

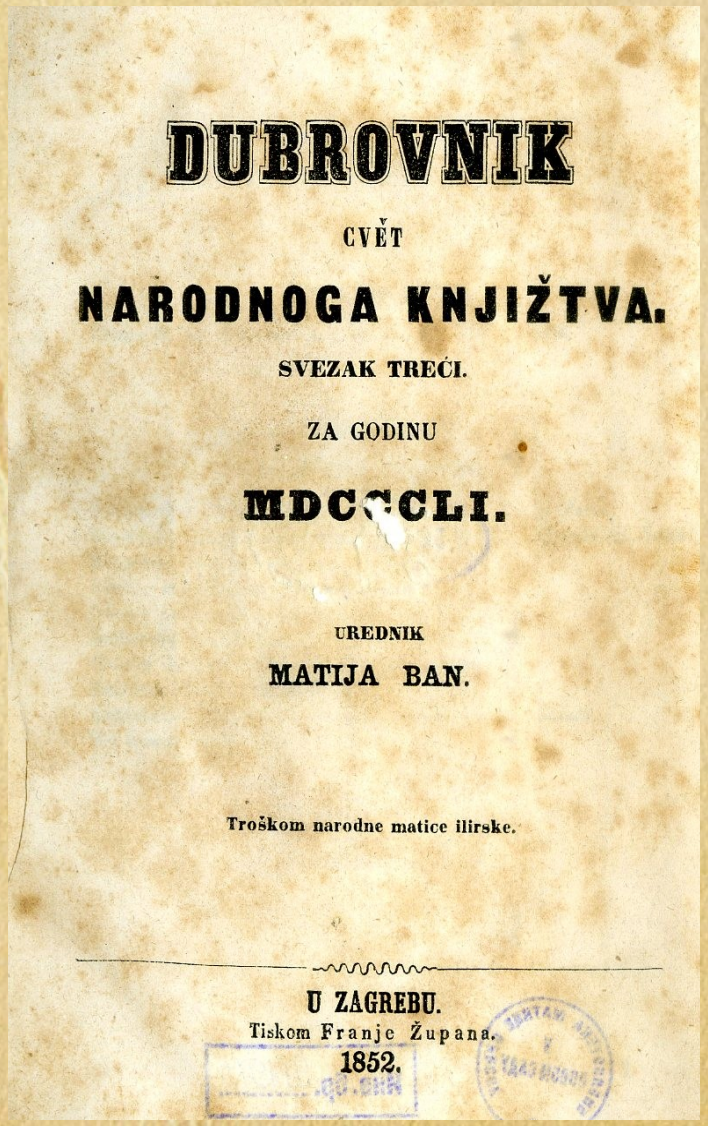

DUBROVNIK

CVĚT

NARODNOGA KNJIŽTVA.

SVEZAK TREĆI.

ZA GODINU

MDCCCLI.

UREDNIK

MATIJA BAN.

Troškom narodne matice ilirske.

U ZAGREBU.

Tiskom Franje Župana.

1852.

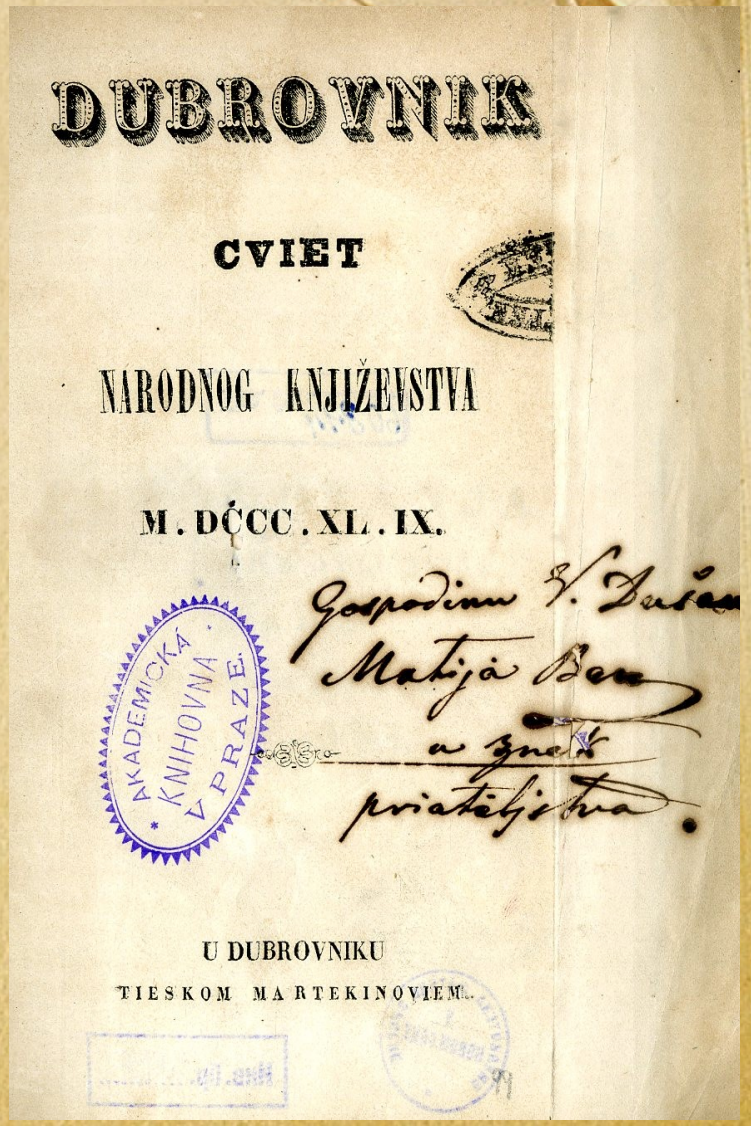

DUBROVNIK

CVIET

NARODNOG KNJIŽEVSTVA

M. DCCC. XL. IX.

AKADEMICKÁ KNIHOVNA V PRAZE

Gospodinu [illegible]

Matija Ban

u znak

prijateljstva.

U DUBROVNIKU

TIESKOM MARTEKINOVIEM.

P19Cp II 40/3

ВОСПИТАТЕЛЬ ЖЕНСКИЙ.
СВЕЗСКА III.

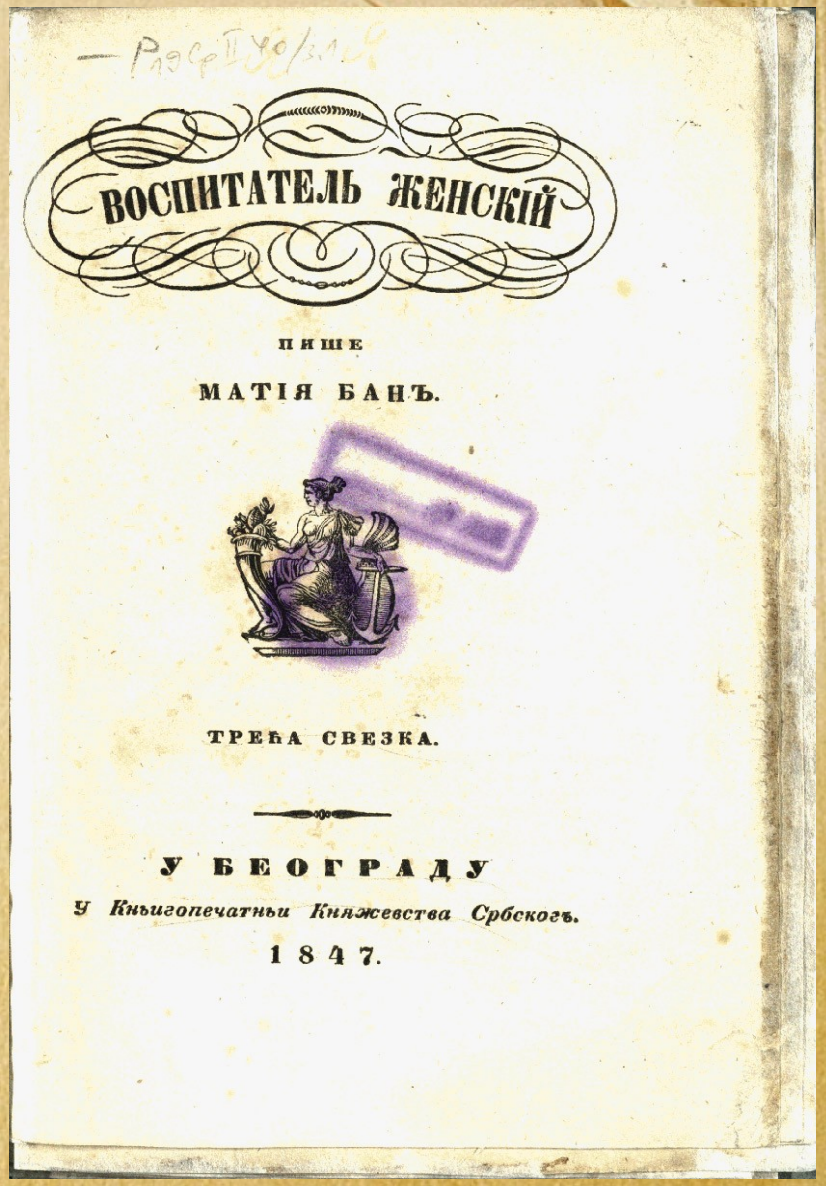
ВОСПИТАТЕЛЬ ЖЕНСКИЙ
ПИШЕ
МАТІЯ БАНЪ.
ТРЕЋА СВЕЗКА.
У БЕОГРАДУ
У Књигопечатньи Књажевства Србскогъ.
1847.

P19Cp II 47

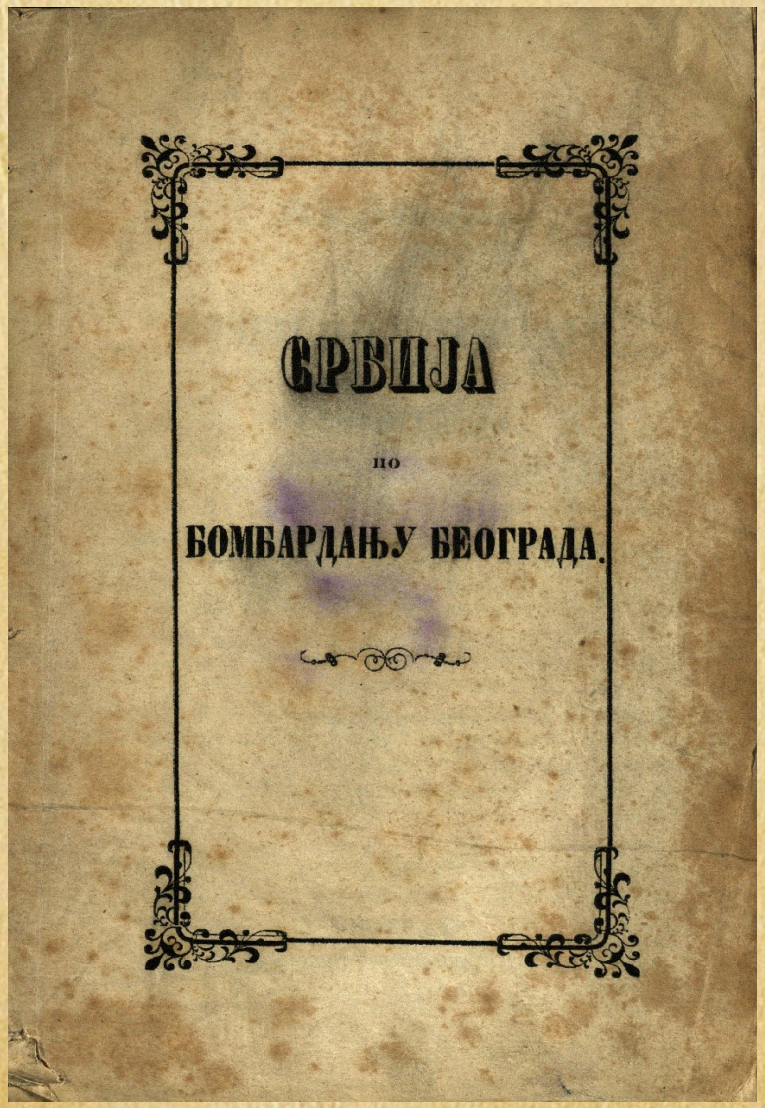

СРБИЈА

по

БОМБАРДАЊУ БЕОГРАДА.

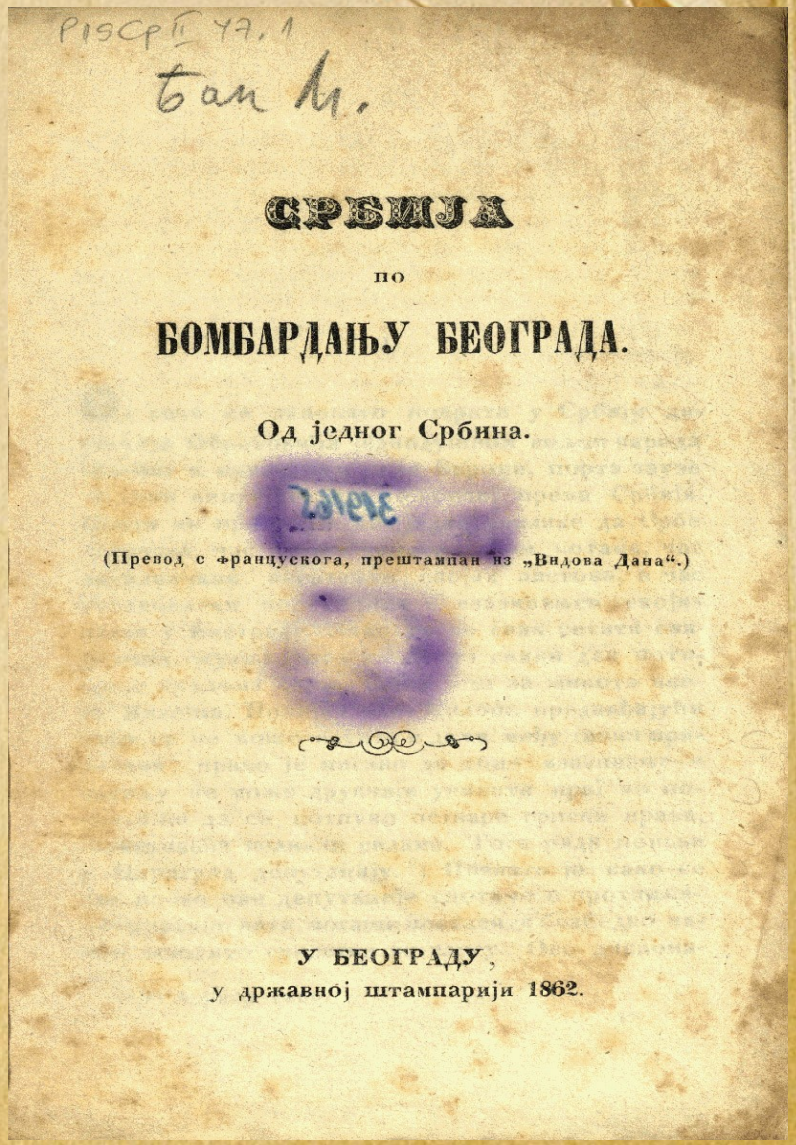

P19Cp II 47,1
бан М.

СРБИЈА

по

БОМБАРДАЊУ БЕОГРАДА.

Од једног Србина.

(Превод с француског, прештампан из „Видова Дана“.)

У БЕОГРАДУ,
у државној штампарији 1862.

P19Ср II 37

Г. Лудину секретару Матице
на поклон писац

ДРЖАВОСЛОВНА

РАЗПРАВА

съ Видовданомъ

одъ

Матіе Бана.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
1970г

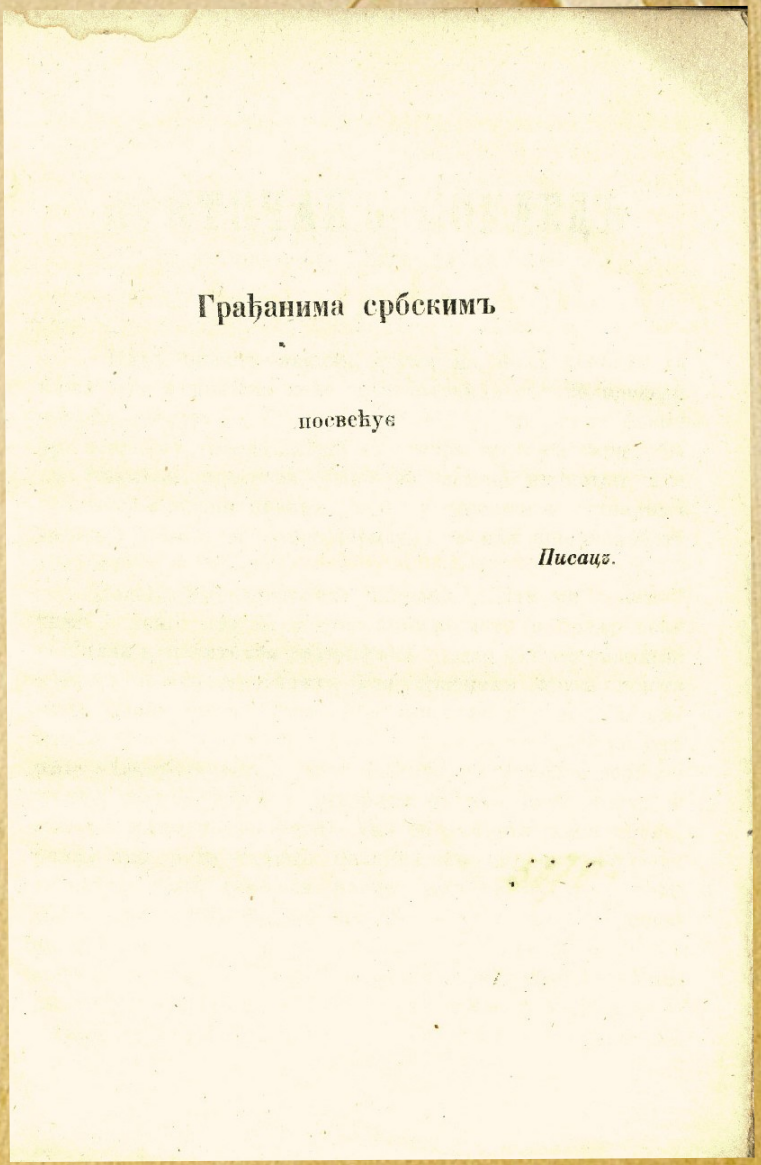

Грађанима србскимъ

посвећує

Писацъ.

P19Cp I 21

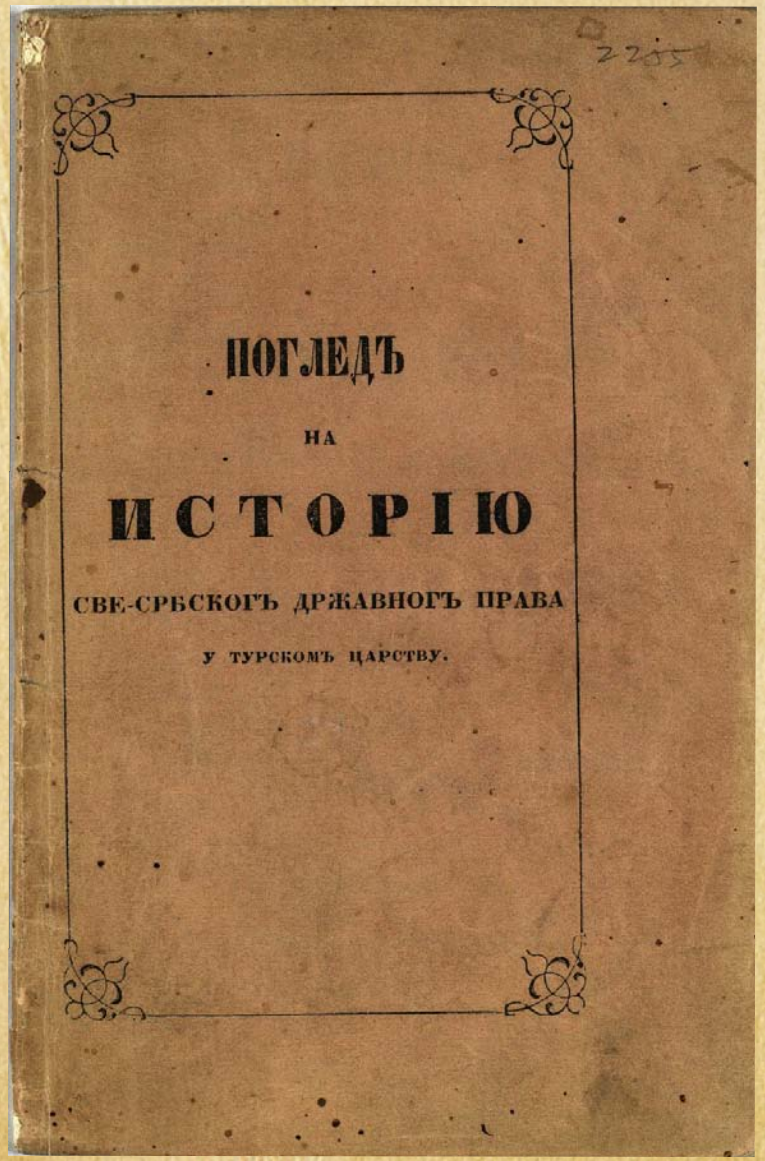
2205

ПОГЛЕДЪ

НА

ИСТОРІЮ

СВЕ-СРБСКОГЪ ДРЖАВНОГЪ ПРАВА

У ТУРСКОМЪ ЦАРСТВУ.

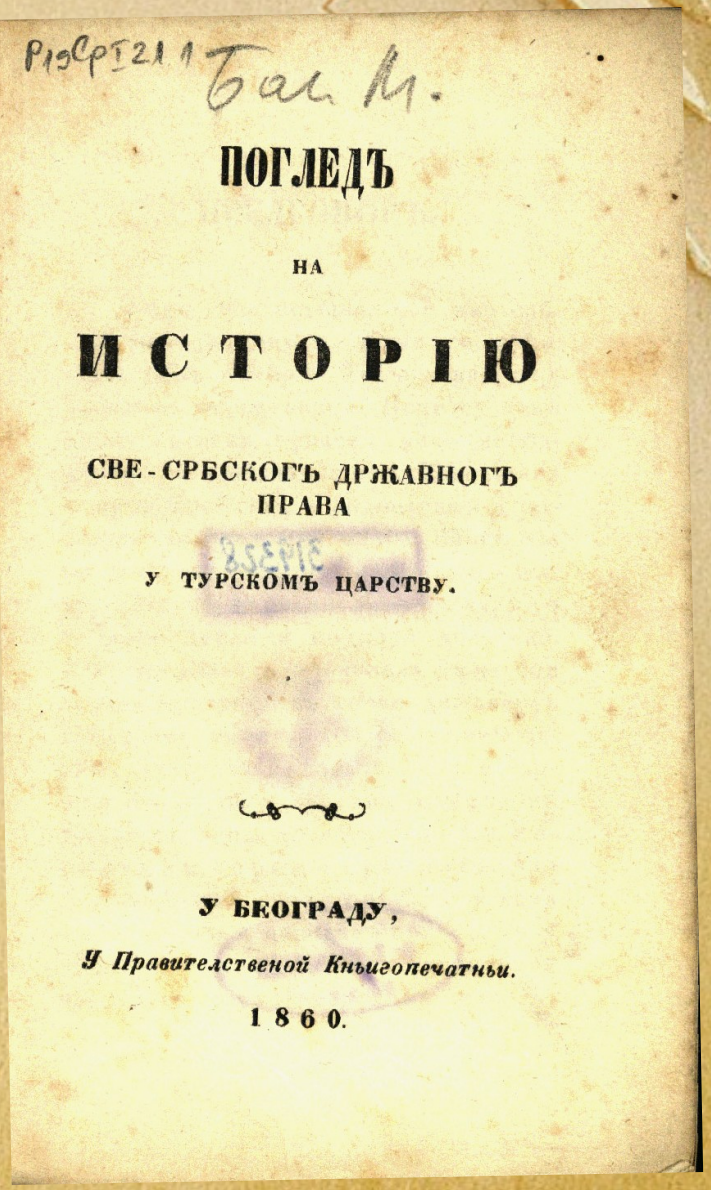
P19CpI211 Бан М.

ПОГЛЕДЪ

НА

ИСТОРІЮ

СВЕ-СРБСКОГЪ ДРЖАВНОГЪ
ПРАВА

У ТУРСКОМЪ ЦАРСТВУ.

BSENIC

У БЕОГРАДУ,

У Правителственой Књигопечатньи.

1860.

P19Cp II 42

P19Cp II 42.1

ОСНОВИ РАТНИ.

САСТАВІО

ПО НАЧЕЛАМА НАЙИЗКУСНІИ ВОЙВОДА

МАТІЯ БАНЪ.

У БЕОГРАДУ.

У ньигопечатньи Княжества Србскогъ.

1848.

Нѣговому Высокородію

ЧЛЕНУ СОВѢТА СРБСКОГЪ

Подполковнику и Кавалѣру,

СТЕФАНУ ПЕТРОВИЋУ КНЬИЋАНИНУ.

Господине,

Сасвимъ доличи да єдно дѣлце саставлѣно за болый успѣхъ югославіанскога оружя, вама, као єдному одъ найбольіи юнака и родолюбаца у Югославіянству, посветимъ.

Ко позна васъ, и мою къ вама нривржeность, тай ће знати да ова посвета ніє изразъ ласканя, но чистогъ одушевлѣня къ заслужености.

Изволите ю као таковъ примити, и не заборавите ме.

У Београду 10/22 Српна 1848.

Матія Банъ.

Инв. бр. 319539

P19Cp I 20

ОСНОВИ РАТНИ.
У БЕОГРАДУ
1861.

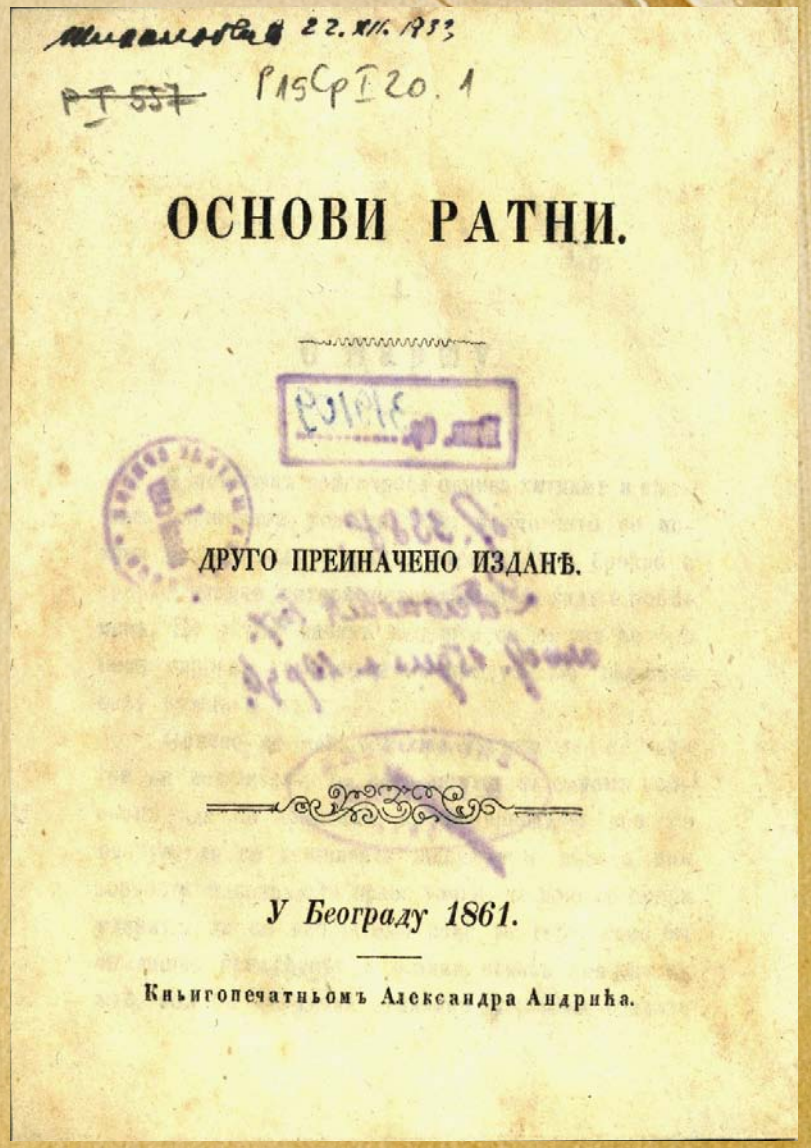
ОСНОВИ РАТНИ.
ДРУГО ПРЕИНАЧЕНО ИЗДАНЪ.
У Београду 1861.
Книгопечатньомъ Александра Андрића.

P19Ср II 43

ПРАВИЛА

О ЧЕТНИЧКОЙ ВОЙНИ.

Протолмачіо изъ польскога са нѣкимъ промѣнама, изметцима и додатцима

МАТІЯ БАНЪ.

БИБЛИОТЕКА
28230
МАТИЦЕ СРПСКЕ

У БЕОГРАДУ

У КНЬИГОПЕЧАТНЬИ КНЕЖЕВИНЕ СРВСКЕ

1848.

Моему Брату

БУРБУ,

Храбро боривпему се за славіянску народность и слободу на браницима Беча и Прага, а сада борећему се у Банату,

знакъ

братинске любави.

П III 354/1881

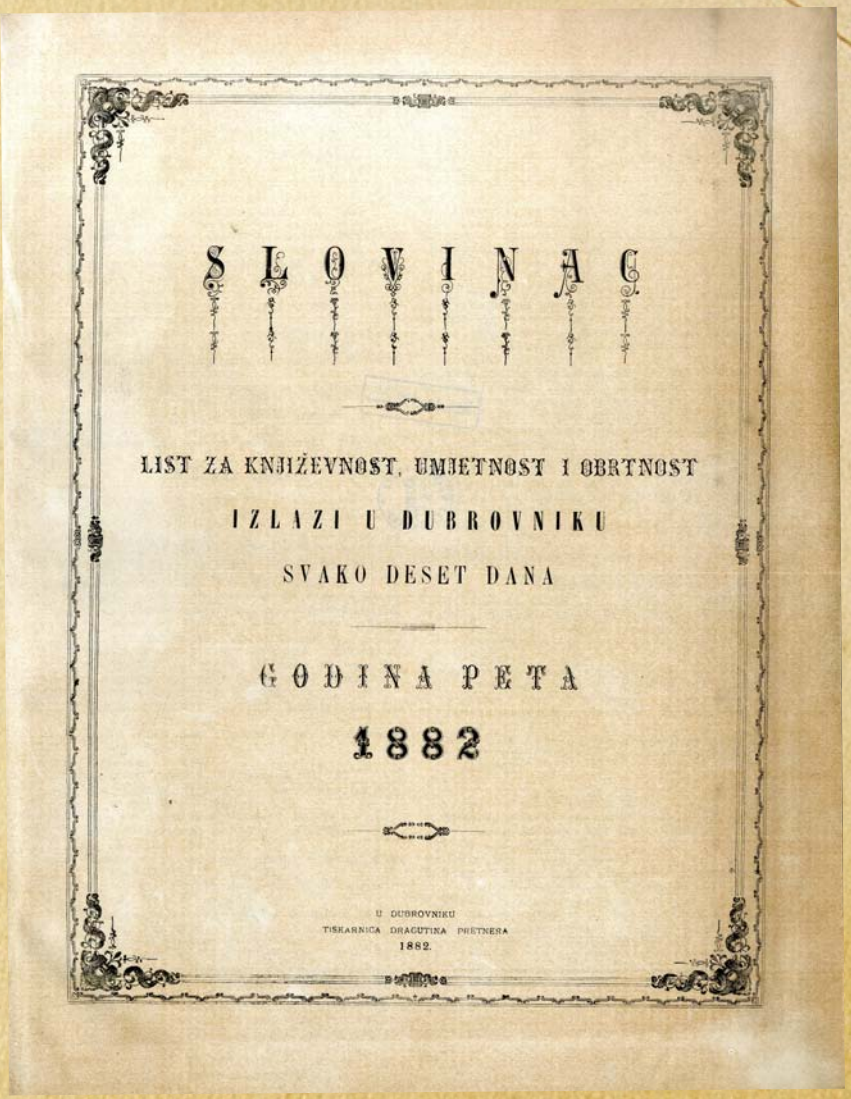

SLOVINAC

LIST ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST I OBRTNOST

IZLAZI U DUBROVNIKU

SVAKO DESET DANA

GODINA PETA

1882

U DUBROVNIKU
TISKARNICA DRAGUTINA PRETNERA
1882.

П III 354/1882

БИБЛИОТ
МАТИЦЕ С

Br. 11 U Dubrovniku na 1 Junija 1881. God IV

KOBNA TAJNA.

Tragedija u 5 činova iz dubrovačkog života.

Napisao *Matija Ban*

i posvetio

Dubrovačkim Gospogjama.

O s o b l j e.

Mucijo, italijanac i na službi dubrovačkoj kao vojvoda.
Jelica njegova žena, od vlasteoske dubrov. kuće,
Leonora Mucijeva sestra
Otac Aksentije, duhovni u Mucijevoj porodici.
Dinko pučanin i pjesnik.
Anica sluškinja.
Periša sluga.
Cvjetko sluga.
I. Vlastelin.
II. Vlastelin.

Dogagja se u Dubrovniku u 15 vjeku.

Čin. I.

Prva Pojava

— Bašta veleljepna. Jedan okrugao sto sa stolicama. —

Leonora i Periša s kitom u ruci.

Leonora.
Šta, Perišo, opet kita cv'jeća?
Periša.
Tek bijaše zaplavila zora
A ljepi pjesnik šetajuć se
Drumom pored bašte, bacio je
Kan' obično kitu preko zida,
Pa se hitnim udaljio krokom.
Leonora. (vadi list iz kite)
(Nov proizvod zlatnoga mu pera
I jamačno mirisav će biti
Kau' i cv'jeće u kom ga je skrio.)
Da ga nije kogod opazio?

Periša.
Žive duše ne bješe na drumu.
Leonora.
Našu tajnu i dalje zadrži,
A biće ti nagragjena v'jernost.
(Pročitav)
(Ova pjesma doista je divna,
Kad bih samo znala da je meni
A ne snaji mojoj nam'jenjena!
Još ne mogu da dokučim uzrok
Što iz magle tajnosti, u koju
Zavio se, neće da izide.
To mi uprav i nameće sumnju
Da ljubavlju zakraćenom diše.
Danas moram bar snašicu moju
Da iskušam vješto, neosjetno).
Ovaj listak gospogji odnesi,
I reci joj da je ovdje čekam. —
(Ode Periša.)

БМС II 48804

БИБЛИОТЕКА
СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ У СТО КЊИГА

Уређивачки одбор
ИВО АНДРИЋ, ЖИВОЈИН БОШКОВ, ВОЈИСЛАВ ЂУРИЋ, МЛАДЕН ЛЕСКОВАЦ, ДУШАН МАТИЋ, ЖИВАН МИЛИСАВАЦ, БОРИСЛАВ МИХАЈЛОВИЋ, БОШКО ПЕТРОВИЋ, ЖИВОРАД СТОЈКОВИЋ

Уредник
ЖИВАН МИЛИСАВАЦ

МАТИЦА СРПСКА • СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА

АНТОЛОГИЈА СТАРИЈЕ СРПСКЕ ПОЕЗИЈЕ

НОВИ САД • БЕОГРАД

БМС II 48804

МОЛБА ПОТОКУ

Поточићу, сребрну
Који ваљаш водицу,
Камичкима клопочућ
Кроз нијему шумицу,
Као да јој шапућеш
Неку слатку тајницу,

Колико се у теби
Б'јелих лица опрало!
Колико се над тобом
Љупких р'јечи казало!
Колико ли крај тебе
Усана целивало!

И ја с' надах срећи тој,
Дуго овдје чезнећи;
Ну сни моји љубави
Већ с' одмичу бл'једећи,
Већ весела пјесма ми
Зан'јеми у несрећи.

Ну молим те, поточе, —
Так' ти било водице,
И расле ти вјечито
Наоколо ружице,
И у теби љубавно
Одс'јевале зв'јездице! —

Када моју дјевојку
Амо жеље довију,
Да у теби огледа
Пламак својих очију,
Или да жеђ угаси
Својих врелих прсију, —

Ти задржи, поточе,
Њену слику љубљену,
Да бар када дошетам
На воду ти студену,
На том глатком зрцалу
Угледам је снимљену.

1839.

Матија Бан

П II 1094/1906

БИБЛИОТЕКА
СРПСКЕ ПРАВ. ВЕЛ. ГИМНАЗИЈЕ
НОВИ САД
11756
1066/1

JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE

ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZA GODINU 1906.

21. SVEZAK.

U ZAGREBU 1907.
KNJIŽARA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE (DIONIČKE TISKARE)
(GJURO TRPINAC).

П II 1094/1906

VIII.

NEKROLOZI.

1. U spomen Matije Bana Dubrovčanina.

Napisala Kamila Lucerna.

I.

Matija Ban (rođen 4./11. decembra 1818., umr'o 1./14. marta 1903.) pripada u red onih čvrstih, jasno određenih ličnosti, koje je Dubrovnik, malo, prastaro sjemenište kulturnih radnika, još u 19. vijeku darivao rodu. On je Dubrovčanin po latinsko-slavenskom ustroju prirode svoje, po svestranim, a opet ograničenim sposobnostima, po stalnosti svojih nazora i načela kao i po elastičnosti, kojom se priljubio mijenjanju prilikâ i činjenicâ. Dubrovčanin je toliko po visokoj i vrlo osjetljivoj samosvijesti koliko po nehajnoj samozaboravnosti, kojom se ukopava u svoj patriotski rad. Kada promatramo staračko suhoparne crte u slici toga okorjelog moraliste, na prvi nam se mah ona ne mili, ali svaka crta nam se vidi časna. Opća mu stvar nadilazi osobnu, zakon mu stoji nad samovoljom, pravilnost nad originalnosti, korist nad užitkom. A uza svu strogost on je snošljiv, uza svu hladnoću snažan, uza svu svoju ozbiljnost gdjekad i šaljivdžija, a vazda human. I panslavizam je njegov dubrovačka crta, a tako isto i vjernost spram djedovine

svoje. Kao radnik on je i smion i oprezan, razvija i junaštvo i hitrinu. Težište je njegovu biću osobna čast, a narodna mu je ideja stožer života. On je i naprednjak i čuvar tečevinâ; aktivan, gdje vidi mogućnost za rad, pasivan, gdje zna, da bi nastojanje njegovo bilo bezuspješno; drugima privržen, a slobodan u sebi, aristokrat i plebejac, sluga i svoj.

Dosljedno provedenim ujedinjenjem tih i sličnih oprečnosti Dubrovčanin je Ban doista poučna pojava. To i bijaše njegov životni zadatak. Kao diplomat, političar, publicista, golemim književničkim radom svojim, kao organizator i agitator, kao pjesnik i akademik, svakim dahom i svakim korakom bijaše učitelj i sluga naroda svoga. A u tom je njegova besmrtnost. Lovor, koji je nekada resio njegovo čelo, bijaše prolazan nakit čednijih vremena, ali hrastovim lišćem, simbolom rijetkih građanskih vrlina, neka mu se ovjenčava grob!

II.

„Mek ja bijah, dok vjerovah u vrlinu ljudsku."
Uroš Peti. IV. l.

„I dubrovački radnici, iz čijeg si krila nikao, ponosni tobom, kliču ti, mnogo ljeta nam živio!" — Ovim je pozdravom Radničko društvo dubrovačko učestvovalo kod proslave pedesetogodišnjice književnoga rada Matije Bana.[1] Roditelji mu bijahu siromašni, a sudeći po nekim pjesničkim izjavama, proživio je tešku i neveselu mladost. Otac mu je u Dubrovniku imao brijačku radnju. Za njegovu se porodicu zna, da bijaše rodom iz Bosne. Prema legendi, za koju nemamo nikakovih potvrda, pribjegli su potomci vladajućih banova poslije mnogo stradanja pod

[1] Izvještaj o toj proslavi u Glasniku srp. uč. društva, knj. 65. U svečanoj besjedi o životu i radu Matije Bana Jovan se Bošković držao većim dijelom riječi i suda S. Pjerotića (Sulla vita e sulle opere di Mattia Ban, Zagreb 1881.).

РпСр III 3/1844

ПОДУНАВКА.

№ 45. У Суботу 4. Новембра. 1844.

НЕВѢРНОЙ ДРАГИ.

Срцу негда мила,
Души пожелана,
Ты си, драга, была
Пре данашнѣгъ дана;
Ал' одъ данасъ лѣпа
Кри се одъ мог' гнѣва,
Любоморства слѣпа
Мачъ осветомъ сѣва.
Зашт' се крієшъ злато
У то людство често,
Ахъ! кадъ ти є дато
У дну срца место? —

К. С. Поповићъ.

СРБИ И НЬИОВЕ НАРОДНЕ ПѢСМЕ.

(Продужено изъ № 34 Подунавке г. 1843.)

Да се у поєдине поетичне одломке, кои славлянскій народный епосъ сачиняваю, постоянъ редъ уведе, нуждно є почети одъ повѣсти о постанку цркве Раваничке. Царъ Лазаръ, онай благородный младићъ, кои є кнегиню себи за супругу узео, и на престолъ Србскій ступіо, овде се на врху своє силе и славе показує; овде онъ великолѣпно слави своє крстно име, торжественый кодъ Славляна данъ. Позвана сва Господа цѣле државе сѣде за царскомъ трпезомъ, и часте се. Траюћемъ обѣду примакне му се супруга нѣгова царица Милица, оногъ времена найлѣпша госпођа, у сяйной одѣћи, кою пѣсникъ обстоятелно одъ главе до ногу описує, и премда є необычно было у то доба мужу се приближити, а іоштъ манѣ съ ньиме што говорити, изясни се, да она далѣ таити неможе, шта іой є было на умъ дошло; па казываюћи, како су преодници нѣгови одъ Неманьиногъ поколѣнія, нештедећи блага, цркве и монастыре дизали, почне задушбине ньіове редомъ изчислявати. Ово є изложеніє за Славлянску исторію одъ велике важности, исто тако као напомене у Иліяди о постанку нѣки градова, на кое се доцніє Грчки исторіописци честó позываю. Царъ Лазаръ рѣчима своє супруге побуђенъ обећа, да ће онъ у Ресави на рѣки Равану цркву сазыдати, какве іоштъ нигда ніє было. Темель ће іой одъ олова дубоко у землю ударити, зидове ће одъ сребра градити, златомъ ће ю покрити и бисеромъ поднизати, а изнутра сву ће драгимъ каменомъ накитити. Сва господа устану на ноге, поклоне му се и похвалюю нѣгову намѣру, самъ єданъ Милошъ Обилићъ, онай истый, кои є доцніє Мурата убіо, недиже се са свога стола, но сѣдећи чита кньигу цароставну, коя у Славлянскомъ стихотворству заступа Грчкогъ Калхаса*) и пророчица є при свакомъ важномъ предпріятію, и при свакой пресудной битки. Лазаръ то видећи напуни чашу и наздрави є Милошу, говорећи: „У твоє здравлѣ войводо Милоше! ал' намъ кажи и ты твоє мнѣніє, да ли ћу цркву зидати?“ — Милошъ скочи на ноге, и са самур-калпакомъ у руци поклони му се, узме пеаръ, али вино непіє, већъ овако му одговара: „Хвала теби, кнеже, на твоіой здравици! Ты ме пыташъ, валя ли цркву градити? Ніє тому сада време! Већъ узми кньиге цароставне, па гледай шта намъ оне кажу: настало є опасно за насъ време, отети ће намъ Турци царство, Турци ће скорымъ овде господари быти, они ће наше монастыре порушити, цркве ће намъ оборити, и твою Раваницу са земльомъ сравнити. Они ће темель одъ олова ископати, у ђулета ће га са-

*) Грчкій пророкъ у Троянскомъ рату.

Грка писали, често су преданія сѣверны и Нѣмачки народа слѣдовали. Мысао о пожертвованю самогъ себе принадлежи посве Србской епопеи; она ништа друго ніє, него само єдна приповѣдка велики пораженія и несрећны догађая. Тріумфъ опредѣлява на небу, а на земльи само славу свои витезова тражи, а напротивъ поезія новіегъ времена, и пѣсме опетъ у язычество повративши се народа понайвише тѣлесну моћь хвале. Ово почитованѣ снаге и тѣлесне моћи, кое се у почетку државне исторіє старогъ вѣка появило, свршує овде дѣла народа.

(Продуженіє слѣдує.)

НЕШТО О ДУБРОВНИКУ.*)

Одъ Матіє Бана.

Дубровникъ є постао съ разрушенѣмъ Епидаура, свѣтлога града, коєга старина изъ времена Мойсеовы изтиче, и земля быяше єдна одъ првы у Европи, гди є Азіятичка изображеность бацила жиле. Кадамъ,**) са своіомъ супругомъ Ерміономъ, и съ другима свога порекла, бѣжећи одъ неблагодарны грађана Тебански, склони се у овай гостолюбивый градъ, гди нашавши народъ у рату са сусѣдима, за войводу представи му се, поведе га на побѣду, па одъ нѣга буде кралѣмъ учинѣнъ. Іоште се види на романтичкимъ клисурама, кое са стране одъ мора склапаю прекрасно полѣ Канавоско, єданъ написъ са Феничкимъ словима, кога досада іоштъ нитко ніє могао разабрати. Епидауръ, после Феничана, населѣнъ одъ Партена, пакъ одъ Римляна, быо є нападанъ више пута одъ Гота, докъ найпосле побѣдоносне чете Славляна шестога вѣка дођоше, сасвимъ га оборити, и изчистити у свима онима државама првашнѣ племе сакрвны себи Илиріяна.

Неколико породица одъ разбитія утекавши, склонише се на велике гребени, кое не далеко диза'у се надъ моремъ, и међу ньима заклонѣне живећи, сачуваю свою независимость. Тимъ є начиномъ постало прво основанѣ саданѣ Рагузе. Ово име долази одъ Лаос-а, старо-грчке рѣчи, коя значи гребень, и одъ кое учинѣно є покварено Лаусъ, Лауса, Рауса, Рагуза.

Ту се народъ силно умножи на концу седмога вѣка, у кое доба быо є градъ Солунъ (Римска Martia Julia) сасвимъ разоренъ, па зато многе племените породице изъ овогъ престолногъ града давны Далматински кралѣва потраже себи склониште кодъ своє браће Епидаурићана.

У почетку осмога вѣка градъ є већъ быо доста якъ, да се є могао опрети Славлянима, кои, присвояваюћи сву околну државу, немога'у трпити, да се последньи остатци Римляна у Далмаціи купе на ономъ мѣсту, и склапаю живаль (élément) єдне инокрине народности. Године 867 Дубровчани одбише навале Араба, читаву годину дана траюће, кои, пошто су были отели Будву, Розе, Рисанъ и Которъ (Ascrivium), залуду се намучише подъ Дубровникомъ; зашто градъ, укрѣплѣнъ одъ природе, утврђенъ одъ художества, бранила є и мудро управляна храбрость. Како гласъ пукне, да му се у помоћь приближує бродба (flotte), послана одъ цара Василія Маћедонскога, непріятельи дигоше се съ обсѣда, и на супротну краину одъ Италіє упутише. Онда Дубровчани у саюзу са Славлянима привезу се на своимъ лађама на ону страну, и подпомажући войску Грчку, прогнаше Арабе све до Беневента.

(Продуженіє слѣдує.)

*) На молбу єдногъ списателя Нѣмачкогъ, путовавшега по Србіи и Славоніи, састави Французки нешто кратки примѣтба о политичной и кньижевной повѣсти Дубровника. Будући да є овай градъ средиште юго-славлянске кньижевности, и съ тога узрока, што є у Европи, а и у овимъ странама слабо познатъ, преводимъ речене примѣтбе у нашъ народный языкъ, цѣнећи, да то неће быти безполезно Србской младежи.

**) Неки кажу, да є Кадамъ првый измыслио слова, а неки опетъ, да ій є онъ само изъ Фениціє донео у Европу.

КАЛКАЛЕРА.

Овай шальивчина живіо є, кажу, у Цариграду у двору некогъ патріярха, кои га є као сироту свимъ потребама снабдѣвао. Но премда се онъ као сулудастъ у народу приповеда, опетъ є онъ — ако є истина, да є живіо — своимъ краснимъ и поучителнимъ одговорима и изреченіяма велико оштроуміє показывао, и особитый разумъ, слободный духъ, трезвеность и неустрашимость, одважно и юначко срце притяжавао. Можда є онъ изъ нужде альину лудости и шале на себе обукао, да бы тако увіену истину болѣ и слободніє свету представляти могао, или да бы овако подъ именомъ сой-

РпСр III 3/1847

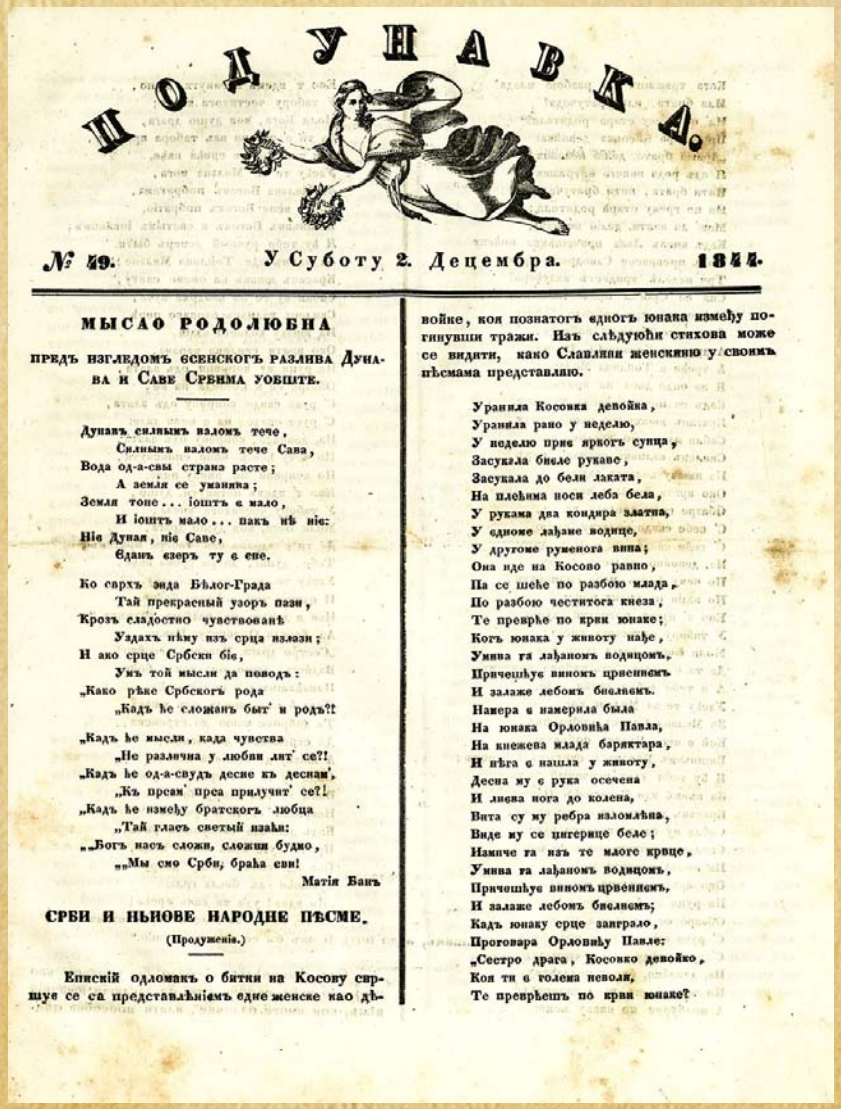

ПОДУНАВКА.

№ 49. У Суботу 2. Децембра. 1844.

МЫСАО РОДОЛЮБНА

ПРЕДЪ ИЗГЛЕДОМЪ ЄСЕНСКОГЪ РАЗЛИВА ДУНАВА И САВЕ СРБИМА УОБШТЕ.

Дунавъ силнымъ валомъ тече,
Силнымъ валомъ тече Сава,
Вода од-а-свы страна расте;
А земля се уманява;
Земля тоне... іоштъ є мало,
И іоштъ мало... пакъ нѣ ніє:
Ніє Дуная, ніє Саве,
Єданъ єзеръ ту є сне.

Ко сврхъ зида Бѣлог-Града
Тай прекрасный узоръ пази,
Крозъ сладостно чувствованѣ
Уздахъ нѣму изъ срца излази;
И ако срце Србски біє,
Умъ той мысли да поводъ:
„Како рѣке Србскогъ рода
„Кадъ ће сложанъ быт' и родъ?!

„Кадъ ће мысли, када чувства
„Не различна у любви лит' се?!
„Кадъ ће од-а-свудъ десне къ деснам',
„Къ прсам' прса прилучит' се?!
„Кадъ ће између братскогъ любца
„Тай гласъ светый изаћи:
„„Богъ насъ сложи, сложни будмо,
„„Мы смо Срби, браћа сви!

Матія Банъ

СРБИ И НЬИОВЕ НАРОДНЕ ПѢСМЕ.

(Продуженіе.)

Епискій одломакъ о битки на Косову свршує се са представлѣніємъ єдне женске као дѣвойке, коя познатогъ єдногъ юнака између погинувши тражи. Изъ слѣдуюћи стихова може се видити, како Славляни женскиню у своимъ пѣсмама представляю.

Уранила Косовка девойка,
Уранила рано у неделю,
У неделю прие яркогъ сунца,
Засукала биеле рукаве,
Засукала до бели лаката,
На плећима носи леба бела,
У рукама два кондира златна,
У єдноме лађане водице,
У другоме руменога вина;
Она иде на Косово равно,
Па се шеће по разбою млада,
По разбою честитога кнеза,
Те превр̂ће по крви юнаке;
Когъ юнака у животу нађе,
Умива га лађаномъ водицомъ,
Причешћує виномъ црвеннємъ
И залаже лебомъ биелнємъ.
Намера є намерила была
На юнака Орловића Павла,
На кнежева млада баряктара,
И нѣга є нашла у животу,
Десна му є рука осечена
И лиева нога до колена,
Вита су му ребра изломлѣна,
Виде му се цигерице беле;
Измиче га изъ те млоге крвце,
Умива га лађаномъ водицомъ,
Причешћує виномъ црвеннємъ,
И залаже лебомъ биелнємъ;
Кадъ юнаку срце заиграло,
Проговара Орловићу Павле:
„Сестро драга, Косовко девойко,
Коя ти є голема неволя,
Те превр̂ћешъ по крви юнаке?

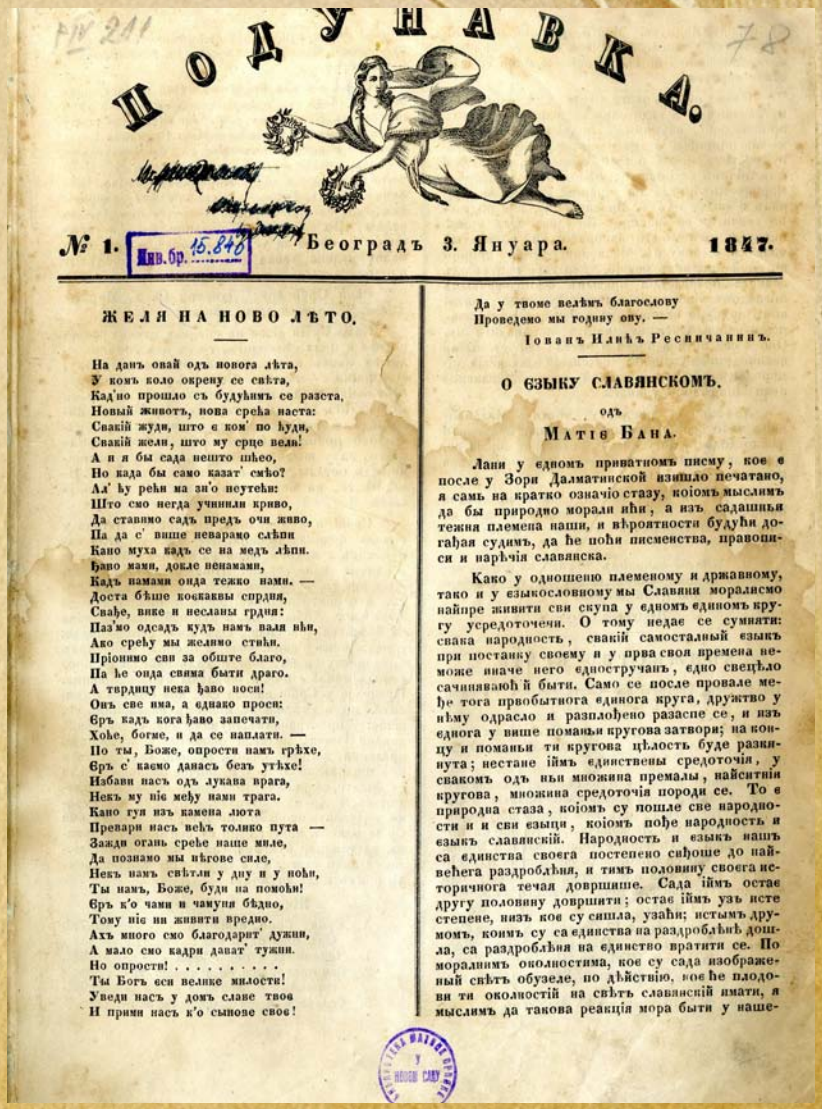

ПОДУНАВКА.

№ 1. Београдъ 3. Януара. 1847.

Инв. бр. 15.846

ЖЕЛЯ НА НОВО ЛѢТО.

На данъ овай одъ новога лѣта,
У комъ коло окрену се свѣта,
Кад'но прошло съ будућимъ се разста,
Новый животъ, нова срећа наста:
Свакій жуди, што є ком' по ћуди,
Свакій жели, што му срце вели!
А и я бы сада нешто шћео,
Но када бы само казат' смѣо?
Ал' ћу рећи ма зн'о неутећи:
Што смо негда учинили криво,
Да ставимо садъ предъ очи живо,
Па да с' више неварамо слѣпи
Како муха кадъ се на медъ лѣпи.
Ђаво мами, докле ненамами,
Кадъ намами онда тежко нами. —
Доста бѣше коєкаквы спрдня,
Свађе, вике и несланы грдня:
Паз'мо одсадъ кудъ намъ валя ићи,
Ако срећу мы желимо стићи.
Пріонимо сви за обште благо,
Па ће онда свима быти драго.
А тврдицу нека ђаво носи!
Онъ све има, а єднако проси:
Єръ кадъ кога ђаво запечати,
Хоће, богме, и да се наплати. —
По ты, Боже, опрости намъ грѣхе,
Єръ с' каємо данасъ безъ утѣхе!
Избави насъ одъ лукава врага,
Некъ му ніє међу нами трага.
Како гуя изъ камена люта
Превари насъ већъ толико пута —
Зажди огань среће наше миле,
Да познамо мы нѣгове силе,
Некъ намъ свѣтли у дну и у ноћи,
Ты намъ, Боже, буди на помоћи!
Єръ к'о чами и чамуня бѣдно,
Тому ніє ни живити вредно.
Ахъ много смо благодарит' дужни,
А мало смо кадри дават' тужни.
Но опрости! . . . . . .
Ты Богъ єси велике милости!
Уведи насъ у домъ славе твоє
И прими насъ к'о сынове своє!
Да у твоме велѣмъ благослову
Проведемо мы годину ову. —

Іованъ Илићъ Ресничанинъ.

О ЄЗЫКУ СЛАВЯНСКОМЪ.

одъ

Матіє Бана.

Лани у єдномъ приватномъ писму, коє є после у Зори Далматинской изишло печатано, я самъ на кратко означіо стазу, коіомъ мыслимъ да бы природно морали ићи, а изъ садашньи тежня племена наши, и вѣроятности будући догађая судимъ, да ће поћи писменства, правописи и нарѣчія славянска.

Како у одношеню племеному и државному, тако и у єзыкословному мы Славяни моралисмо найпре живити сви скупа у єдномъ єдиномъ кругу усредоточени. О тому недає се сумняти: свака народность, свакій самосталный єзыкъ при постанку своєму и у прва своя времена неможе иначе него єдностручанъ, єдно свецѣло сачиняваюћ й быти. Само се после провале међе тога првобытнога єдинога круга, дружтво у нѣму одрасло и разплођено разаспе се, и изъ єднога у више поманьи кругова затвори; на концу и поманьи ти кругова цѣлость буде разкинута; нестане іймъ єдинствены средоточія, у свакомъ одъ ньи множина премалы, найситніи кругова, множина средоточія породи се. То є природна стаза, коіомъ су пошле све народности и и сви єзыци, коіомъ пође народность и єзыкъ славянскій. Народность и єзыкъ нашъ са єдинства своєга постепено сиђоше до найвећега раздроблѣня, и тимъ половину своєга историчнога течая довршише. Сада іймъ остає другу половину довршити; остає іймъ узъ исте степене, низъ коє су сишла, узаћи; истымъ друмомъ, коимъ су са єдинства на раздроблѣнѣ дошла, са раздроблѣня на єдинство вратити се. По моралнимъ околностима, коє су сада изображеный свѣтъ обузеле, по дѣйствію, коє ће плодови ти околностій на свѣтъ славянскій имати, я мыслимъ да такова реакція мора быти у наше-

РпСр III 3/1846

ПОДУНАВКА.

№ 49. Београдъ 13. Децембра. 1846.

НѢГОВОЙ СВѢТЛОСТИ

преосвештеному Господару

ПЕТРУ ПЕТРОВИЋУ НѢГОШУ,

Владици Црногорскому,

ОДА

МАТІЄ БАНА,

на похвалу великодушне помоћи, коіомъ онъ спасава одъ глади народъ Црногорскій.

Грумъ хридій *) стои, неприступна гора;
Главу іой громъ лупа,
Ноге валъ лютый мора:
Ту, као соко гнѣздо
Горанинъ свой домъ стави;
Ту као юначтва на престолъ онъ сѣде,
Буріє братъ, слободе сынъ, побѣде.

Нехарна ал' є гора; свудъ голе стѣни,
Безплодный кршъ; само
Гдѣ-гдѣ по груди нѣни
Песка є и землѣ
Слегъ плиткій; толи плиткій,
Да кадъ бы коплѣмъ юнакъ у-нь удріо,
Бы крозъ-а-нь коплѣ у камъ засадіо.

Бѣда надъ бѣдомъ! ни облачка ніє,
Росицу да плодну
Изъ скута своґъ изліє;
Надъ клисурам' сухим'
Пресуши небо, и сунце
Землю превредымъ прострѣливши зракомъ
Сво спржи сѣме у ньой, храну юнакомъ.

*) Грумъ значи што и хрпа; хридь чує се по устима простога народа у Далмаціи и Херцеговини, значи што и клисура.

Вай тужный юнакъ! зима кадъ леденый
Свой склопъ на гору
Вргне, средъ стѣна нѣны
Ил' слободанъ као ланъ
Средъ пустинѣ онъ мрет' мора,
Ил' одреѣ' се слободе, и поѣ' му треба
У странный свѣтъ, да робствомъ купи хлѣба.

Вай тужный юнакъ! на кровъ му засѣде
Юръ наказь: ланите
Ньой окосте и блѣде;
У дубокимъ очнам'
Упало гори око....
Ой гладь!... смагльива гладь къ юнаку стере,
А устам' зія, као да га прождере.

Но чуда! часомъ изпредъ нѣ потече
Злата потокъ! она
Згрожена види, утече....
Ой спасенъ юнакъ! Ал'
Одакле злата потокъ?...
Ак' милость свою небо веѣъ неліє,
Тврда ак' є земля, людско ердце ніє.

Изподъ чудесне шибке ударе врела
Воде у пустиньи,
Те напоенъ Израела
Бы пукъ: новый Мойсей *)
Ты, войвода и свештеникъ,
Чудомъ любави Твоє, не чудомъ Бога,
Грозный удали десь одъ людства твога.

*) Могло бы се кому на првый погледъ ласкателно и претерано видити сравнѣнѣ Владике Црногорскога са Мойсеомъ; али када се добро промотри, наћиће се, да є исто доста разложито. Мойсей быо є кодъ Еврея врховный войвода, врховный свештеникъ, првый кньижевникъ, првый законодавацъ, првый просвѣтитель; а то є све и садашньій Владика у Црной Гори.

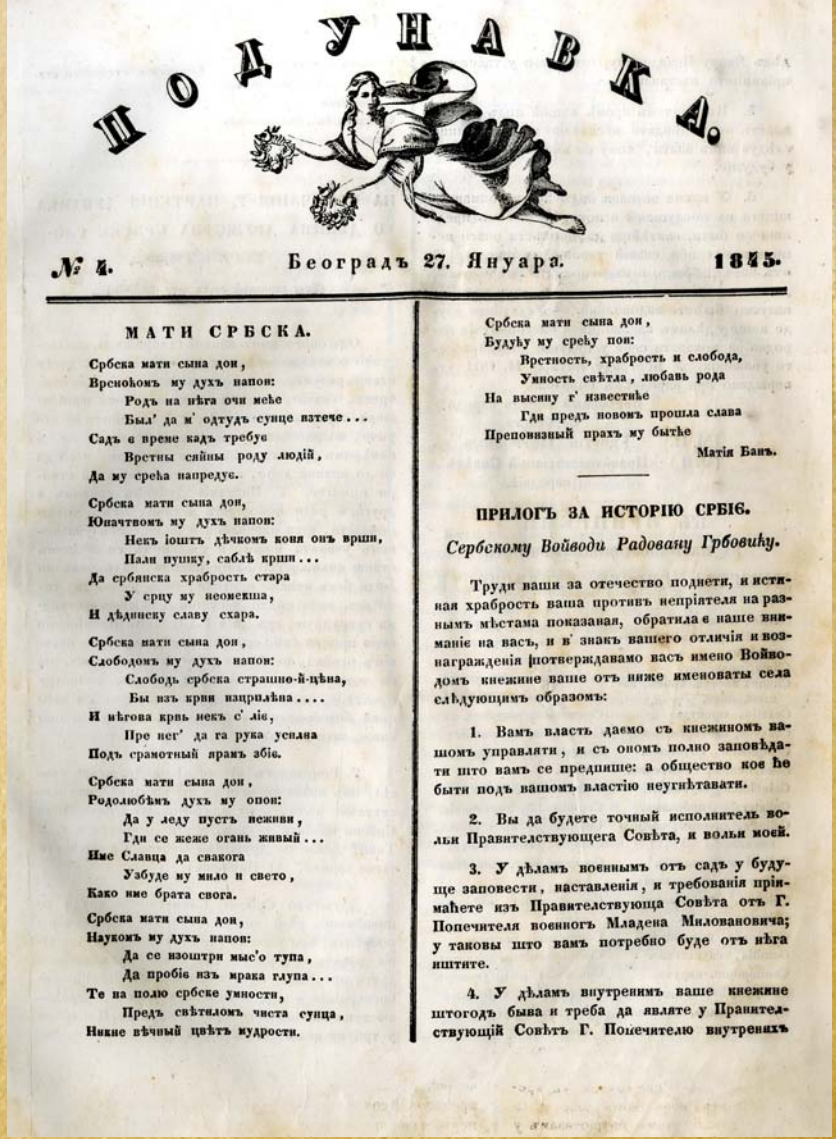

ПОДУНАВКА.

№ 4. Београдъ 27. Януара. 1845.

МАТИ СРБСКА.

Србска мати сына дои,
Врсноћомъ му духъ напои:
Родъ на нѣга очи меће
Был' да м' одтудъ сунце изтече...
Садъ є време кадъ требує
Врстны сяйны роду людій,
Да му срећа напредує.

Србска мати сына дои,
Юначтвомъ му духъ напои:
Некъ іоштъ дѣчкомъ коня онъ врши,
Пали пушку, саблѣ крши...
Да србянска храбрость стара
У срцу му неомекша,
И дѣдинску славу схара.

Србска мати сына дои,
Слободомъ му духъ напои:
Слободь србска страшно-й-цѣна,
Бы изъ крви изцрплѣна....
И нѣгова крвь некъ с' ліє,
Пре нег' да га рука усилна
Подъ срамотный ярамъ збіє.

Србска мати сына дои,
Родолюбѣмъ духъ му опои:
Да у леду пустъ неживи,
Гди се жеже огань живый...
Име Славца да свакога
Узбуде му мило и свето,
Како име брата свога.

Србска мати сына дои,
Наукомъ му духъ напои:
Да се изоштри мыс'о тупа,
Да пробіє изъ мрака глупа...
Те на полю србске умности,
Предъ свѣтиломъ чиста сунца,
Никне вѣчный цвѣтъ мудрости.

Србска мати сына дои,
Будућу му срећу пои:
Врстность, храбрость и слобода,
Умность свѣтла, любавь рода
На высину г' известиће
Гди предъ новомъ прошла слава
Препонизный прахъ му бытће

Матія Банъ.

ПРИЛОГЪ ЗА ИСТОРІЮ СРБІЄ.

Сербскому Войводи Радовану Грбовићу.

Труди ваши за отечество поднети, и истинная храбрость ваша противъ непріятеля на разнымъ мѣстама показавая, обратила є наше вниманіє на васъ, и в' знакъ вашего отличія и вознагражденія потверждавамо васъ имено Войводомъ кнежине ваше отъ ниже именоваты села слѣдующимъ образомъ:

1. Вамъ власть даємо съ кнежиномъ вашомъ управляти, и съ ономъ полно заповѣдати што вамъ се предпише: а общество кое ће быти подъ вашомъ властію неугнѣтавати.

2. Вы да будете точный исполнитель вольи Правителствующега Совѣта, и вольи моєй.

3. У дѣламъ военнымъ отъ садъ у будуще заповести, наставленія, и требованія пріимаћете изъ Правителствующа Совѣта отъ Г. Попечителя военногъ Младена Миловановича; у таковы што вамъ потребно буде отъ нѣга иштите.

4. У дѣламъ внутренимъ ваше кнежине штогодъ быва и треба да являте у Правителствующій Совѣтъ Г. Попечителю внутренихъ

БМС III 424323

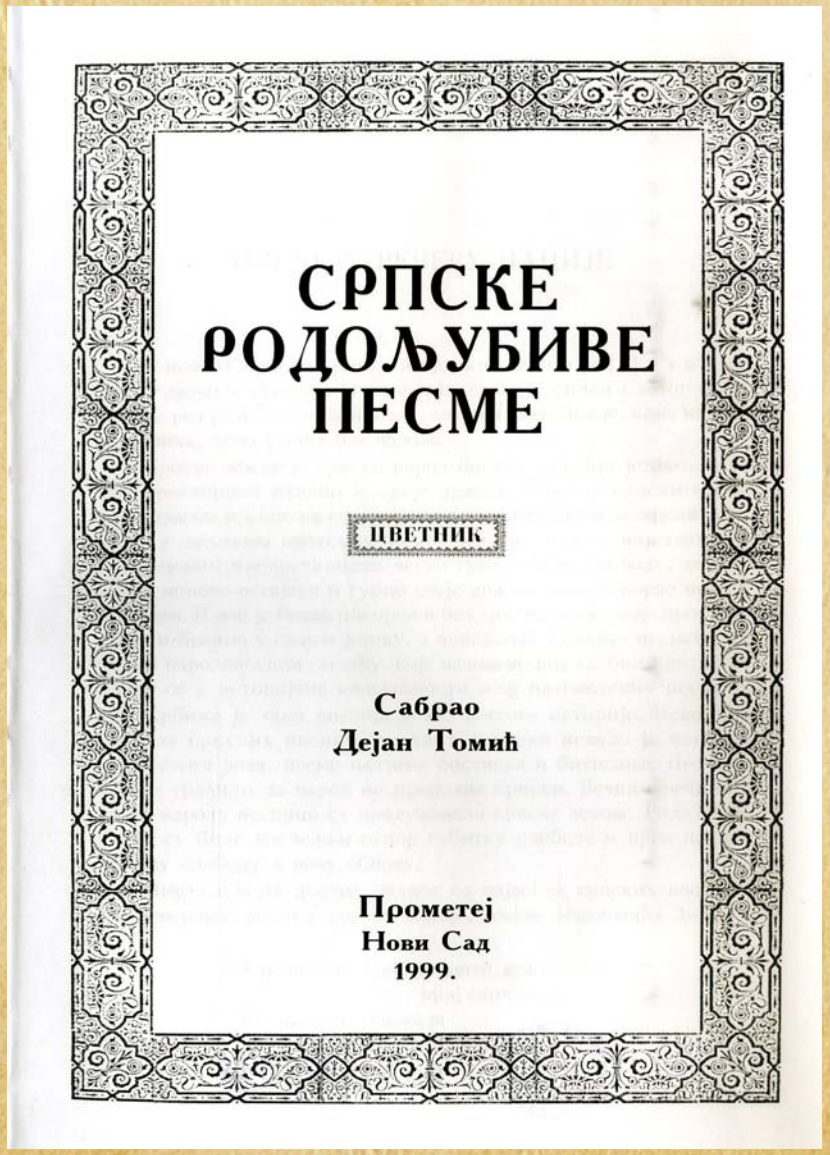

СРПСКЕ
РОДОЉУБИВЕ
ПЕСМЕ

ЦВЕТНИК

Сабрао
Дејан Томић

Прометеј
Нови Сад
1999.

МАТИЈА БАН

ДАВОРИЈА: ПЈЕСМА ЗА МАЂЕДОНЦЕ

Ко то вели да сам
Ја бугарски син!
Вај! бугарин не зна
Да се сам избави;
Руско ј' он застави
Дужан је свој дом.
Мијак сам и Брзјак,
Од старине јунак;
Обадва смо браћа
Што с' оружја лаћа;
А брат најмилији
Нам обома Срб.
Играм српско коло,
Српске пјесме пјевам,
Славим српску славу
И вијем заставу,
И суђени чекам
Српски велик дан.
Када тај осване
Пјесма ће слободе
Да се свуда ори
Гдје се српски збори:
Од обале Струме
До на Црни Дрин;
Па од Дрина тамо
До Дунава плавог
Гдје тај витез врли
Са Савом се грли,
А над њима сија
Дични Биоград.
Тад устаће Марко,
С њим и Душан силни;
Јуначко ће коли
Повест' на около,
Те ће веље царство
Као некад бит.

П I 3/1686/1998

ДАНИЦА.

ЗАБАВНИК

за годину

1826.

издао

Вук Стеф. Караџић,

Философије доктор, и учени друштва: Санкт-петербургскога вољнога љубитеља Руске Словесности, Краковскога, Тирчанскога Саксонскога за истраживањ[illegible] и Врељевско-[illegible]

ДАНИЦА

1998

[illegible] година.

У Бечу,

у штампарији Јерменскога намастира.

ВУКОВА ЗАДУЖБИНА

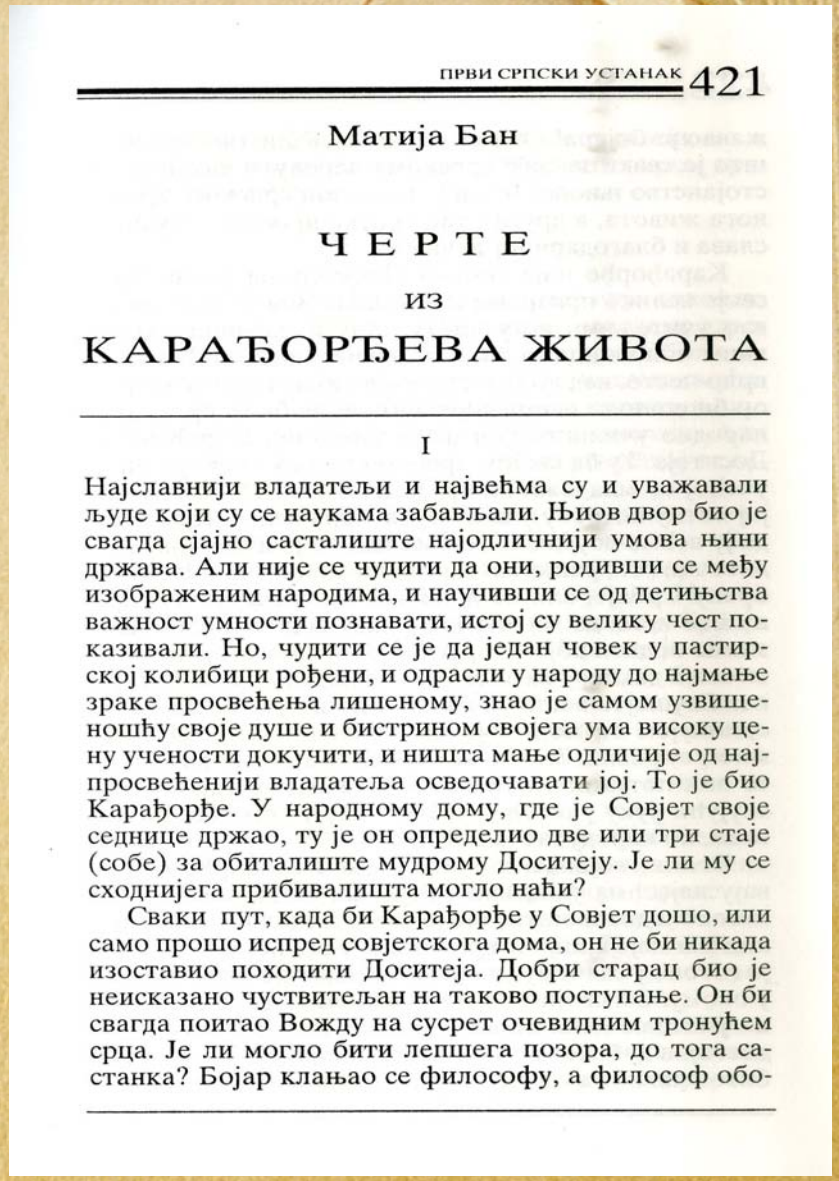

Матија Бан

ЧЕРТЕ

ИЗ

КАРАЂОРЂЕВА ЖИВОТА

I

Најславнији владатељи и највећма су и уважавали људе који су се наукама забављали. Њиов двор био је свагда сјајно састалиште најодличнији умова њини држава. Али није се чудити да они, родивши се међу изображеним народима, и научивши се од детињства важност умности познавати, истој су велику чест показивали. Но, чудити се је да један човек у пастирској колибици рођени, и одрасли у народу до најмање зраке просвећења лишеному, знао је самом узвишеношћу своје душе и бистрином својега ума високу цену учености докучити, и ништа мање одличије од најпросвећенији владатеља осведочавати јој. То је био Карађорђе. У народному дому, где је Совјет своје седнице држао, ту је он определио две или три стаје (собе) за обиталиште мудрому Доситеју. Је ли му се сходнијега прибивалишта могло наћи?

Сваки пут, када би Карађорђе у Совјет дошо, или само прошо испред совјетскога дома, он не би никада изоставио походити Доситеја. Добри старац био је неисказано чуствитељан на таково поступање. Он би свагда поитао Вожду на сусрет очевидним тронућем срца. Је ли могло бити лепшега позора, до тога састанка? Бојар клањао се философу, а философ обо-

ЛИТЕРАТУРА
(избор)

БМС IV 28462/1

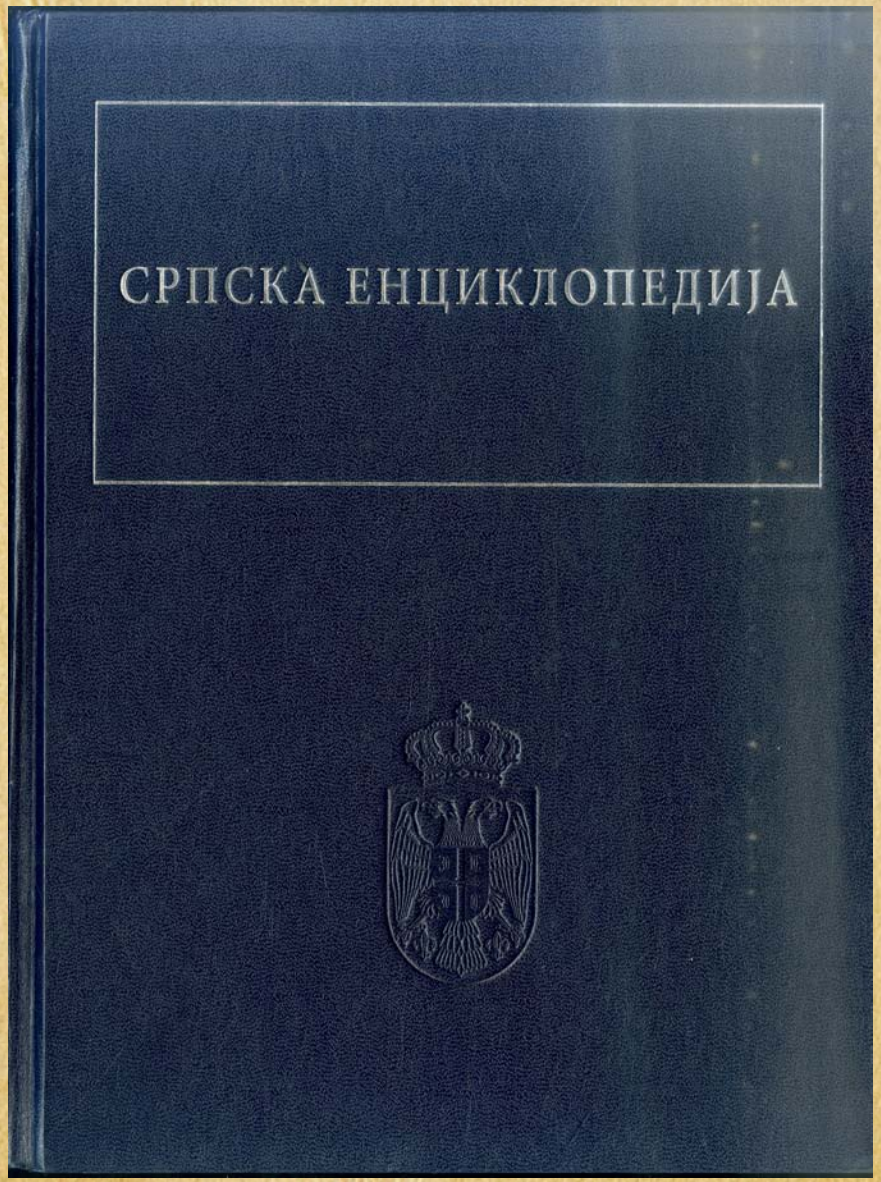

Матија Бан
(Библиотека САНУ)

БАН, Матија, књижевник, национални радник, публициста (Петрово Село код Дубровника, 16. XII 1818 – Београд, 14. III 1903). Пореклом је из Босне. Гимназију,

БМС III 501974

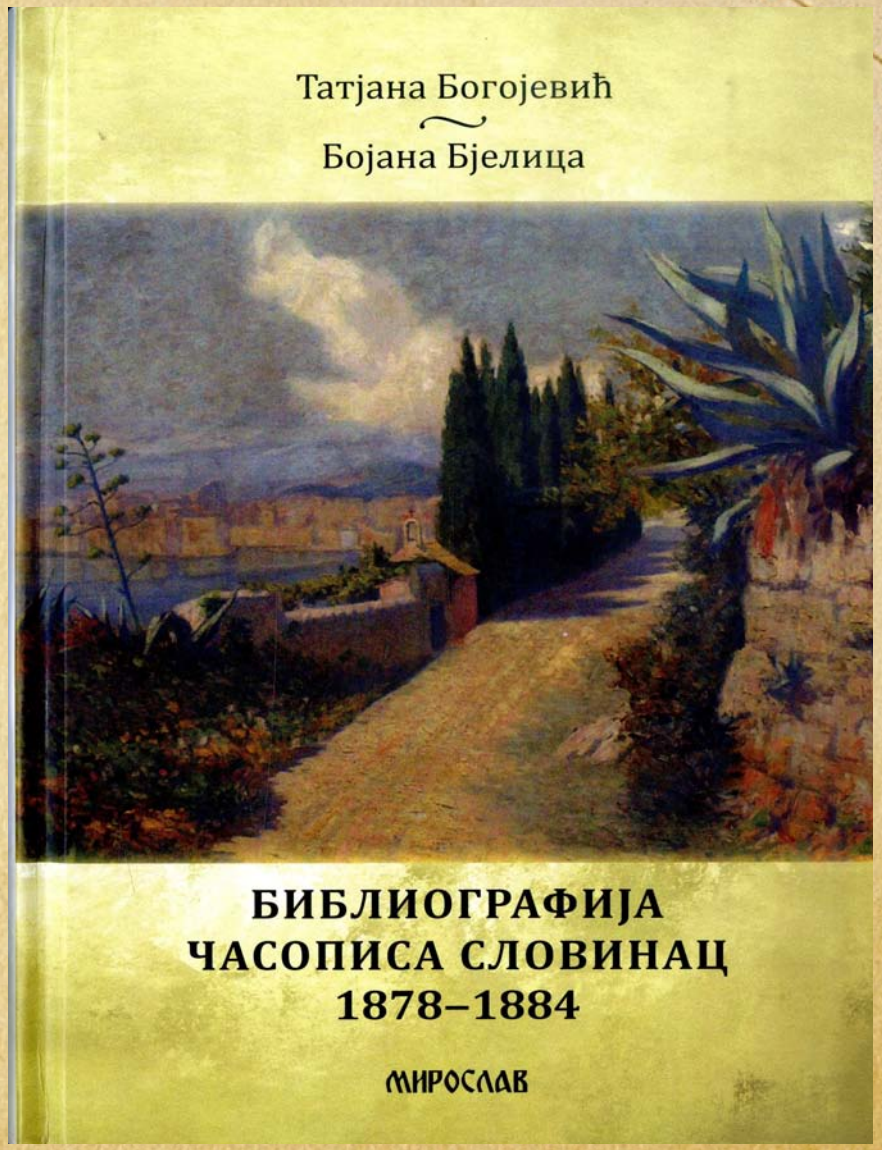

БМС III 501974

богату библиотеку и збирку дубровачког новца. Сматра се најбољим педагогом свог времена. Користио је псеудоним Учитељ испод Срђа.

Алачевић, Мирослав, историчар, етнолог (Макарска, 1843 – Сплит, 1927)

Гимназију је похађао у Сплиту и Задру. Студирао је на Филозофском факултету у Бечу (славистику код Франца Миклошића) и у Падови. Био је гимназијски професор у Сплиту (од 1864. и касније 1871), Котору (од 1866), Дубровнику (1870). Године 1888. пензионисан је, највише због учешћа у црногорско-турском рату (1862) и помагања херцеговачких устаника. Радио је као судски тумач, бавио се архивским истраживањем прошлости. Радове је објављивао у листовима: *Bulletino di Archeologia e storia Dalmata*, *Bessarioneu*, *Народ*, *Срђ*, *Пучки лист*, *Словинац* (1879, 1880). Од 1893. сакупљао је грађу за историју града Сплита дајући хронолошки преглед догађаја из сплитске прошлости. Издао је и пропратио предговором дело свог оца Фрање – *Memorie della famiglia Alacevic* (Дубровник, 1884). Користио је псеудоним Милан Мирковић. За *Српски етнографски зборник* САНУ истраживао је Макарско приморје (рукопис је сачуван у Архивској збирци САНУ у Београду). У рукопису је оставио дело *Данте и славенски свијет*.

Бан, Ђуро, писац, свештеник (Пераст, ? – Пераст, 1776)

Школовао се у Дубровнику и Венецији, након чега постаје свештеник. Писао је песме и преводио са италијанског језика. Срећко Вуловић помиње га као аутора прерађене Молијерове комедије *Илија Кулијаш* (из 1751), објављене у *Словинцу* 1880.

Бан, Матија, књижевник, публициста, историчар (Петрово Село код Дубровника, 1818 – Београд, 1903)

Један је од познатијих Срба католика. У Дубровнику је завршио основну школу, гимназију, филозофске и педагошке науке. Био је члан фрањевачког реда (1834–1835), адвокатски писар и катастарски радник у Дубровнику. Из Дубровника одлази у Цариград (1839), а остатак живота провео је у Турској и Србији. У Цариграду је предавао италијански језик а знао је грчки, француски и турски. У француској школи слушао је предавања из војних наука, па је у Цариграду предавао историју, а италијански на Босфору. У Србију долази 1944. и постаје васпитач кћерки Александра Карађорђевића (1845–1848), професор француског језика на Лицеју (од 1850), а на његов предлог основана је Катедра за француски језик и књижевност. Радећи као васпитач писао је и свеске под називом *Женски васпитач* (изашле су три свеске које садрже приповетке, поуке, биографије знаменитих жена, о углађености, економији итд.). У време

Револуције 1848. ишао је код патријарха Рајачића, бана Јелачића и владике црногорског како би уговорио споразум између Срба и Хрвата против Мађара. У споразуму с владиком био је ангажован и за спремање устанка против Турске. Један је од најактивнијих чланова Демократско-панславистичког клуба, близак сарадник Илије Гарашанина, члан Друштва српске словесности (од 1858), Српског ученог друштва (од 1864), Српске краљевске академије (од 1887), дописни члан ЈАЗУ. Одликован је бројним признањима. Радио је у управи Прес бироа (1863–1880), а за управника га је изабрао кнез Михаило. Написао је бројне књиге и преко 3000 чланака и списа на разним језицима, као и песме, драме, епове. Сарађивао је у бројним часописима и листовима: *Подунавка*, *Зора далматинска*, *Дубровник*, *Сербски народни лист*, *Српске новине*, *Невен*, *Седмица*, *Летир*, *Позор*, *Видов-дан*, *Световид*, *Драгољуб*, *Јединство*, *Смиље*, *Исток*, *Србадија*, *Преодница*, *Летопис Матице српске*, *Глас СК академије*, *Словинац* (1878–1884). Уређивао је календар *Дубровник*.

Берса, Јосип, песник, приповедач, археолог (Задар, 1862 – Задар, 1932)

Мајка му је из породице Де Медичи, отац правник. Од 1865. живео је у Дубровнику, где је завршио основну школу и гимназију (1880). У Грацу је студирао медицину, али је напустио јер се углавном бавио песништвом. У Задру је био финансијски службеник у Намесништву, а затим управник и кустос у Музеју Св. Доната. Уредио је каталог и нумизматичку збирку која има 6000 предмета, водио ископавања, а о томе је бројне текстове објавио у разним стручним часописима. Радио је и као предавач у гимназији. Пензионисан је 1927. Свој књижевни рад почиње песмама и новелама. Писао је на српском и на италијанском језику. У *Словинцу* су изашле његове прве песме а у Задру прва збирка (1891) штампана ћирилицом. Песме и културно-историјске прилоге објављивао је у бројним часописима и листовима: *Зора*, *Јавор*, *Стражилово*, *Дубровник: календар*, *Смотра*, *Босанска вила*, *Српски глас*, *Гласник Матице далматинске*, *Нова Зета*, *Глас Црногорца*, *Летопис Матице српске*, *Дубровник: забавник Штионице дубровачке*, *Словинац* (1884). Написао је либрето за оперу *Цвијета*. Заједно са Марком Царом и Пером Касандрићем основао је лист за књижевност и уметност *Вук*. Уређивао је лист *Telegrama Korrespondenz-Bureau-a* (Задар, 1915–1916). Објављивао је радове из археологије у часописима *Atte e memorie della Societa, Dalmata di Storia Patria, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, La Rivista dalmatica* и многим другим. У књизи *Дубровачке слике и прилике* на изузетно леп и симпатичан начин описује личности Дубровника, његов културни живот и атмосферу града до 1880. године.[81] Објавио је либрета

81 О његовој књизи коју је објавила НДХ писао је Лазо Костић, помињући писмо које је уредништу *Гласа канадских Срба*, бр. 1526 (1962) упутио Ника Мирошевића Сорго, наводећи да

БМС III 441569/1

СРПСКИ БИОГРАФСКИ РЕЧНИК

1

А—Б

НОВИ САД
2004

Ban, ДЦНК, MDCCCLI, св. 3, Загреб 1852, 79—89; F. Ferrario, *Gjuro Baljivi*, prevod s talijanskog Gjurgje Ban, ДЦНК, MDCCCLI, св. 3, Загреб 1852, 90—100.

ЛИТЕРАТУРА: Милан Прелог, *Славенска ренесанса 1780—1848*, Загреб 1924, 339; Љубомир Дурковић Јакшић, *Србијанско-црногорска сарадња (1830—1851)*, Београд 1957, 67, 100—101; Раде Петровић, *Национално ослобођење у Далмацији у XIX столећу*, Сарајево 1968, 125.

Н. Варница

Бан, Јелена, соколски и гимнастички радник (Босут код Сремске Митровице, 20. V 1906 — Београд, 1971)

Спортску каријеру започела је у соколском друштву у Сремској Митровици, одакле је положила испит за предњаке на свим нивоима. Дужност начелнице сокола у Ср. Митровици обављала је од 1929. до 1932. Наставила је усавршавање и завршила шестонедељну школу Чехословачке обец соколске у Прагу 1934. Захваљујући стеченом знању и преданом раду у соколској организацији радила је као предњак Савеза сокола Краљевине Југославије и била чланица женског стручног одбора начелништва ССКЈ до 1941. Водила је више течајева за народна кола и народне игре, као и семинар за жупске и савезне слетове. Била је један од организатора и цењени предавач на Савезној предњачкој једногодишњој школи у Љубљани и Београду.

После Другог светског рата наставила је рад у Просветном одељењу Народноослободилачког одбора Београда као референт за народне игре, а касније као руководилац група народних игара, од 1946. радила је у стручном одбору Фискултурног савеза Југославије а од 1948. до 1952. у Гимнастичком савезу Југославије. Потом је 1952. прешла у СТВ „Партизан" Југославије на рад са дечијим узрастом и женама, где је пензионисана. Објавила је више стручних чланака у листовима ССКЈ и разним послератним спортским и педагошким изданима. За успешан дугогодишњи рад у спорту добила је већи број признања и Орден заслуга за народ са сребрним венцем.

ЛИТЕРАТУРА: *Грађа за енциклопедију физичке културе и спорта уже Србије. Сто биографија*, I—IV, Београд 1969—1976.

Ј. Пауновић

Бан, Матија, писац, политичар, публициста (Петрово Село код Дубровника, 16. XII 1818 — Београд, 14. III 1903)

Пореклом је из Босне, родом из Конавала, син сиромашног берберина. У Дубровнику је завршио основну школу и гимназију, а приватно учио филозофију и педагогију. Био је члан фрањевачког реда (1834—1835) а затим адвокатски

писар и катастарски радник у Дубровнику. Преостали део живота провео је у Турској (од 1839)

МАТИЈА БАН

и у Србији. На острву Халки (околина Цариграда) предавао италијански, а сам учио грчки, француски и турски. Слушао је предавања из војних наука у једној приватној француској школи. У Цариграду је предавао историју и земљопис у бенедиктинској школи, а италијански у француском колежу на Босфору. Ожењио се 1840. Гркињом Маргаретом Маркоиси, купио имање у Бурси и на њему једно време живео. Путујући много упознао је Турску. Кћи Полексија, сликарка и наставница, удала се за сликара Стеву Тодоровића. Пресудан моменат у његовом животу јесте упознавање у Цариграду са пољском емиграцијом Адама Чарториског и њиховим идејама о заједничкој борби западних и јужних Словена за слободу. Прешао је у Србију 1844. и постао васпитач кћери кнеза Александра Карађорђевића (1845—1848). Педагошки рад подстакао га је да напише *Воспитайтељка женског* (1847). За професора француског језика на Лицеју постављен је 1850. Наредне године предложио је министру просвете оснивање катедре за француски језик и књижевност. Предлог је прихваћен, уз извесне измене, и он је био професор на том предмету. Предавао је француски и на Војној академији (1857). Службу је изгубио падом кнеза Александра Карађорђевића (1858).

Био је један од врсних сарадника Илије Гарашанина, председника владе и министра спољних и унутрашњих послова. Један је од најактивнијих чланова тзв. Демократско-панславистичког клуба, који је окупљао најпознатије националне раднике средином XIX в. Гарашанин га је користио за многе тајне дипломатске мисије у Јужној Угарској, Хрватској, Далмацији, Боки Которској и Црној Гори. У време Револуције 1848/49. слат је патријарху Рајачићу, бану Јелачићу, владики Петру II, касније књазу Данилу и у Цариград (1852, 1854, 1855). Био је активан и у каснијим националним радњама Гарашанина, посебно у српском одбору основаном 1862. Сачувана су његова писма из овог периода у препису у којима је запажен његов покушај кривотворења чињеница, с намером придавања већег значаја свом националном раду. Због тога је изгубио поверење Гарашанина.

Доласком Обреновића на власт активиран је тек 1861. у Пресбироу. Претпоставља се да је у *Српским новинама* писао тзв. дукатовачке чланке у духу политике кнеза Михаила. Управник Пресбироа био је до 1880. Педесетогодишњицу књижевног рада прославио је 1885, када је отишао у пензију. Преостали део живота провео је на свом добру Бановац, по коме део Београда носи данас име Баново брдо.

Био је члан Друштва српске словесности од 1858, Српског ученог друштва од 1864, а Српске краљевске академије од 1887, дописни члан ЈАЗУ, као и више других домаћих и страних друштава и организација.

Један је од најпопуларнијих писаца свога времена. Ту славу и присуство на позоришној сцени стекао је више делима пригодног карактера (писао је о националном ослобођењу и о јужнословенском јединству) неголи уметничком остварењу. У XIX в. називан је „српским Шекспиром", а XX в. га је потпуно заборавио. Огледао се у поезији, прози, а посебно у драми (иза њега је остало око 40 000 стихова), али је у свим родовима био једнако неуспешан. Стихови су му хладни, нategнути, наивни, патетични и дидактичко-морализаторски, тако да је у историји српске књижевности остао као пример кабинетског песника.

Написао је двадесетак брошура на разним језицима као јавни и политички радник. Бавио се и војном проблематиком у брошури *Основи рајни* (1848) и превео исте године са пољског *Правила о чејтичкој војни* (друго допуњено издање обе књижице 1861). Писане за потребе устанка у Јужној Угарској у Револуцији 1848/49, оне представљају зачетак у проучавању теорије о ратној вештини. Посебно се бавио положајем српског народа у Турској и Источним питањем и те брошуре нешто су запаженије и вредније. Српска влада наградила га је за брошуру *Право српског народа у турском царству* (1865), а кнез Михаило за *Цвети српске*, писане за прославу 50-годишњице Другог српског устанка. Драму *Мејрима или Бошњаци* наградило је Хрватско народно казалиште. Оставио је за собом лични фонд који

П II 803/1992

П II 803

YU ISSN 0543-1220 | UDK 82(05)

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА КЊИЖЕВНОСТ И ЈЕЗИК

Уређивачки одбор
др ТОМИСЛАВ БЕКИЋ, др ДРАГИША ЖИВКОВИЋ, др МАРИЈА КЛЕУТ,
др ЗОРАН КОНСТАНТИНОВИЋ, др НОВИЦА ПЕТКОВИЋ, др МИРОН ФЛАШАР

Инв бр. 139935

Главни и одговорни уредник
др ДРАГИША ЖИВКОВИЋ

КЊИГА ЧЕТРДЕСЕТА (1992), СВЕСКА ПРВА

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
НОВИ САД

МАТИЦА СРПСКА

ИМЕ РУСКОГ КНЕЗА ПОЖАРСКОГ У БАНОВИМ И ЊЕГОШЕВИМ СТИХОВИМА

Владимир Отовић

Његошево поређење српског устаничког вође Карађорђа из почетка XIX века са руским племићем и војсковођом Пожарским из почетка XVII века у стиховима *Посвете праху оца Србије* у *Горском вијенцу* коментарисали су многи испитивачи и тумачи Његошеве књижевности, но ниједан од њих није покушао да га осмотри у књижевноисторијском осветљењу и историју постанка овога Његошевог поређења потражи и прочита у Његошевој лектири.

Међутим, непуне две године пре него што је написао *Посвету праху оца Србије*, Његош је у београдском књижевном листу *Подунавци*, чије је странице у Биљарди на Цетињу, без имало сумње, читао, имао да прочита и прилоге из пера Матије Бана, од којих су две повелике и приметљиве песме, *Пјесна Карађорђу* и *Сумња*, биле посвећене темама које су Његоша врло привлачиле — опевању Карађорђа и оплакивању несрећне судбине Словена на свету, тако да су му ове две песме, по свој прилици, биле изузетно занимљива и запамтљива лектира.

И у другој од ових песама, у *Сумњи*, у поенти Бановог стихованог списка најсрчанијих и најславнијих бранилаца словенских слобода, Његош је имао да прочита упоредо уписана имена Пожарског и Карађорђа.

Име Димитрија Михаиловича Пожарског, руског племића прослављеног у рату Руса и Пољака почетком XVII века, изненадно и изазовно искрсло у стиховима Његошеве *Посвете праху оца Србије*, тј. Карађорђу, српском плебејцу прослављеном у рату Срба и Турака почетком XIX века:

„Зна Душана родит Српка, зна дојити Обилиће,
ал' хероје кâ Пожарске, дивотнике и племиће,
гле, Српкиње сада рађу..."[1]

истумачено је у свим вреднијим издањима *Горског вијенца* и у свим књигама посвећеним тумачењу стихова из ове Његошеве књиге.[2]

[1] Петар Петровић Његош: *Посвета праху оца Србије* у *Горском вијенцу*, Беч, 1847, ст. 35—37. Иначе, име Пожарског Његош је поменуо још једном: у писму упућеном Друштву за руску историју и старине, у Москву, из Беча, 17. I 1847. године, тј. у тренутку у коме је *Горски вијенац*, по свој прилици, управо био изашао из штампе, али овога пута у контексту у коме се оно потпуно природно налази у низу важних руских историјских имена (*Цјелокупна дјела П. П. Његоша*, књ. 9, *Писма* III, Београд, 1955, стр. 335).

[2] Осим у књизи Слободана Томовића *Коментар „Горског вијенца"*, Никшић, 1986, у којој, и иначе нелепој, *Посвета*... никако није ни коментарисана.

П II 1047/2013

МЕШОВИТА ГРАЂА, књ. XXXIV стр. 149-171
MISCELLANEA, vol. XXXIV pp. 149-171
УДК: 342.4(497.11)"1846"(093):929

Радомир Ј. ПОПОВИЋ*
Историјски институт
Београд

ПРОЈЕКТ УСТАВА СРБИЈЕ МАТИЈЕ БАНА ИЗ 1846. ГОДИНЕ**

Апстракт: Пројект Устава Србије Матије Бана из 1846. године један је у низу уставних предлога из времена уставобранитељске владавине. Банов пројект Устава је предвиђао наследно кнежевско достојанство и нову организацију државне власти у Србији. Кнез би имао широка овлашћења у извршној и законодавној власти, Земаљски савет од десет чланова постао би искључиво законодавно тело док би Државно веће, састављено од шест или осам чланова, имало надзорну и саветодавну функцију. Јачањем кнежевске власти, Бан је настојао да новим уставом оснажи нарушену аутономију Србије. Уз Пројект устава налазе се два пратећа документа: Примјечанија и Побуђенија у којима је Бан изложио мотиве којима се руководио у раду на писању устава. Пројект устава је подељен на шест поглавља: Политична права Књажества Србије, Грађанска права Србаља, Централно правленије, О власти књажескоj, О државном већу, О Совјету земљаском са укупно 64 члана.

Кључне речи: Матија Бан, пројект устава, Устав из 1838, кнез Александар, уставобранитељи.

У Архиву Српске академије наука и уметности у фонду Матије Бана, под сигнатуром VI/1–5, чува се концепт Устава Србије који је 1846. године написао овај истакнути национални радник и књижевник. Иако је навдени Банов уставни пројект познат научној јавности, првенствено захваљујући радовима Љубице Кандић, интегрална верзија тог документа

* radomir.popovic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Европа и Срби (1804–1918), подстицаји и искушења европске Модерне* (Ев. бр. 177031).

БМС II 428547

ЗЦ 274

ALBERT HALER

NOVIJA DUBROVAČKA KNJIŽEVNOST

ZAGREB 1944.

IV.

MATIJA BAN

(1818—1903)

Matija Ban bio je veoma plodan pisac. Pisao je odgojno-ćudoredne, poviestne i poviestno-pravne razprave, kazališne kritike, drame i lirske pjesme. Napisao je u prozi: »Odgojitelj ženski«, »Zrcalo povjestnice dubrovačke«, »Iskrice moralne i povjestničke« i t. d. U mladosti pisao je pjesme i drame na talijanskom jeziku, ali je ove posljednje uništio, kad je pročitao Shakespearea.

Prema okviru ove knjige ovdje nas zanima samo njegov rad čisto književnog značaja.

U svojim lirskim pjesmama Ban je pod uplivom romantičkih shvaćanja svoga vremena. On je mišljenja, da se pjesničtvo mora obnoviti »duhom pjesničtva narodnoga« za razliku od prijašnjeg pjesničtva, koje je oponašalo klasične uzore. Ali, što je vrlo značajno za Bana kao Dubrovčanina, on osuđuje novije pjesnike, što paze na »duh«, a zanemaruju oblik. Ban drži, da se pjesnička savršenost može samo postići spajanjem narodnog i klasičnog duha. Njegove lirske pjesme ne ističu se nad prosječnim ondašnjim stihotvorstvom ni osobnim naglaskom

Полексија Тодоровић, *Матија Бан* (1885)

Галерија Матице српске

П II 900/2013

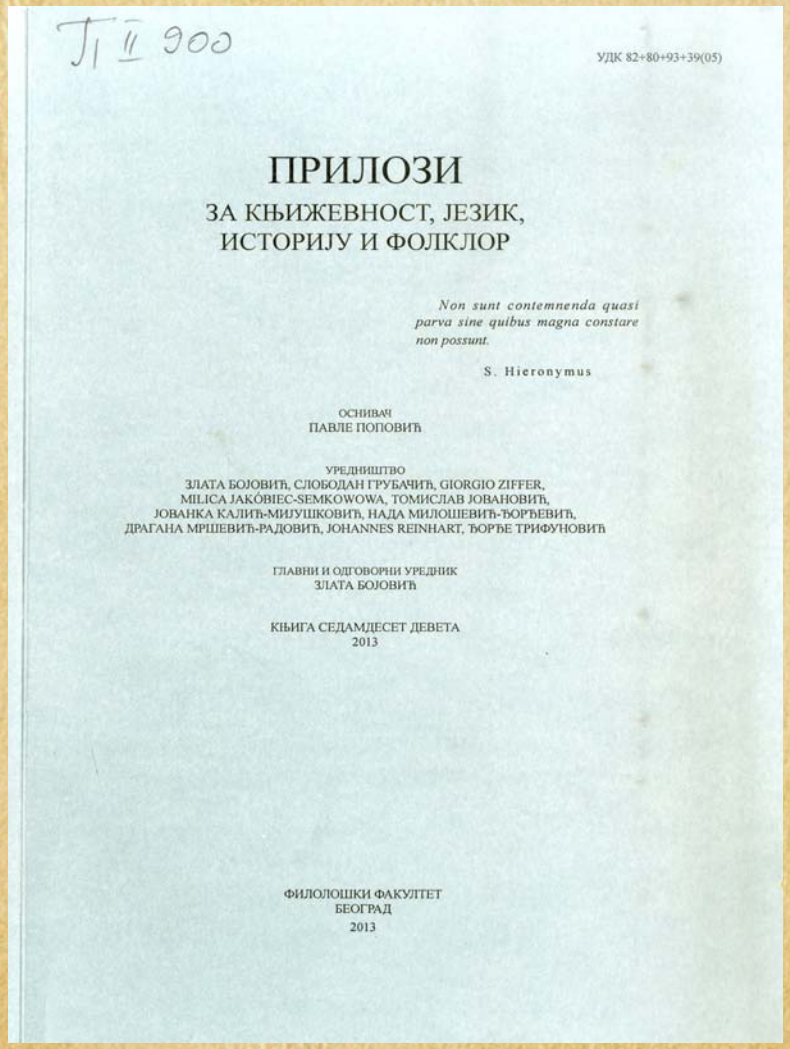

П II 900

УДК 82+80+93+39(05)

ПРИЛОЗИ

ЗА КЊИЖЕВНОСТ, ЈЕЗИК, ИСТОРИЈУ И ФОЛКЛОР

Non sunt contemnenda quasi parva sine quibus magna constare non possunt.

S. Hieronymus

ОСНИВАЧ
ПАВЛЕ ПОПОВИЋ

УРЕДНИШТВО
ЗЛАТА БОЈОВИЋ, СЛОБОДАН ГРУБАЧИЋ, GIORGIO ZIFFER, MILICA JAKOBIEC-SEMKOWOWA, ТОМИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ, ЈОВАНКА КАЛИЋ-МИЈУШКОВИЋ, НАДА МИЛОШЕВИЋ-ЂОРЂЕВИЋ, ДРАГАНА МРШЕВИЋ-РАДОВИЋ, JOHANNES REINHART, ЂОРЂЕ ТРИФУНОВИЋ

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ЗЛАТА БОЈОВИЋ

КЊИГА СЕДАМДЕСЕТ ДЕВЕТА
2013

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД
2013

DOI: 10.2298/PKJIF1379055T
УДК 811.16

СЛОВЕНСКИ ЕСПЕРАНТО МАТИЈЕ БАНА

У време мало – умног цепкања језика којим смо говорили и писали пажњу заслужују стара – макар и неостварива настојања да се сви низови словенских језика и наречја међусобно зближе и повежу као заједнички књижевни језик. Занимљиво сведочанство о таквом настојању пружа писмо Дубровчанина Матије Бана Чеху др Душану Ламбелу из године 1950. Писмо показује да је Бан очекивао сарадњу истакнутих истомишљеника као што су Матија Мајар код Словенаца, Богослав Шулек код Хрвата и Урош Милановић код Срба. Занос завереника био је свакако утопистички али претерано наиван није био.

У време мало-умних цепкања, комадања, раслојавања језика којим смо говорили и на којем смо писали, пажњу заслужује једно старо и непознато настојање да се низови словенских језика и наречја међусобно зближе и да се повежу у заједнички књижевни језик. Све што се данас може знати о том, ако се тако може рећи, премного-умном (утопијама својственом) настојању скривено је у тридесетак редова једног писма Матије Бана. То је писмо сачувано у ауторовом својеручном препису и, исписано Вуковом азбуком, мастилом, налази се међу папирима ауторове рукописне заоставштине која се чува у Архиву Српске Академије наука и уметности.[1]

О личности доктора назначеног као адресат Бановог писма нема помена у великим енциклопедијама. Неколико основних података о њему пружио нам је љубазно проф. др Александар Илић на основу чешких извора.

Др Душан Ламбел је рођен 5. XII 1824, а умро 12. II 1895. Као студент медицине у Прагу дипломирао је 1848. Зна се да је следећих година путовао по Хрватској, Србији, Далмацији и Црној Гори интересујући се за језичка питања. Касније је радио по болницама у Прагу и у Харкову и показао у области медицине резултате, као што је откривање улоге протозоа у гастроентерологији. Ламбелове језикословне тежње могу се

[1] Архив САНУ, Матија Бан, V/1-1, стр. 56.

БМС III 491518

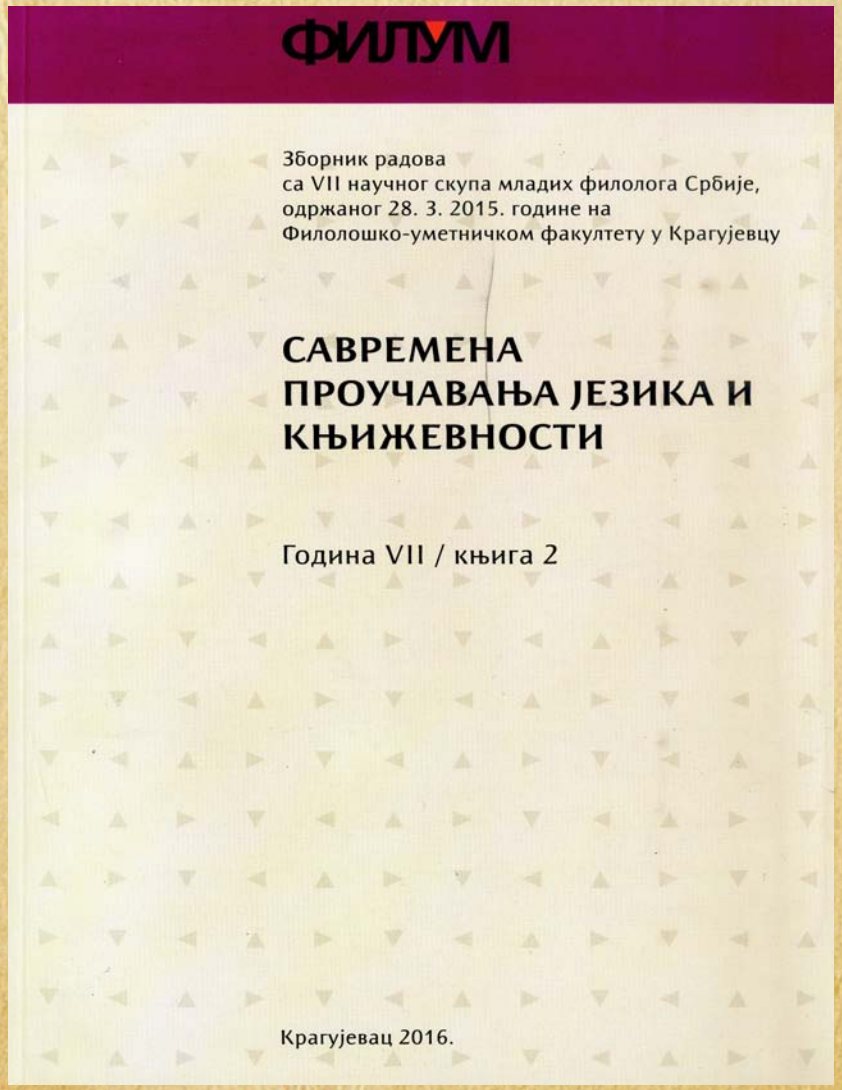

ФИЛУМ

Зборник радова
са VII научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 28. 3. 2015. године на
Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година VII / књига 2

Крагујевац 2016.

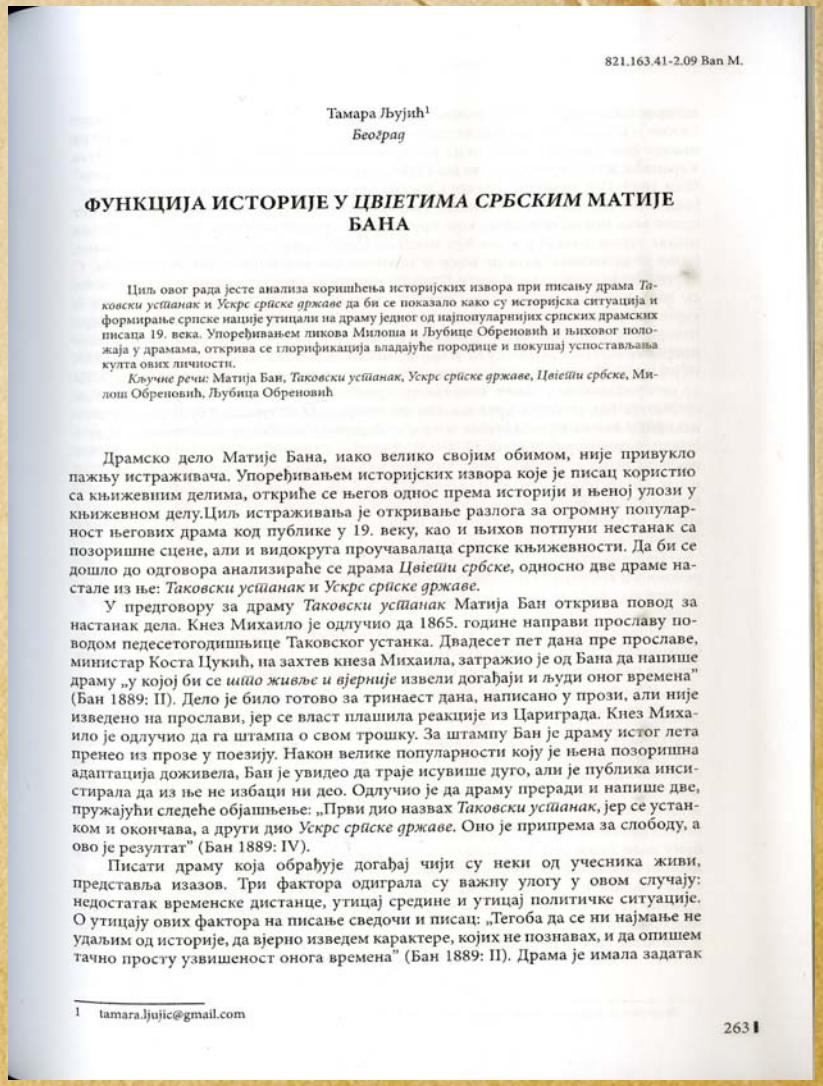

821.163.41-2.09 Ban M.

Тамара Љујић[1]
Београд

ФУНКЦИЈА ИСТОРИЈЕ У *ЦВИЈЕТИМА СРБСКИМ* МАТИЈЕ БАНА

Циљ овог рада јесте анализа коришћења историјских извора при писању драма *Таковски устанак* и *Ускрс српске државе* да би се показало како су историјска ситуација и формирање српске нације утицали на драму једног од најпопуларнијих српских драмских писаца 19. века. Упоређивањем ликова Милоша и Љубице Обреновић и њиховог положаја у драмама, открива се глорификација владајуће породице и покушај успостављања култа ових личности.

Кључне речи: Матија Бан, *Таковски устанак*, *Ускрс српске државе*, *Цвијети српске*, Милош Обреновић, Љубица Обреновић

Драмско дело Матије Бана, иако велико својим обимом, није привукло пажњу истраживача. Упоређивањем историјских извора које је писац користио са књижевним делима, открије се његов однос према историји и њеној улози у књижевном делу.Циљ истраживања је откривање разлога за огромну популарност његових драма код публике у 19. веку, као и њихов потпуни нестанак са позоришне сцене, али и видокруга проучавалаца српске књижевности. Да би се дошло до одговора анализираће се драма *Цвијети српске*, односно две драме настале из ње: *Таковски устанак* и *Ускрс српске државе*.

У предговору за драму *Таковски устанак* Матија Бан открива повод за настанак дела. Кнез Михаило је одлучио да 1865. године направи прославу поводом педесетогодишњице Таковског устанка. Двадесет пет дана пре прославе, министар Коста Цукић, на захтев кнеза Михаила, затражио је од Бана да напише драму „у којој би се *што живље и вјерније* извели догађаји и људи оног времена" (Бан 1889: II). Дело је било готово за тринаест дана, написано у прози, али није изведено на прослави, јер се власт плашила реакције из Цариграда. Кнез Михаило је одлучио да га штампа о свом трошку. За штампу Бан је драму истог лета пренео из прозе у поезију. Након велике популарности коју је њена позоришна адаптација доживела, Бан је увидео да траје исувише дуго, али је публика инсистирала да из ње не избаци ни део. Одлучио је да драму преради и напише две, пружајући следеће објашњење: „Први дио назвах *Таковски устанак*, јер се устанком и окончава, а други дио *Ускрс српске државе*. Оно је припрема за слободу, а ово је резултат" (Бан 1889: IV).

Писати драму која обрађује догађај чији су неки од учесника живи, представља изазов. Три фактора одиграла су важну улогу у овом случају: недостатак временске дистанце, утицај средине и утицај политичке ситуације. О утицају ових фактора на писање сведочи и писац: „Тегоба да се ни најмање не удаљим од историје, да вјерно изведем карактере, којих не познавах, и да опишем тачно просту узвишеност онога времена" (Бан 1889: II). Драма је имала задатак

1 tamara.ljujic@gmail.com

П II 17378/2004

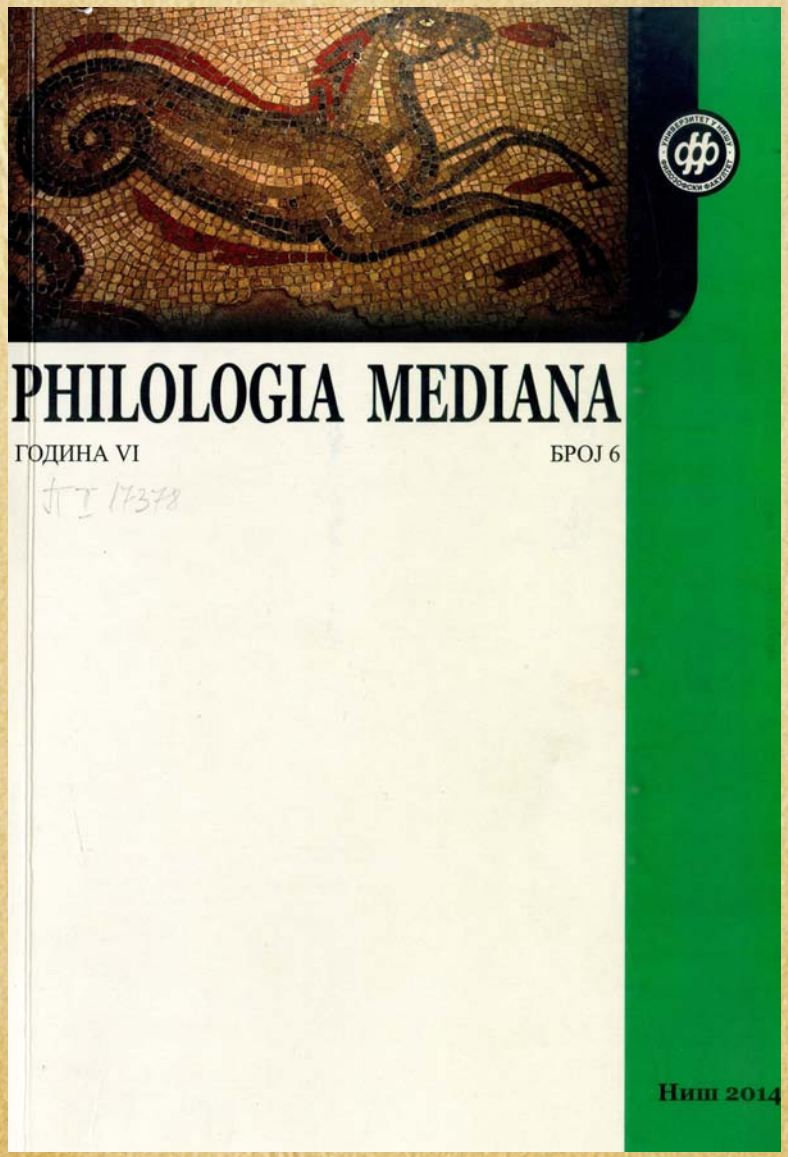

Мирјана Д. Бојанић-Ћирковић[1]
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

Прегледни рад
УДК 821.163.41.09-21 Бан М.
Примљен 27. 5. 2013.

КОСОВСКИ МОТИВИ У ДРАМСКОМ СТВАРАЛАШТВУ МАТИЈЕ БАНА ИЗМЕЂУ НАРОДНЕ КЊИЖЕВНОСТИ, РЕЛИГИЈЕ И ПОЛИТИКЕ

То није ваздух за дисање, то је ваздух за певање.

Никита Станеску, *Срби*

У раду се анализира фреквентност косовских мотива и начин њихове обраде у драмском стваралаштву Матије Бана у односу према народној књижевности, политици и религији. Полазећи од књижевнотеоријских ставова Матије Бана, утврдићемо да се косовски мотиви у његовом драмском стваралаштву јављају само у оквиру жанра трагедије. Средишњи део рада чини анализа Банове обраде косовских мотива – издаје, братоубиства, неслоге, кнежеве вечере, клетве, заклетве и јунаштва, у оквиру које уочавамо да централна фигура Косовске битке постаје владар, кнез Лазар, као и да политика добија превагу над религијом и епским јунаштвом. У завршном делу рада проналазимо узрок политизације косовских мотива и одсуства царства небеског. На крају рада истиче се место и значај Банове *Косовске трилогије* у богатој традицији уметничког стваралаштва са темом Косовске битке.

Кључне речи: трагедија, *Косовска трилогија*, издаја, братоубиство, неслога, кнежева вечера, клетва, заклетва

I Књижевнотеоријски погледи Матије Бана и проблем драмских жанрова

„Србину је драмски облик у крви“, говорио је Матија Бан, а сведочанство о реченом дао је у *Драмским назорима* (1892) кроз хронолошки преглед заступљености *драмских елемената* од усмене књижевности до уметничких приповедака и драмског стваралаштва код Срба. „Србин

[1] mirjanab027@gmail.com

КМ III 1229

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
КМ III 1229

ITALICA BELGRADENSIA
1, 1975
Estratto

NIKŠA STIPČEVIĆ

MATIJA BAN E NICCOLÒ TOMMASEO

Инв.бр. 804713
БИБЛИОТЕКА НИКОЛЕ И КОСТЕ МИЛУТИНОВИЋА

Nikša Stipčević

Matija Ban e Niccolò Tommaseo (Capitoli sui rapporti culturali italo-serbi – V)*

Il giudizio perentorio di Jovan Skerlić aveva relegato Matija Ban nella cerchia delle anime triste di coloro che per lungo tempo vissero senza lode dei posteri letterari.[1] Lo Skerlić trovò e giudicò i versi del Ban «convenzionali o compassati» e i drammi storici del Ban denunciavano, a suo giudizio, «scarsa ispirazione, povera immaginazione, carenza di sentimento, psicologia superficiale» ed egli rilevava il fatto che il Ban era morto (nel 1903) del tutto dimenticato. Per decenni gli scritti del Ban venivano consultati soltanto dagli storiografi indaganti l'azione cospirativa e politica dello scrittore, azione che il Ban svolgeva con vera passione politica e perseveranza ostinata. Negli ultimi tempi, però, le indagini si muovono anche verso l'opera letteraria di Matija Ban[2] e il suo indefesso lavoro culturale.[3] Nell'ambito di questo risorto interessamento vorremmo gettare un po' di luce su un temporaneo incontro di Ban col Tommaseo.

Lasciando, a causa di un amore non corrisposto, la natía città di Dubrovnik (Ragusa), Matija Ban si rifugiò in Oriente, a Colchi, e poi a Costantinopoli e a Bursa, insegnando la lingua italiana nella pittoresca città. A Costantinopoli, dal 1841, si trovava Michał Czajkowski, emis-

---

* I precedenti «capitoli» della serie furono pubblicati in serbocroato sotto il titolo *Poglavlja o italijansko-srpskim vezama: Бовенале Већеци-Рускала* (Giovenale Vegezzi-Ruscalla), «Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор», 1971, XXXVII, 1—2, pp. 27—38; *Винченцо Миагостовић и његов превод «Песме о песми»* (Vincenzo Miagostovich e la sua traduzione del «Poema sulla poesia»), «Зборник Матице српске за књижевност и језик», 1972, XX, 1, pp. 20—28; *Бузепе Мацини и Владимир Јовановић*, (Giuseppe Mazzini e Vladimir Jovanović) «Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор», 1972, XXXVIII, 3—4, pp. 163—201; *Лаза Костић, Анђело Дегубернатис Дора д'Истриа* (Laza Kostić, Angelo De Gubernatis, Dora d'Istria), «Зборник Матице српске за књижевност и језик», 1974, XXII, 2.

[1] Јован Скерлић, *Историја нове српске књижевности*, Цвијановић, Београд 1914; leggiamo la nuova edizione: Просвета, Београд 1967, pp. 202—203.

[2] Cfr. Miodrag Popović, *Načertanije i srpski pisci oko četrdesetosme*, «Savremenik», 1958, 6; Властимир Ерчић, *Историјска драма у Срба од 1736. до 1860*, Институт за књижевност и уметност, Београд 1974, pp. 429—445.

[3] Cfr. Иво Тартаља, *Почеци рада на историји опште књижевности код Срба*, Српска академија наука и уметности, Посебна издања, 379, Београд 1964, il capitolo «Присподобљена књижевност» Матије Бана («La letteratura comparata» di Matija Ban), pp. 69—80.

БМС III 414785

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
414785

МСЦ

БЕОГРАД
НОВИ САД
1 – 6. 9. 1995.

НАУЧНИ СКУП СЛАВИСТА У ВУКОВЕ ДАНЕ

ДРАМА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

25/1

БЕОГРАД, 1996.

ВАСО МИЛИНЧЕВИЋ (Београд)

СТЕРИЈИНИ „АЈДУЦИ" И „МЕЈРИМА" М. БАНА КАО ПРОСВЕТИТЕЉСКЕ ДРАМЕ

Стерија је из националне историје бирао веома погодне мотиве за драмску обраду, оне преломне тренутке, патетично речено, кад су се царства рушила и круне падале. Умео је у људском трајању да уочи оно што време не може да похаба: етичност човековог живљења. Поред, дакле, родољубиве инспирације, Стеријине историјске драме будиле су у гледаоцима и смисао за поштивање људских врлина, као и презир према носиоцима негативних страсти: злих интрига, властољубља, себичности, неслоге и других порока. Било да је писао комедије или трагедије, увек је у основи имао на уму „ползу" народа српског, спајајући, хорацијевски, поуку и „полезну забаву".

Прве Стеријине драме (*Невиност или Светислав и Милева*, 1827. и *Милош Обилић*, 1828) имају за тему косовску историју и митологију. Док је за прву, која по општим својствима више мелодрама него трагедија, користио грађу из Рајићеве *Историје*, „подражавајући гдигде и славном г. Флоријану", како сам аутор рече у предговору, за *Милоша Обилића* Стерија се првенствено надахњивао народном поезијом и традицијом, такође и Рајићевом *Историјом*, у којој је слично третиран косовски мит као и у народној поезији. Оба ова дела су својевремено имала велики успех код читалачке и позоришне публике, што никако није био израз њихове високе уметничке вредности, већ је то произилазило из добро одабраног драмског мотива који је посебно „возбуждавао" душу пишчевих савременика . . .

С обзиром на тематику, заједничко је за обе драме да се у њима као драмски јунаци појављују и Турци. Заједничке су им и неке слабости: прекомерна мелодраматска сентименталност, моралистичко-дидактички пасажи, нагла и недовољно мотивисана решења и др. И ликови су психолошки махом једнострано осветљени, без праве животне убедљивости и уметничке пуноће која би одговарала драмском делу. Претежно су недовољно издиференцирани, осим оне глобалне црно-беле

БМС III 414785

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
III 414785

МСЦ

БЕОГРАД
НОВИ САД
1 – 6. 9. 1995.

НАУЧНИ СКУП САВИСТА У ВУКОВЕ ДАНЕ

ДРАМА У СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

25/1

БЕОГРАД, 1996.

ЗЛАТА БОЈОВИЋ (Београд)

„МАРОЈИЦА КАБОГА" МАТИЈЕ БАНА И ДУБРОВАЧКА ИСТОРИЈА

У богатој историји Дубровника, од постанка Републике до њеног краја, почетком XIX века, било је низ судбоносних догађаја и на различите начине изузетних личности које су већ и у свом добу, а још више временом, када се изгубила оштрина историјског, а реална прошлост унеколико заменила легендом, постајали предмет литературе.

Од таквих догађаја био је земљотрес који се збио 1667. године, по коме се од тада све мерило – до Велике трешње и после Велике трешње.

И незаобилазно је и природно је било што је тај догађај постао велика тема у књижевности. Готово сви оновремени писци певали су о њему, као и о појединцима који су преко ноћи постајали јунаци. Једна од тих личности, коју је земљотрес, игром судбине и случаја буквално избавио из тамнице и извео на светлост дана, а осуђеника на доживотно тамновање преобразио у спасиоца, био је властелин Маројица Кабожић (1630–1692).

Маројица Кабожић или Кабога да и није Божјом казном Дубровника, како се веровало, постао јунак дана, а потом и деценија, био је једна од најмаркантнијих појава старога Дубровника, чија је судбина била толико необична, а живот састављен од дијаметралних скретања, да је већ и за своје савременике био подједнако и стварност и легенда. Те две супротности, приближене и преплетене, учиниле су да је Кабожић израстао у фигуру која је у њиховим очима имала много већи значај од стварног, а временом прерастао у симбол безрезервног отаџбинског жртвовања. Представа о таквом Маројици Кабожићу трајала је све до XIX века, када је постао јунак драма.

Властелин Маројица Кабожић, најпре млади силник, кавгација и необуздани изгредник, а потом један од најважнијих чланова дубровачке владе у за Републику претешким годинама седме и осме деценије

П II 786/1959

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
П II 786
1959/IX-X

СКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИСТОРИСКИ ЧАСОПИС

ОРГАН ИСТОРИСКОГ ИНСТИТУТА

СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ НАУКА

Књига IX—X

1959

БЕОГРАД 1960

НЕУСПЕЛА ПОЛИТИЧКА АКЦИЈА МАТИЈЕ БАНА 1860—1861

У току 1957 год. појавила су се у нашој историографији дела о једном дотле непознатом политичком споразуму између Срба и Хрвата — уговору из 1860 год. о заједничком раду на стварању југословенске државе.[1] Као главни извор послужиле су хартије Матије Бана, творца тог споразума.[2]

Заинтересован открићем због још необјављеног дела, написаног у сарадњи са Гргуром Јакшићем, *Стална политика кнеза Михаила* (*Први балкански савез*), ја сам приступио послу да у рукопис унесем потребне допуне. Међутим, када сам прегледао објављене радове и хартије Матије Бана, као и друге изворе, морао сам одустати од те намере, јер сам дошао до закључка да постојање поменутог уговора није ничим доказано. Пре свега, његов оригинал није пронађен, а затим многе околности у вези са састављањем акта, у форми у којој је препис дошао до нас, указују на то да се ради о једној обмани.

Пошто је Бан творац тог назови уговора, потребно је да се пре излагања његовог постанка укаже на неке Банове раније поступке, врло карактеристичне за менталитет, морална својства и метод рада тог необичног човека.

---

[1] На редовном састанку Историског института Српске академије наука од 7 марта 1957 одржао је реферат д-р Љубомир Дурковић о својој необјављеној монографији „Паја Чавловић, Илирац и југословенски идеолог (1821—1877)". Излажући учешће Паје Чавловића у закључивању споразума од 1860, аутор се задржао на догађајима који су довели до тог акта. О томе је укратко писао и у делу „Српско-црногорска сарадња (1830—1851)", Посебна издања И. И. САН, књ. 6, 1957, 118. — Нешто доцније објавио је д-р Драгослав Страњаковић у *Гласнику* Српске православне цркве, бр. 9 за септембар 1957, чланак под насловом „Русија и први политички писмени споразум између Срба и Хрвата 1860 године", у коме је приложен и факсимил преписа тог акта. Страњаковић је потсетио да је о томе одржао јавно предавање у Београду 1940, које је затим и отштампао под насловом „Први политички споразум између Срба и Хрвата 1860 године". Књижица је уништена приликом бомбардовања Београда 6 априла 1941, а аутору су остала само два примерка коректуре. Недавно је д-р Милорад Екмечић објавио чланак „Покушаји организовања устанка у Босни 1860—1862 године" (*Годишњак* Историског друштва Босне и Херцеговине, год. IX, 1958) у коме је, на основу истих хартија Матије Бана, обрађена ова акција изузимајући политички рад са Хрватима.

[2] Оне се сада налазе у Архиви И. И. САН.

БМС III 469349

Горан Максимовић

ЊЕГОШ У МЕМОАРСКИМ ЗАПИСИМА
МАТИЈЕ БАНА

Прештампано из
Његошевог зборника Матице српске
Нови Сад, 2010

UDC 821.163.42-94.09 Ban M.:929 Petrović Njegoš P.„1848/1851"

Горан Максимовић

ЊЕГОШ У МЕМОАРСКИМ ЗАПИСИМА
МАТИЈЕ БАНА

У средишту расправе налазе се мемоарски записи Матије Бана (1818—1903) у којима су приказана четири дипломатска сусрета са Петром II Петровићем Његошем на Цетињу у раздобљу између 1848. и 1851. године. Указано је на историјски контекст у којем су се одвијали ти сусрети, на њихов политички значај и на далекосежност посљедица за судбину читавог српског народа у другој половини 19. и у почетним деценијама 20. вијека. Посебно је анализирана умјетничка структура самог мемоарског текста, поступак обликовања Његошеве личности, те богатство идеја. На крају је указано и на мјесто овога дјела у контексту српске мемоарске прозе 19. вијека, те на његову вриједносну димензију и значај који се може упоређивати са знаменитом путописном књигом Љубомира Ненадовића *Владика црногорски у Италији или Писма са Цетиња*.

Кључне ријечи: Српска књижевност, мемоарска проза, мемоарски поступак, политичке идеје, књижевни погледи, Матија Бан, личност Петра Другог Петровића Његоша

1.0. Када је у Београду, због жудње за морем, подигао љетниковац са виноградом на ненасељеној падини изнад Савске аде, на имању које је добио на поклон од кнеза Милоша на далекој периферији тадашњег града, Матија Бан није могао ни слутити да ће касније читаво једно велико насеље српске престонице по њему бити названо Бановим Брдом. Мало је, међутим, становника Бановог Брда, па и Београђана у цјелини, који данас познају ову чињеницу, као што је оскудан и број просјечних читалаца, па и познавалаца српске књижевности, који уопште знају ко је био Матија Бан.

Све што данас можемо казати за овог вриједног Дубровчанина запретано је и готово заборављено у старим фондовима библиотека, те дипломатским и политичким архивима. Рођен је 16. децембра 1818. године у Петровом Селу код Дубровника, као син сиромашног берберина, поријеклом из Босне. Школовао се у Дубровнику, гдје је завршио основну

БМС III 50977

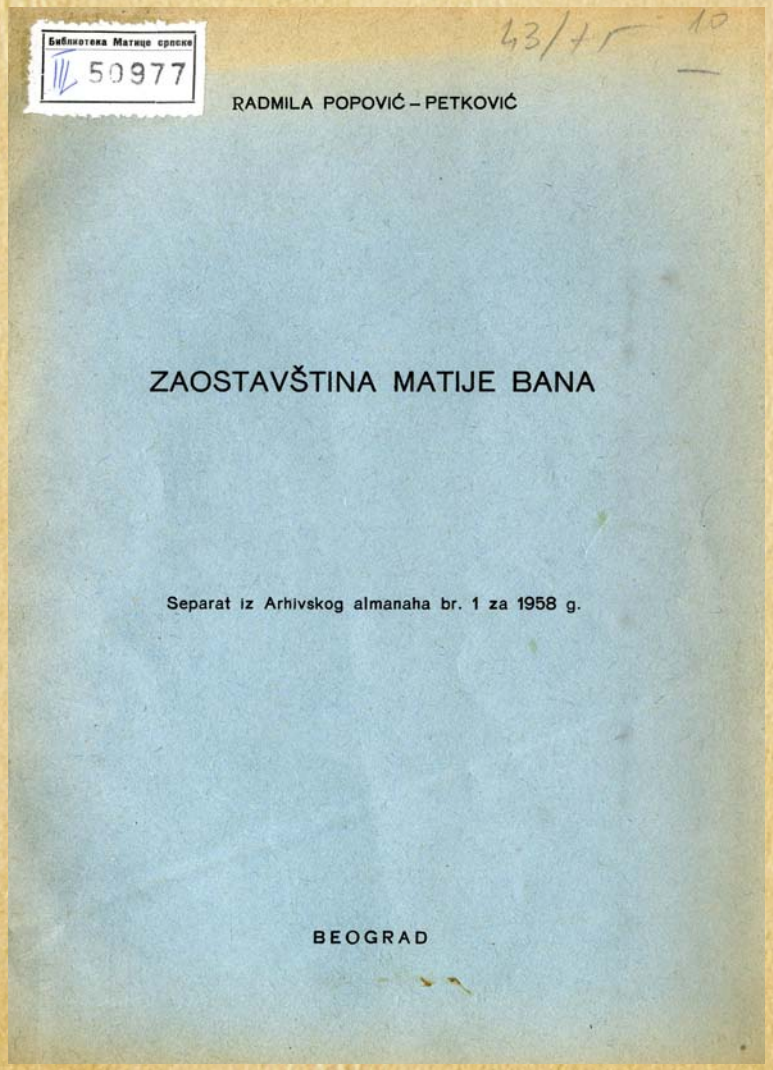
Библиотека Матице српске
III 50977

RADMILA POPOVIĆ – PETKOVIĆ

ZAOSTAVŠTINA MATIJE BANA

Separat iz Arhivskog almanaha br. 1 za 1958 g.

BEOGRAD

III 50977
Inv. br. 434544

ZAOSTAVŠTINA MATIJE BANA

Kada je, govoreći u Društvu srbske slovesnosti povodom proslave pedesetogodišnjice rada Matije Bana, Jovan Bošković kazao da bi za jednu potpunu studiju »valjalo pretresti i piščevu tajnu arhivu koja će po svoj prilici ostati tajna sve do njegove smrti, a može biti još neko vreme i posle«, niko nije verovao da će trebati i više od pedeset godina od njegove smrti pa da ta arhiva, stručno sređena i obrađena, postane potpuno pristupačna javnosti. Njegova se zaostavština danas nalazi u Arhivu Istoriskog instituta Srpske akademije nauka i može umnogome da popuni ne samo one praznine na koje je Bošković nailazio pišući o životu i radu Matije Bana nego i da razjasni mnoge istoriske događaje iz prošlosti našega naroda.

Do zaostavštine Matije Bana Institut je došao otkupom od porodice, koja je uspela da je sačuva u oba svetska rata. Materijal ima potpuni karakter privatne zbirke. Dajući vernu sliku Banovog rada, njegove političke aktivnosti i, uopšte, prilika u vremenu na koje se odnosi, zbirka sadrži, uglavnom, koncepte njegovih pisama ili radova. U originalu su sačuvana samo pisma raznih drugih ličnosti koja su upućena Banu, dok su ostali dokumenti (državnih ustanova) po pravilu u prepisu. Kako Ban nije nikada zauzimao neki veći državnički položaj, njegova je zbirka mnogo više vezana za njegovu ličnost nego što je to, naprimer slučaj sa zbirkom Jovana Ristića. Pa ipak, po poslovima koje je obavljao i po njegovoj prepisci sa raznim ličnostima možemo da pratimo, često vrlo detaljno, mnoge političke delatnosti Srbije u drugoj polovini XIX veka. Njegova aktivnost još od mladosti bila je uglavnom sasređena na književni rad i širenje političkih ideja preko štampe, članaka i brošura, na rad na propagiranju jugoslovenske misli o oslobođenju svih naših porobljenih krajeva van granica Srbije za vlade Mihaila Obrenovića, pa su ove dve grupe u njegovoj zbirci najobimnije i najdragocenije i najviše privlače istraživače. Specijalno materijal o propagandnom radu u Bosni i Hercegovini i Staroj Srbiji i Makedoniji čini lepu dopunu materijala o istom predmetu iz zbirke Jovana Ristića.

Zbirka je Institutu predata u potpuno nesređenom stanju. Nije suviše slobodno pretpostaviti da je ona u takvo stanje dospela posle njegove smrti, jer kad ju je on već tako brižljivo čuvao i često savesno prepisivao radove i pisma, verovatno je da ih je bilo na kakav način i sređivao, bar radi svoje lakše orijentacije.

БМС III 430934

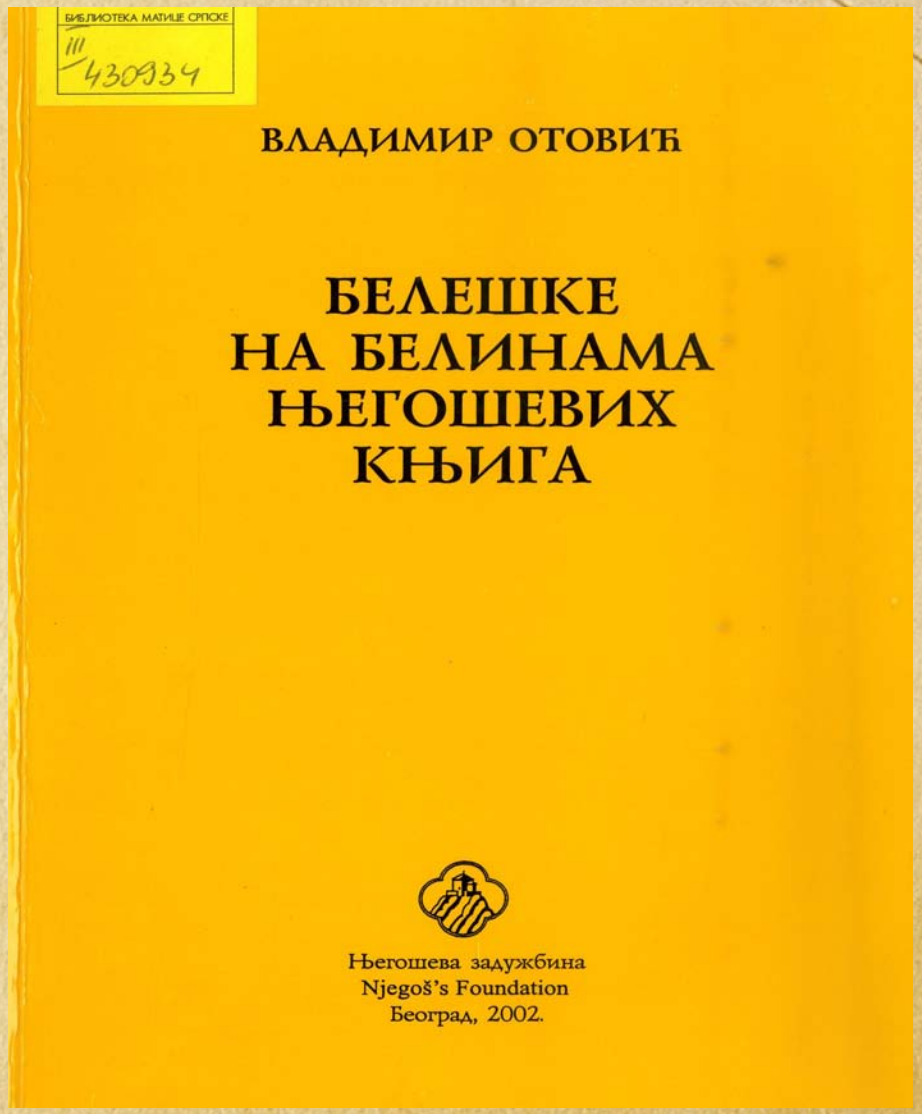
БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
III
430934

ВЛАДИМИР ОТОВИЋ

БЕЛЕШКЕ НА БЕЛИНАМА ЊЕГОШЕВИХ КЊИГА

Његошева задужбина
Njegoš's Foundation
Београд, 2002.

БМС III 430934

ИМЕ РУСКОГ КНЕЗА ПОЖАРСКОГ У БАНОВИМ И ЊЕГОШЕВИМ СТИХОВИМА

Име Димитрија Михаиловича Пожарског, руског племића прослављеног у рату Руса и Пољака почетком XVII века, изненадно и изазовно искрсло у стиховима Његошеве *Посвете праху оца Србије*, тј. Карађорђу, српском плебејцу прослављеном у рату Срба и Турака почетком XIX века:

„Зна Душана родит Српка, зна дојити Обилиће,
ал' хероје кā Пожарске, дивотнике и племиће,
ѓле, Српкиње сада рађу...“[1]

истумачено је у свим вреднијим издањима *Горскої вијенца* и у свим књигама посвећеним тумачењу стихова из ове Његошеве књиге.[2]

Почели су, наиме, то име да тумаче већ Стефан Митров Љубиша, први коментатор *Горскої вијенца*, који га је прочитао и протумачио нетачно: као географску одредбу Карађорђева порекла из „пожаревачке нахије у Србији“,[3] и Нићифор Дучић, први критичар овог Љубишиног коментара, који га је две године доцније прочитао и протумачио тачно: као име руског кнеза Пожарског, ослободиоца Руса од Пољака, у историјској поредби са Карађорђем, ослободиоцем Срба

[1] Петар Петровић Његош: *Посвета праху оца Србије у Горском вијенцу*, Беч, 1847, ст. 35–37. Иначе, име Пожарског Његош је поменуо још једном: у писму упућеном Друштву за руску историју и старине, у Москву, из Беча, 17. I 1847. године, тј. у тренутку у коме је *Горски вијенац*, по свој прилици, управо био изашао из штампе, али овога пута у контексту у коме се оно потпуно природно налази у низу важних руских историјских имена (*Цјелокупна дјела П. П. Његоша*, књ. 9, *Писма* III, Београд, 1955, стр. 335).

[2] Осим у књизи Слободана Томовића *Коментар „Горскої вијенца“*, Никшић, 1986, у којој *Посвета...* никако није ни коментарисана.

[3] Петар Петровић Његош: *Горски вијенац*. Пренио с ћирилице на латиницу с тумачењем С. Љубиша, Задар, 1868, стр. VII.

од Турака,[4] а продужили су то име и његову појаву у Његошевом тексту да објашњавају Милан Решетар, следећи коментатор *Горскої вијенца*,[5] па потом и скоро сви редом познији тумачи *Посвете...*,[6] све до Николе Банашевића,[7] Михаила Стевановића,[8] Мишела Обена[9] и Мухсина Ризвића,[10] и то или потпуно прихватајући и потврђујући, или помало преправљајући и поправљајући, или пространије парафразирајући поменуто, основно Дучићево објашњење.

Ипак, и поред свих постојећих објашњења, ово поређење Карађорђа са Пожарским, тј. ово необично прослављање руског јунака Пожарског упоредо са српским јунацима Душаном, Милошем и Карађорђем у стиховима *Посвете...* ни до наших дана потпуно протумачено није.[11]

По моме мишљењу, зато што су Његошеви коментатори име Пожарског у стиховима *Посвете...* објашњавали искључиво исписивањем историјских података о Пожарском и испитивањем језичких проблема у ова Његошева два и по стиха, уверени, изгледа, да се то име у Његошевом тексту, овако очевидно њиме увеличаном и украшеном, може објаснити на такав начин, тј. зато што и књижевноисторијског објашњења о поређењу Пожарског из руске историје са Карађорђем из српске историје у стиховима *Посвете...*, објашњења које би, после Дучићевог идентификовања ове историјске личности у Његошевој песми и после свих граматичких информација и интервенција Његоше-

[4] Нићифор Дучић: *Примјетбе на коментар „Горскої вијенца“*, Београд, 1870, стр. 16–19.

[5] Петар Петровић Његош: *Горски вијенац*. Увод у коментар написао Милан Решетар, Загреб, 1890, стр. 87. Коментар из овога свога првог издања *Горскої вијенца* Решетар је, не додајући му ни слова, наставио да прештампава у свим осталим издањима ове Његошеве књиге, све до последњег, десетог, издатог у Београду 1940. године.

[6] На пример: Урош Џонић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Женева, 1917, стр. 26), Божидар Ковачевић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Београд, 1940, стр. 9), Трифун Ђукић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Београд, 1941, стр. 140), Антун Барац (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Загреб, 1947, стр. 165), Ђуза Радовић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Загреб, 1947, стр. 177), Салко Назечић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Сарајево, 1947, стр. 146), Вуко Павићевић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Цетиње, 1947, стр. 138), Видо Латковић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Београд, 1952, стр. 151), Ристо Драгићевић (П. П. Његош: *Горски вијенац*, Титоград, 1965, стр. 278).

[7] Петар Петровић Његош: *Горски вијенац*. Критичко издање с коментаром, приредио Никола Банашевић, Београд, 1973, стр. 148–149.

[8] Михаило Стевановић: *Језичка тумачења у коментарима Његошева „Горскої вијенца“*, Београд, 1976, стр. 23–25.

[9] Мишел Обен: *Његош и историја у песниковом делу*, Београд, 1989, стр. 181.

[10] Мухсин Ризвић: *Кроз „Горски вијенац“*, Сарајево, 1989, стр. 67–68.

[11] То је, чини ми се, врло видљиво у објашњењима историјске истине и језичке јасноће у Његошевој упоредби Карађорђа са Пожарском у *Посвети...* тројице поменутих коментатора: В. Латковића, Н. Банашевића и М. Стевановића, који су се, помажући се мишљењима претходних коментатора, врло трудили да граматичким кључем откључају браву овога проблема, али је потпуно откључали нису.

БМС III 437677

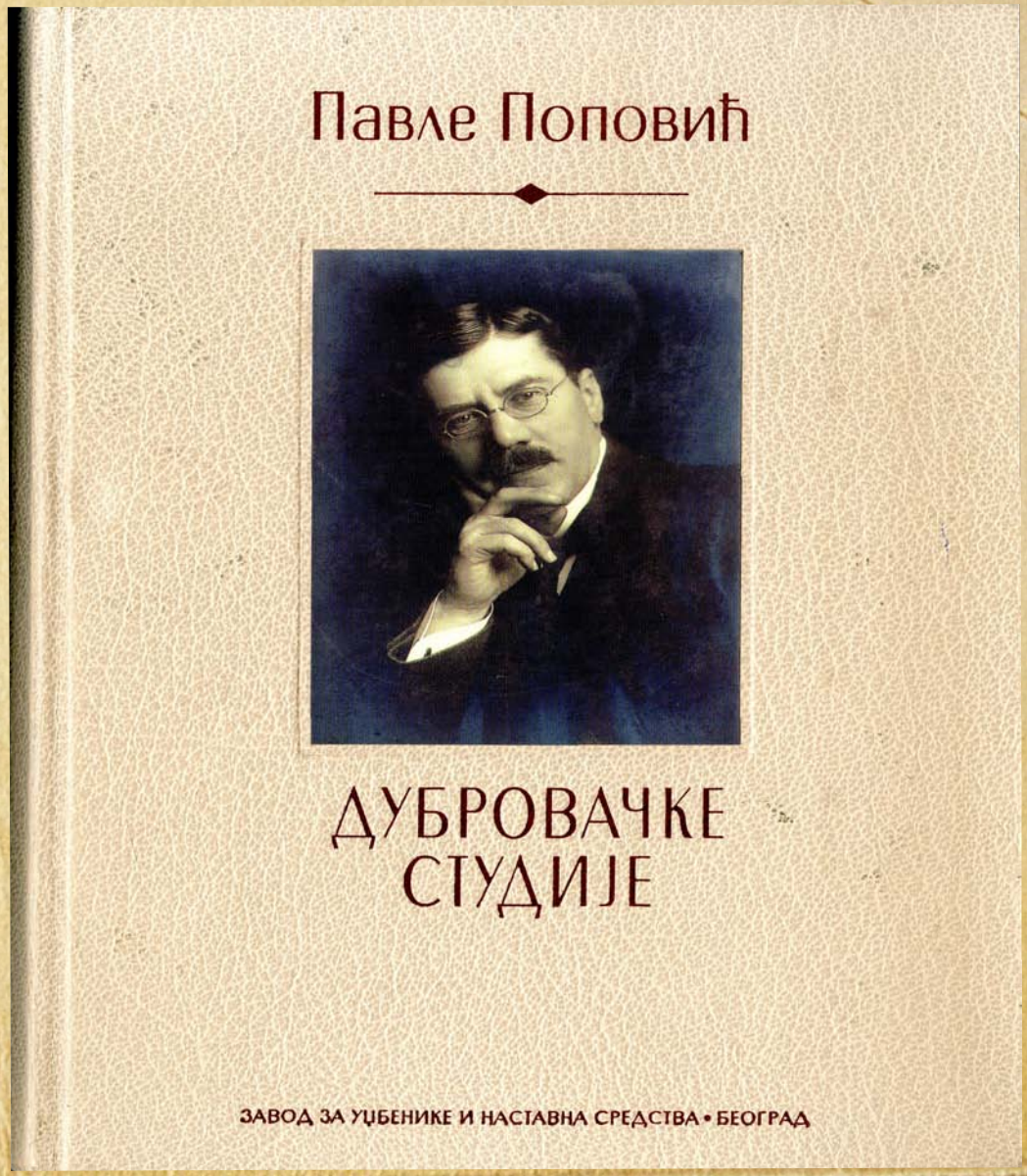

БМС III 437677

МАТИЈА БАН И ЊЕГОВ КЊИЖЕВНИ РАД У ДУБРОВНИКУ

I.

Не, то није млад таленат, леп геније који је, пошав добрим путем, тек узео стварати лепа и јака дела, па га на једаред нагла смрт пресекла у том времену кад се за њега најлепше наде везују. Човек о којем смо, поводом његове смрти, намерни мирно и без суза говорити, један је стари, ислужени, скоро заборављени књижевник који је некад имао већег учешћа у нашем књижевном животу и активно развијао своје осредње књижевничке способности, па се поодавна повукао у мир и тишину, оставио књижевне послове, и мирно трајао своје старе дане чекајући смрт. Чекао је дуго на њу, држећи се својом дубоком дубровачком старошћу у овим пределима брзог и наглог морталитета. Још пре десетак година могли смо га виђати да узима учешћа у јавном животу, у Академији Наука на пример, на њеним годишњим скуповима; доцније могли смо га срести каткад само по улицама, кад се шета, на благом сунцу; а у последње време дао се видети скоро само ван вароши, на свом имању, на познатом Бановом брду с којега је преко неживописне Чукарице могао гледати на Саву и зелене аде, као што је из Петрова села, свог родног места, некада гледао преко лепе и грациозне Мокошице на море и преко пута на Сустјепан, Батаковину и друга села елегантне ријечке обале. Ту на том брду могао га је човек видети лети, недељом по подне обично, како излази из своје жуте куће која опомиње на исто тако обојену и иначе сличну вилу коју је Ђурђе Хиђа, један стари дубровачки песник, имао у Ријеци дубровачкој; па силази у оближњи фриволни Михаиловац, у двориште једне забачене кафанице, ограђено простим летвама, где се на дрвеним клупама седи, и у гушћем хладу може уживати лепушкаст изглед питоме београдске околине. Ту је Бан изгледао жив контраст овој околини. Он стар, обневидео, оглухнуо, савијен и сломљен годинама, чита кроз наочаре по који неписмени листић београдски, а поред њега младеж, столарски и други момци с лармом и лупом куглају се, и Цигани шкрипе и деру се помамно, и све се кикоће и граје и

шали по околини, по високом житу и густој шуми која окружава овај београдски Venusberg. Тако је ту грајао и животарио овај књижевник кога је време поодавна било прешло, и који је за данашњу генерацију био изгубљен, поред осталог и због тога што је ранија критика, с Вуловићем на челу, његове књижевничке способности јаче дискредитовала у њеним очима.

Матија Бан је много писао. Остављајући на страну његове политичке брошуре којих има доста и о којима стручњаци имају да кажу своју реч, рећи ћемо да и Банових књижевних дела има много. Он је највише радио на драми, и написао је драме и трагедије под овим именима: *Мејрима* (1849), *Милијенко и Добрила* (1850), *Смрт кнеза Доброслава* (1851), *Смрт Уроша петога* (1857), *Краљ Вукашин* (1857), *Цар Лазар* (1858), *Таковски устанак* (1865), *Ускрс српске државе* (1865), *Ванда краљица лешка* (1868), *Кобна тајна* (1869), *Марта посадница* (1871), *Маројица Кабога* (1879), *Јан Хус* (1880), *Кнез Никола Зрињски* (1888), поред још неких које је у младости на талијанском писао. Сва је та дела (сем талијанских), заједно с његовим песмама издала К. С. Академија Наука с пуно неочекивана пијетета и са још више штампарских погрешака. О овим драмама Бановим казивано је каткад пуно похвалних речи, и у нас и на страни. Биографи и поштоваоци Банови цитирају са видљивим поносом шта је рекао Луј Леже о његовој *Мејрими*, или како се некакав Талијан Барбанти изразио о *Мејрими* и *Милијенку и Добрили*. Ту се Бан пореди са Шекспиром, са Бајроном иза којега „не изостаје", са Волтером којега, како је овај слаб као драматичар, Бан у многоме премаша. Ту се још истиче како је *Мејрима* преведена на чешки, пољски, руски, немачки, делимично и на француски, итд.

Ништа то не смета (ствар се мора рећи иако прилика није за то згодна) да Банове драме ипак остану без велике вредности. У Лују Лежеу нико данас не гледа меродавна литерарна критичара; онај Барбанти (како ли се зове) био је, како изгледа, неки публициста који је о Бану писао у својим *Успоменама и студијама из Србије*, а, што се превођења тиче, има и данас слабих и невештих драма које се на немачки преводе, и које ништа не добијају у вредности ако им се каткад та тако цењена част укаже. По нашем мишљењу, Банове драме, које су биле у нечем оригиналне кад су се појавиле, у главном су дела хладна, без живота, без поезије, са развијеном али не тачно мотивисаном интригом, са апстракцијама место карактера понајчешће, са стиховима којима би се могло пожелети више лакоће и осећаја. Банове драме могу потпуно одговарати његовим принципима о драми које је он често искази-

П II 1/1903

СРПСКИ

КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК.

Уредник, Богдан Поповић.

уређивачки одбор:
Др. В. С. Вељковић, Ј. Продановић, Др. Ј. Скерлић,
Љ. Стојановић, Др. М. Гавриловић, П. Поповић,
С. С. Симић, С. Јовановић.

Власник, Љубомир Стојановић.

КЊИГА ОСМА.

БЕОГРАД:
Штампарија М. П. Јоцковића, Краља Милана улица, бр. 12.

уредништво и администрација листа:
ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА БР. 3.
(кнез-михаилов споменик).

МАТИЈА БАН

и његов књижевни рад у Дубровнику.

I.

Не, то није млад таленат, лен геније који је, пошав добрим путем, тек узео стварати лепа и јака дела, па га на једаред нагла смрт пресекла у том времену кад се за њега најлепше наде везују. Човек о којем смо, поводом његове смрти, намерни мирно и без суза говорити, један је стари, послужени, скоро заборављени књижевник који је некад имао већег учешћа у нашем књижевном животу и активно развијао своје осредње књижевничке способности, па се поодавна повукао у мир и тишину, оставио књижевне послове, и мирно трајао своје старе дане чекајући смрт. Чекао је дуго на њу, држећи се својом дубоком дубровачком старошћу у овим пределима брзог и наглог морталитета. Још пре десетак година могли смо га виђати да узима учешћа у јавном животу, у Академији Наука на пример, на њеним годишњим скуповима; доцније могли смо га срести каткад само по улицама, кад се шета, на благом сунцу; а у последње време дао се видети скоро само ван вароши, на свом имању, на познатом Бановом брду с којега је преко неживописне Чукарице могао гледати на Саву и зелене аде, као што је из Петрова села, свог родног места, некада гледао преко лепе и грациозне Мокошице на море и преко пута на Сустјепан, Батаковину и друга села елегантне ријечке обале. Ту на том брду могао га је човек видети лети, недељом по подне обично, како излази из своје жуте куће која опомиње на исто тако обојену и иначе сличну вилу коју је Ђурђе Хиђа, један стари дубровачки песник, имао у Ријеци дубровачкој; па силази у оближњи фриволни Михаиловац, у двориште једне забачене кафанице, ограђено простим летвама, где се

П II 951/1903

П II 951

ЛЕТОПИС

МАТИЦЕ СРПСКЕ

КЊИГА 217.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

СВЕСКА I. ЗА ГОДИНУ 1903.

У НОВОМ САДУ
ИЗДАЊЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ.
1903.

64Т817

ГЛАСНИК

† МАТИЈА БАН

Скоро заборављен од данашњег нараштаја, умро је Матија Бан 1. (14.) марта у Београду у дубокој старости, у 85-ој години. Скоро заборављен због тога, што има већ година како се стари Бан не меша у друштво нити учествује у јавном животу. 1885. год. последњи пут је одјекнуло име Баново у нашој јавности. Те године, 8. септембра, је Српско Учено Друштво у Београду свечано прославило 50-годишњицу његова књижевног рада. Од то доба су и његова књижевна дела скоро заборављена .Лирске и епске песме му ретко ко чита осим литерарних историка, а по некоја од драма му појави се покашто на позорници. Ни излазак новога, целокупнога, издања његових „Дјела“, које је дала на свет Срп. Кр. Академија није могла да заинтересује данашњи нараштај ... Из њих говори друго време, родољубивије, идеалистичкије, али и наивније и скромније.

Али Матија Бан је врло заслужан човек. Сад, када се заиста, и за навек, дели од нас треба да се обнови његов спомен.

Његов живот беше у младости веома буран. Родом беше Дубровчанин, римокатоличке вере. Образовање је стекао у свом родном месту и спремаше се за свештенички чин, али поста свршимантија. Због несретне љубави одби се у свет, 1839. оде у Цариград, где је провео неколико година као професор на разним заводима. Ту се ожени Гркињом Маргаритом. Оставио је и професуру па је неко време преко, у Азији, економисао, али му и то дојади. Срце га је вукло у свој род, те 1844. оде у Србију и у њој је осим неколико година стално остао до смрти у разним службама: као васпитач кћери кнеза Александра Карађорђевића, као изасланик у разним дипломатским мисијама, као професор у Лицеју и Војној Академији и најзад као шеф пресбиро-а. О свом животу у Србији овако се Бан исповедио пред свечаним скупом на прослави

РПСр II 15/1864

ДАНИЦА.

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ И КЊИЖЕВНОСТ

ЗА ГОДИНУ 1864.

ПЕТА ГОДИНА.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
КЊ. БР. 5801

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ

ЂОРЂЕ ПОПОВИЋ.

У НОВОМ САДУ.
Печатња Игњата Фукса 1864.

га је свуда пратио и мудре му савете давао. (Зато се и зове у опште „Ментор“ сваки онај, који кога води, чува, поучава и саветује.) Дошавши код Калипсо, ненађу више овде Одисеја, и врате се кући. Овде сад застане Телемах свог отца, који је један дан пре њега кући био дошао. Наравно да Телемах испочетка свог отца није познао, јер се овај био у просијака преобукао и потајно кући дошао, да неби само просиоци за његов долазак знали. Но после се Одисеј Телемаху даде познати. Сад се Улис сложи са својим сином и верним Итачанима, те поубијају све просиоце. Одисеј је после тога још дуго у Итаки мирно и отчински владао, а после смрти буде и он, као и остали хероји, у ред богова стављен.*)

ЦАР ЛАЗАР ИЛИ ПРОПАСТ НА КОСОВУ, трагедија у пет раздела, написао М. Бан.

Под овим насловом представљало се ове зиме у београдском театру ново дело г. М. Бана. Дело то још није штампано, па да га можемо свестрано прегледати и подпуни суд о њему изрећи; али у колико се о њему зна по првом представљању и по ономе, што је досад у новинама говорено, ми можемо, а и дужни смо казати неколико речи.

„Мејрима“ није научила г. М. Бана, да њему неиду под руку предмети из живота народа српског, него је он сад још дубље загазио у тај живот, коме није вичан, и с тога је дошао у сукоб и са историјом и са вештинама. За доказ, да су у овој трагедији г. Бана изопачена и начела историје и начела вештине, доста је, да обратимо пажњу читалаца на две историјске личности, како су оне представљене у тој трагедији, а то је на Краљевића Марка и Вука Бранковића.

Г. Матија Бан представља Краљевића Марка, или као што га он зове, „Марка Мрњачевића“, као издајицу народа свога, који заједно са Турцима долази на бој на Косово; а Вука Бранковића опет износи као вештог дипломата, који се договара с Турцима не о издаји народа свога, већ о спасењу српскога царства.

*) Француски списатељ Фенелон описао је „Прикључења Телемахова“, кад је свог отца тражио. Стеван Живковић дао нам је добар превод овога дела.

Ако би временом околности допустиле, то ћу можда целу Митологију Грка и Римљана обширно као засебно дело издати. А за сад, гди код нас — могу рећи — још нико о овим стварима није писао, мислим, да ће овај кратки извод довољан бити, да би се при разјасњавању најглавнији и најобичнији ствари могао употребити. Што сам гдигди грчке и латинске речи и изразе употребио, мислим, да ми моје читатељке неће замерити (премда би могле, ако би хтеле, бити строге), кад им рекнем, да сам при свем том, што сам њима овај чланак наменуо, ипак се усудио и осим њи нашу учећу се младеж имати пред очима, што ће јој у гдикојим приликама бити од какве користи.

П фол. 537/1998

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

986 Лист за књижевност и друштвена питања '98
Београд, 15. XII '98. Год. LI Цена 5 динара
50 година

Разговор са академиком Војиславом Коraћем

Један другачији поглед на свет

Сад кад је за све касно

Томислав Мијовић

За Живојина Павловића

Док ветар силовити
пустоши смрзлу земљу,
мириси лековити,
зденути у стог, дремљу.

И написано је стог,
сад кад је за све касно,
а мирис покошеног
и нејасно и јасно.

И тај ће откос речи
са свиме да те спаја,
да лечи и да спречи

кукавни страх од краја
и сјајке задњег сјаја
издваја и да здваја.

Живојин Павловић (1933–1998)

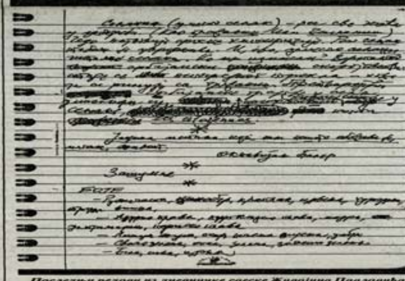

Последњи редови из дневничке свеске Живојина Павловића "Страница III"

У овом броју

Проза: Живојин Павловић, *Ледено небо*
О Живојину Павловићу пишу: Борислав Радовић, Борислав Михајловић-Михиз, Ранко Мунитић, Божо Копривица, Иван Растегорац и Марко Недић
Душан Т. Батаковић, Неспоразуми и заблуде
Питер Геј, *Немачко питање* (наставак)

(Наставак на стр. 4.)

Душа ствари

Јован Делић

Поводом пјесме *Ствари* Десанке Максимовић

"Пламен душе"

Ствари

Ствари су вечније него људи,
пре нас и после нас много трају;
као сами Бог стокорно ћуте,
иако све тајне наше знају.

Наших рођења, живота и смрти
равнодушни су оне сведоци,
у руци унука смеје се чаша
из које су пили његови преци.

С тужном неверицом [illegible],
гледа старинске руковеће своје
што плеле су и носиле руке мајке,
руке које већ давно не живе.

Давно већ нема многих који су
за [illegible] јели с нама,
а смех и сузе и смрти наше
гледаће она још годинама.

Људи се рађају и нестају,
остављају за собом само ствари.
Заоставштина прамена душе наше
на земљи оне су хладни чувари.

(Наставак на стр. 10)

Матија Бан

(180 од рођења и 95 од смрти)

"Он је Дубровчанин по латинско-славенском устројству природе своје, по свестраним, а опет ограниченим способностима, по сталности својих назора и начела као и по еластичности, којом се прилагођавао мијењању прилика и чињеница. Дубровчанин је толико по високој и врло осјетљивој самосвијести колико по нехајној самозаборавности, којом се утапао у свој патриотски рад."

Камила Луцерна*

Рођен је 4. дец. 1818. у Петровом селу код Дубровника у породици Срба католика која је по легенди потицала од босанских банова. Спасавајући се од турског насиља породица је предвођена неким Петром прешла у околину Дубровника где је основала Петрово село а због свог порекла добила презиме Бан.

Матија се школовао у Дубровнику. Филозофију је учио код доминиканца Маслаћа, док је педагогију слушао код проф. Арбанаса. Међутим пресудни утицај на Матијано формирање имао је професор реторике Твртко.

Матија Бан је ступио у фрањевачки монашки ред 1834, али је већ 1835. разочаран напустио монашки живот. Рано је почео да пише песме, већ са 16 година, а писао их је све до краја свога живота. Прве песме писао је на италијанском па затим на српском језику. Написао је око 40.000 стихова.

По напуштању фрањевачког реда радио је најпре као писар у адвокатској канцеларији па у Катастарском заводу у Дубровнику. Затим је отпутовао на Исток где је живео од 1839. до 1844. године. По разним школама – заводима на острву Халки, у Цариграду и Бруси подучавао је друге а учио је и сам, те је у Француском заводу похађао предавања из области војних наука. Оженио се у 22. години Гркињом Маргаретом Марковси, у којој је нашао верног и оданог пратиоца.

Зарекао се да се у Дубровник више неће враћати, али позиви словенских препородитеља стигли су му чак до Анадолије. Одушевљен идејом уједињења и ослобођења упутио се у Србију одлучан да све своје способности подреди "народним пословима".

Године 1844. Матија Бан долази у Београд и са изузетном захвалношћу спомиње Јована Хаџића-Светића, Илију Гарашанина и Стевана Книћанина који су запазили и подржали његове способности за политички рад. Као врсном педагогу владајући кнез Александар Карађорђевић поверио му је 1845. васпитавање својих кћери. Као резултат тог рада остала су три тома "Васпитатеља женског".

Као један од најповерљивијих људи српске владе, нарочито Илије Гарашанина, често је обављао поверљиве дипломатске и националне мисије. У том својству 1848. одлази у Сремске Карловце, Загреб, Задар, Дубровник и на Цетиње носећи поруке патријарху Рајачићу, војводи Книћанину, Гају, бану Јелачићу и Његошу да би касније одлазио и кнезу Данилу а 1854. и 1855. путовао је и у Цариград.

За професора француског језика и књижевности београдског Лицеја постављен је 1850, а 1857. предаје француски језик и на Војној академији. Променом владарске династије у Србији 1858. изгубио је службу, али је 1861. приликом оснивања полузваничног пресбироа постао шеф те службе и ту остао све до пензионисања (1878). Што се тиче политичког рада Матије Бана о томе најбоље сведоче речи Илије Гарашанина: "Што ти заволиш, то волиш страсно и постојано, а што мрзиш, то лабаво и пролазно мрзиш, све то не ваља у политици, и би ће чудо, ако најзад зло не прођеш". И заиста непријатељи су му се светили тајним поткопавањем и јавним омаловажавањем изливајући своју мржњу чак и на његов књижевни рад. Али је имао срећу да су га као свог поверљивог човека штитили бројни министри а често и сами владари.

Поред песама Матија Бан је писао и новинске чланке а неколико политичких и педагошких расправа објавио је и на француском језику.

Песме су му штампане у два тома под називом "различите песме" (1853. и 1861). Написао је 14 драма од којих су најпознатије: "Мејрима", "Миленко и Добрила", "Смрт кнеза Доброслава", "Смерт Уроша V или Последња Немањић", "Краљ Вукашин", "Српски Цвети", и др.

Као јавни и политички радник Матија Бан је написао око 20 брошура на српском, француском, италијанском и немачком језику у којима је пропагирао актуелну политку српске владе. Бавио се књижевним и књижевнотеоријским питањима. Написао је мемоаре који нису штампани а сачувани су захваљујући његовој ћерки Полексији Тодоровић, супрузи нашег познатог сликара Стеве Тодоровића.

Матија Бан је био члан Српског ученог друштва, секретар СКА уметности, члан ЈАЗУ, цариградског друштва *Елиарк* (друштво за распростирање просвете на Истоку), такође и члан три италијанска друштва: Академије књижевности, наука и вештина у Катанији, *Друштва Dei Benemeriti Italiani* у Палерму, Друштва космико-хуманитарног у Риму. Био је председник Ученог одсека Друштва за занате и уметности и др. Поседовао је имање са кућом поред Београда па је тај крај затим назван Баново Брдо.

Одликован је орденом Св. Саве III степена, Таковским крстом, Златном медаљом Друштва италијанских заслужних људи.

Матија Бан је умро у Београду 1. марта 1903. и сахрањен је на Новом гробљу.

* Камила Луцерна, "У спомен Матије Бана Дубровчанина", Загреб 1907.

Мира Софронијевић

БМС IV 22591

ГОДИНА: ПРВА, ДРУГА И ТРЕЋА
БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
IV 22591
1800
БЛАГО ТОМЕ КО ДОВЕКА ЖИВИ
ИМАО СЕ РАШТА И РОДИТИ.
1900
ЗНАМЕНИТИ
СРБИ
XIX ОГ
ВЕКА
Култура • БЕОГРАД
ПРАВОСЛАВНА реч • Нови Сад

БМС IV 22591

Матија Бан.

Живот Матије Бана обележен је најтачније подацима које је он сам, по дужности, дао Годишњаку Српске Краљевске Академије као њен члан. Из тога су Годишњака и ове прве, биографске, врсте.

Матија Бан рођен је у Дубровнику 4. децембра 1818. године. Школовао се у томе граду, изучавајући филозофске и педагошке науке. По том је, 1839, отишао у Цариград, а одатле на оближње острво Халку, где је постао професор италијанског језика и књижевности у грчком заводу. Живећи ту, учио је француски и грчки, а у француском је заводу тога острва слушао, као љубитељ, предавања и из војних наука. После годину дана пређе у Цариград где доби одмах две катедре: једну историје и земљописа у француској школи Св. Венедикта, а другу италијанскога језика и књижевности у тада разглашеној француској колегији Бебека на Босфору. Идуће године купи једно пољско добро у Малој Азији близу Брусе, те се оца економији и учењу. Пропутовао је један део Азије и научио нешто турскога језика, па онда одлучи да се пресели у Србију. У Београд дође 1844. и ту се стално настани. Идуће му године повери кнез Александар васпитање своје женске деце, а министар Илија Гарашанин већ је био почео употребљавати га и по појединим политичким пословима. Тако дође и 1848. година са својим револуционим догађајима. Српска влада пошље Бана у Карловце патријарху Рајачићу с мисијом да уравна пут савезу међу Србима и Хрватима. За тим оде у Нови Сад где је саставио прокламацију којом се Срби позиваху да ишту од цара своје старе привилегије у Угарској, да заведу свуда управне одборе са једним средишним одбором на челу и да, по потреби, оружјем у руци помогну своје захтеве. За тим обиђе сву Војну Крајину, држећи на више места говоре сакупљеном народу, па стигне у Загреб да се споразуме са Људевитом Гајем и баном Јелачићем. Одатле сиђе преко Велебита у Далмацију; у Задру наштампа другу прокламацију којом упућиваше народ да пристане уз покрет у Војводини и Тројединици; у Дубровнику наштампа народну химну дубровачких Срба, па онда походи и Цетиње ради договора с владиком Радом. За време српско-мађарског ратовања српска влада у Београду одлучи да се дигне општи хришћански устанак на Балкану. Рад на томе повери, за западне крајеве српске, опет Бану. Он 1849. поново оде у Дубровник и на Цетиње, те се за неколико месеци спреми све што је требало. Само се очекивао

Рекли су о Матији Бану

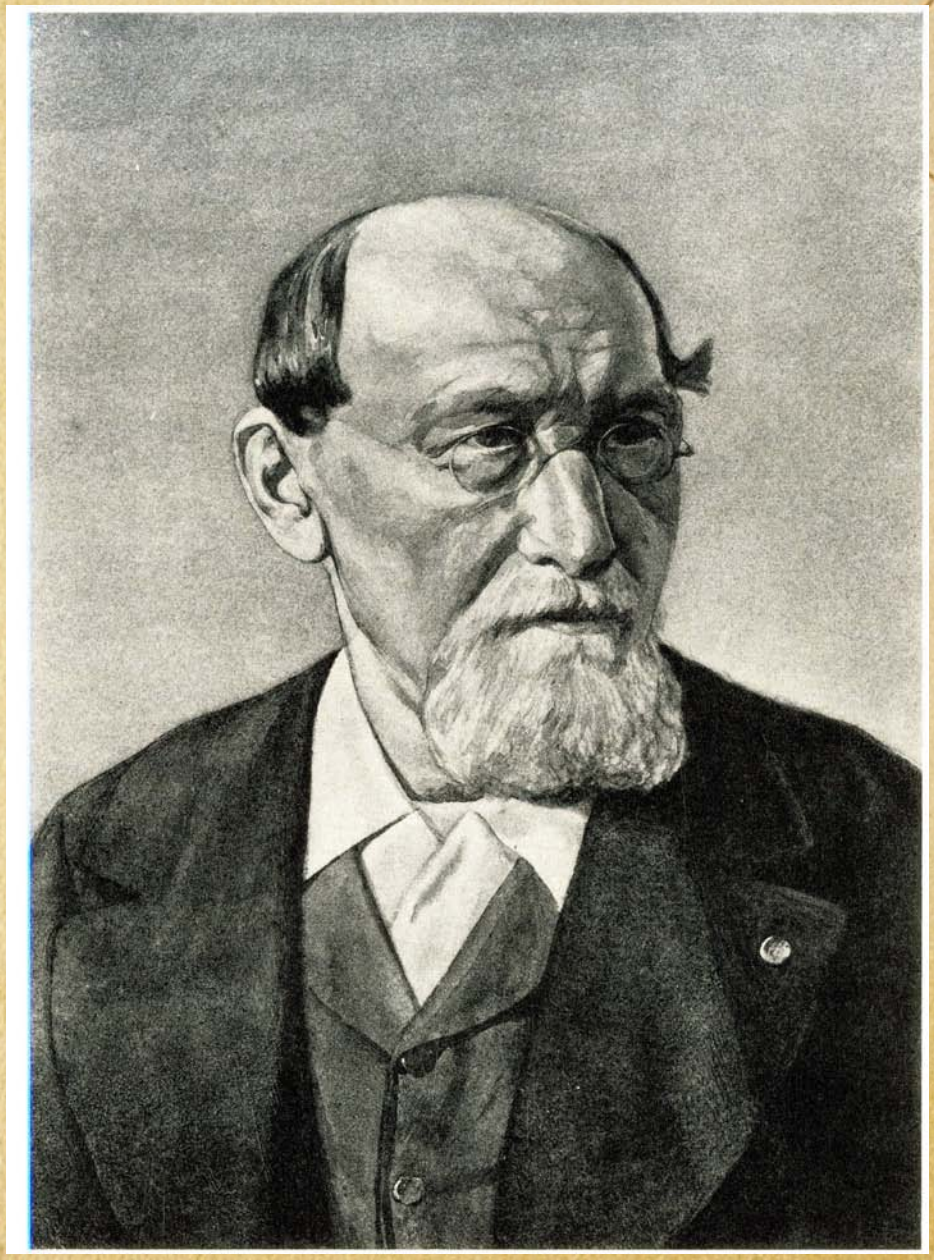

„Када је у Београду, због жудње за морем, подигао летњиковац са виноградом на ненасељеној падини изнад Савске аде, на имању које је добио на поклон од кнеза Милоша на далекој периферији тадашњег града, Матија Бан није могао ни слутити да ће касније читаво једно велико насеље српске престонице по њему бити названо Бановим брдом. Мало је, међутим, становника Бановог брда, па и Београђана у цјелини, који данас познају ову чињеницу, као што је оскудан и број просјечних читалаца, па и познавалаца српске књижевности, који уопште знају ко је био Матија Бан."

Горан Максимовић

Некадашњи изглед београдског насеља у којем је живео Матија Бан (данас Баново брдо).

„Библиографију Матије Бана, доста исцрпну и обимну, дали су још његови савременици; о његовом књижевном раду писане су многе оцене и за његова живота и после смрти, али се зато о Бану као публицисти и политичком раднику мање писало. Ми се, нажалост, ни на једном од ових проблема нећемо моћи детаљно да задржимо, јер би се о Матији Бану, с обзиром на његову огромну и разноврсну делатност, могла написати читава књига.”

Радмила Поповић Петковић

Дубровник, родно место Матије Бана, 19. век.

„Национални рад Матије Бана, нарочито у првим годинама његове службе у Србији, одвијао се под патронатом Илије Гарашанина који га је ангажовао на пословима пропаганде, па је у време револуционарних збивања 1848/1849. године имао поверљиве мисије у Сремским Карловцима, Загребу, Дубровнику, Цетињу, а касније је по потреби слат у Цариград и друге балканске градове. У вези са Бановим књижевним и пропагандним радом јесу његови списи и брошуре о војним и политичким питањима које је, осим на српском, писао на страним језицима.”

Радомир Ј. Поповић

„Опћа му ствар надилази особну, закон му стоји над самовољом, правилност над оригиналности, корист над ужитком. А уза сву строгост он је сношљив, уза сву хладноћу снажан, уза сву своју озбиљност гдјекад и шаљивџжија, а вазда хуман. И панславизам је његов дубровачка црта, а тако исто и вјерност спрам дједовине своје… Као дипломат, политичар, публициста, големим књижевничким радом својим, као организатор и агитатор, као пјесник и академик, сваким дахом и сваким кораком бијаше учитељ и слуга народа свога. А у том је његова бесмртност.”

Камила Луцерна

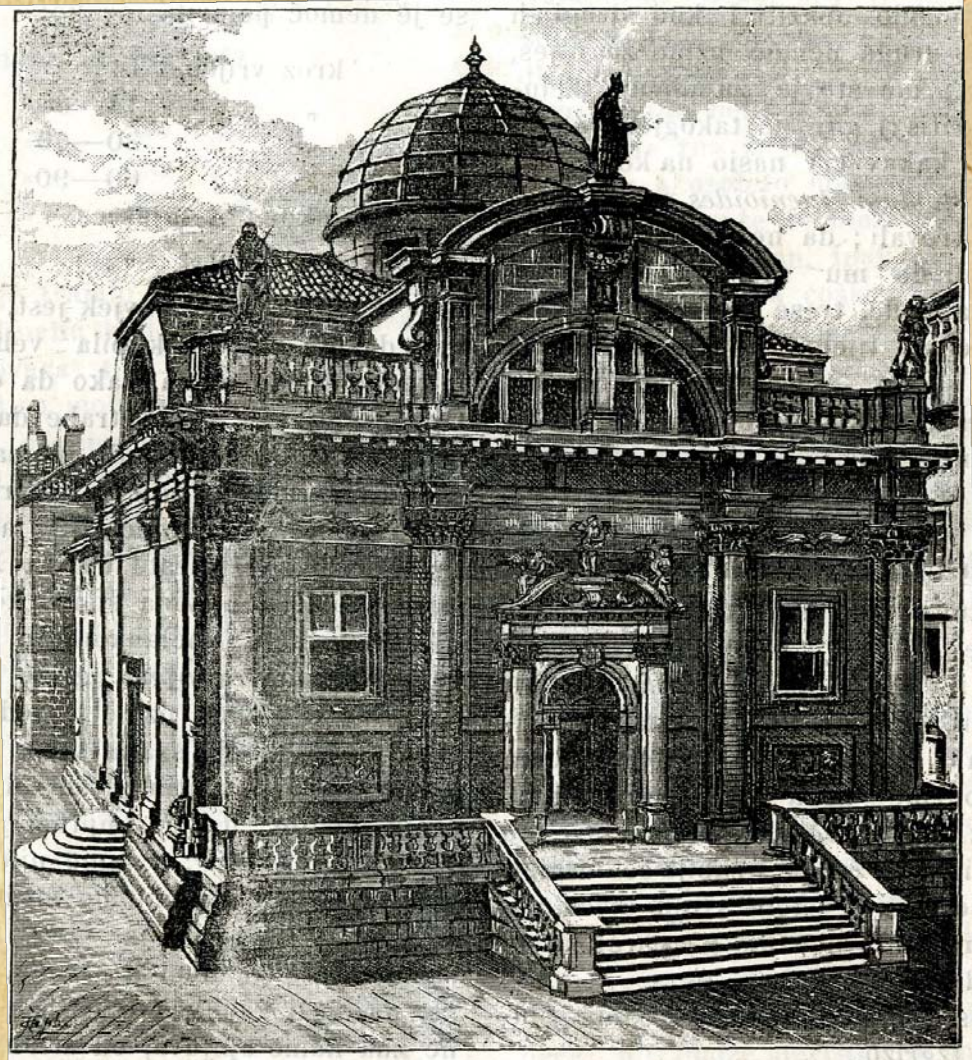

Crkva sv. Vlaha u Dubrovniku.

(polag Buratove fotografije)

„Бан који је у младости својој био у Дубровнику најпре добар ђак а после фратар и 'сврзимантија', и који је рано отишао из Дубровника у свет, не остављајући о себи јачега споменика међу својим земљацима, вратио се 1849. у Дубровник након десет година странствовања, с великим ауторитетом који је себи прибавио својим писањем и нарочито лепим положајем и везама у Србији. Дошло му је тад и веће искуство, јаче познавање српских и словенских интереса, шири и толерантнији погледи на општу српску ствар... и све је то могло утицати да се њему повери важан посао уређивања алманаха.”

Павле Поповић

„Бан је све подредио патриотизму као најдубљем и најснажнијем осећању које су Дубровчани у читавој прошлости носили и које их је, спремне да положе живот за отаџбину, што није била празна фраза, и што су потврђивале стварне жртве, очувало и у њима развило осетљиво чуло за опасности, лукавство, дипломатску стрпљивост и упорност, прилагодљивост и виталност. Поједни монолози су били праве патриотске песме у славу Дубровника.”

Злата Бојовић

„Тако, по тим Бановим подацима из ових бележака, исписаним, разуме се, између његових путописних описа необичне црногорске средине, Његошевих људи у тој средини, Његоша међу тим људима у најкрупнијем плану, и, наравно, најопшпирније и најнаглашеније наведених политичких погледа Његошевих, Његош је с Баном одмах, већ при упознавању, проговорио као песник са песником, прастаром песничком сликом казујући му свој доживљај света и своје судбине.”

Владимир Отовић

Прилог 2. Фотографије уредника и сарадника *Словинца*

Вицко Адамовић

Матија Бан

Јосип Берса

Валтазар Богишић

Перо Будмани

Стјепан Бузолић

Мато Водопић

Вук Врчевић

Вид Вулетић Вукасовић

„М. Бан је врло плодан књижевник. Почео је писати још врло млад и то на талијанском језику. Писао је у прози и у стиху, на српском, талијанском и француском језику. По садржини су му дела такође врло разне врсте. Патриотска жица је врло јака у Бана. Она га је инспирисала при писању политичких брошура, песама па чак га је патриотизам одређивао и при избору предмета који се не могу узети као непосредан израз родољубља. Као Дубровчанин старијега кова наравно да је био и Словен. *Свагда сам био, вели Бан, душом и срцем Словен, али пре свега Србин*.”

Тихомир Остојић